

KANSAINVÄLISET SUHTEET

YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

LAPIN YLIOPISTO

Elokapina Vs. Rawls

Elokapinan kansalaistottelemattomuus John Rawlsin
kansalaistottelemattomuuden teorian viitekehyksessä

Hanna Markkanen

Syksy 2023

Pro gradu -tutkielma

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Elokapina Vs. Rawls. Elokapinan kansalaistottelemattomuus John Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian viitekehyksessä.

Tekijä: Hanna Markkanen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kansainväliset suhteet

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma_X_ Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 77

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Extinction Rebellion, yksi tämän hetken globaalisti tunnetuimmista ilmastoliikkeistä, käyttää pääasiallisena vaikutuskeinonaan kansalaistottelemattomuutta, jolla on pitkä historia erilaisten kansalaisoikeuskamppailujen osana, mutta joka herättää kriittistä keskustelua sen hyväksyttävyydestä. Myös filosofisesti kansalaistottelemattomuus asettaa ongelman, johon teoreetikot ovat pyrkineet vastaamaan teoreettisilla malleillaan oikeutetusta kansalaistottelemattomuudesta. John Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoria määrittelee, mitä kansalaistottelemattomuus on, millä ehdoilla se on oikeutettua ja mikä sen rooli on yhteiskunnassa. Samalla kun Rawlsin teoriaa pidetään kenties kansalaistottelemattomuuden merkittävimpanä teoriana, sitä on myös laajalti kritisoitu idealistiseksi, rajoitetuksi ja vanhentuneeksi kuvaamaan modernia aktivismia.

Tässä tutkielmassa tutkin Extinction Rebellion -liikkeen Suomen haaran, Elokapinan, kansalaistottelemattomuutta heidän omissa julkaisuissaan kuvailemana ja perustelemana John Rawlsin teoreettisen viitekehysten kautta ja analysoin, täyttääkö se Rawlsin teorian kriteerit. Aineistoksi valitsin Elokapinan omilta internetsivuilta ja sosiaalisen median julkaisuista kootun aineiston ja analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi. Analyysini tulos oli, että Elokapinan kansalaistottelemattomuus täytti Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän riittäväällä tavalla, mutta ilmastonmuutos epäkohtana ei sovi Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden hyväksytyihin epäkohtiin teoriaa perinteisesti tulkiten, joten Rawlsin teoria ei täysin sovi oikeuttamaan Elokapinan kansalaistottelemattomuutta. Elokapinan toiminta kuitenkin yleisesti tunnustetaan kansalaistottelemattomuudeksi, ja täyttäessään myös Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän ehdot, se lienee samanlaisen teoreettisen oikeutuksen piirissä kuin muutkin kansalaistottelemattomiksi tunnistetut. Tulos kertookin Rawlsin teorian osittaisesta vanhentuneisuudesta erityisesti sen valtiokeskeisyyden osalta, ja voidaksemme käyttää sitä edelleen modernin aktivismin viitekehysenä, tulee sitä voida tulkita nyky maailman todellisuuden kautta kriteerien ehdottomuus unohtaen. Vaikka kansalaistottelemattomuuden tunnistaminen tapahtuukin usein yleiskäsityksen perusteella, on tarkoilla kansalaistottelemattomuuden määritelmilläkin edelleen merkitystä yleiskäsityksen pohjana ja oikeuttamisen välineenä, joten konseptin kehityksen tulisi jatkua edelleen.

Avainsanat: kansalaistottelemattomuus, Extinction Rebellion, Elokapina, John Rawls, kansainväliset suhteet.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Ilmastoaktivismi ja kansalaistottelemattomuus	5
2.1 Uusi ilmastoaktivismi	5
2.2 Extinction Rebellion ja Elokapina	7
3. Kansalaistottelemattomuus konseptina ja modernin kansalaisaktiivismin työkaluna	10
3.1 Kansalaistottelemattomuuden merkitys ja määritelmien moninaisuus	10
3.2 Globalisaatio ja moderni kansalaistottelemattomuus	12
3.3 John Rawlsin kansalaistottelemattomuus	16
4. Extinction Rebellion -liikkeen ja Elokapinan kansalaistottelemattomuus tutkimuksissa ja tieteellisessä keskustelussa	23
4.1 Extinction Rebellion	23
4.2 Elokapina	27
5. Aineisto- ja analyysimenetelmät	29
5.1 Aineistona kotisivut ja sosiaalinen media	29
5.2 Menetelmänä teorialähtöinen sisällönanalyysi	32
6. Elokapinan kansalaistottelemattomuus teemoina	35
6.1 Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään liittyvät teemat	35
6.2 Rawlsin oikeutettuun kansalaistottelemattomuuteen liittyvät teemat	49
6.3 Rawlsin teorian ulkopuoliset teemat	56
7. Johtopäätökset	64
7.1 Elokapinan kansalaistottelemattomuus Rawlsin ja yleiskäsityksen viitekehyksissä	64
7.2 Rawlsin teoria on aikansa kuva	66
7.3 Kohti kehittyneempää konseptia	69
8. Lähdeluettelo	72
8.1 Tutkimuskirjallisuus	72
8.2 Aineisto	77

1. Johdanto

Pro gradu -tutkielmani perehtyy siihen, kuinka kansalaistottelemattomuudesta kerrotaan ja sitä perustellaan osana modernin, globaalin ympäristö- ja ilmastoliikkeen toimintastrategiaa ja kuinka se sopii yhteen perinteisen kansalaistottelemattomuuden teorian ehtojen kanssa. Tutkimuskohteena on yksi tämän hetken kansainvälisesti tunnetuimmista ilmastoliikkeistä, Extinction Rebellion, ja tarkemmin sen Suomen ryhmä, joka tunnetaan nimellä Elokapina. Elokapina painottaa vahvasti kansalaistottelemattomuuden merkitystä muutoksen aikaansaamiseksi, ja selittää ja perustelee laajasti valintaansa käyttää kansalaistottelemattomuutta strategianaan. Tutkielman perinteiseksi kansalaistottelemattomuuden teoriaksi olen valinnut John Rawlsin teorian, joka on alan merkittävimpiä teorioita, mutta jonka relevanttius on kuitenkin viime vuosina monella tavalla kyseenalaistettu.

Ilmaston lämpeneminen ja sen vakavat seuraukset maapallolle ja ihmisten elinympäristölle ovat nousseet yhdeksi merkittävimmistä yhteiskunnallisista aiheista viime vuosina. Aihe on jatkuvasti esillä niin uutisissa, politiikkojen agendoilla, koulujen ja yliopistojen opetuksessa kuin sosiaalisessa mediassakin. Aiheen merkittävyys ja ajankohtaisuus näkyy myös siinä, että uusia globaaleja ilmastonsuojeluliikkeitä on perustettu muutaman vuoden sisällä useita, ja niistä on tullut erittäin nopeasti poikkeuksellisen tunnettuja ympäri maailmaa. Näistä osa käyttää vaikutuskeinonaan kansalaistottelemattomuutta, toimintastrategiaa, joka on tutkitusti käytössä edelleen myös monissa muunlaisissa aktivistiliikkeissä ympäri maailmaa (Nykänen, Seppälä & Koikkalainen 2022). Kansalaistottelemattomuus on siis edelleen hyvin ajankohtainen keino saada nopeasti huomiota ja pyrkiä vaikuttamaan epäkohtiin, ja useampi tuore ilmastoliike näyttääkin rikkoneen uutiskynnyksen ja levinneen globaaliksi huimalla vauhdilla sitä strategianaan käyttäen. Kun *Fridays For Future* -liikkeen tunnetuin aktivisti Greta Thunberg aloitti koululakkonsa ilmaston puolesta syksyllä 2018, uutiset hänen protestistaan levisivät valtavan nopeasti ja pian suuri joukko nuoria ympäri maailmaa liittyivät hänen koululakkoonsa (Biswas & Mattheis 2022, 147). Vuonna 2019 Time-lehti valitsi Thunbergin vuoden henkilöksi perustellen, että tämä oli protesteillaan saanut globaalisti ihmisten asenteet muuttumaan ja poliitikot toimimaan ilmastonmuutoksen

hidastamiseksi (Burtsov 2019). Kun Elokapina sulkee mielenosoituksissaan katuja liikenteeltä, mediat uutisoivat siitä laajasti ja se herättää tunteita ja nousee puheenaiheeksi niin kanssakansalaisten kuin poliitikkojenkin keskuudessa (Raeste 2019; Karvala 2021). Viimeisimpänä ympäristö- ja ilmasto liikkeenä *Just Stop Oil* on rikkonut toistuvasti uutiskynnyksen ja jakanut mielipiteitä puolesta ja vastaan tempauksillaan taidemuseoissa (esim. Gayle 2022). Tämä kaikki kertoo niin kansalaistottelemattomuuden voimasta kuin ilmasto liikkeiden yhteiskunnallisesta merkityksestäkin.

Samalla kun kansalaistottelemattomuus herättää toivotusti huomiota, se herättää myös vastustusta, ihmettelyä ja keskustelua keinojen oikeudenmukaisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Lailliset, järjestyshäiriötä aiheuttamattomat menetelmät, jotka myös kuuluvat monien ympäristö liikkeiden keinovalikoimaan, eivät luonnollisesti samalla lailla herätä kritiikkiä. Ehkäpä tämänkin vuoksi osa sitä käyttävistä liikkeistä on halunnut internetsivuillaan ja sosiaalisen median julkaisuissaan kertoa ja perustella, miksi ovat valinneet vaikutuskeinokseen juuri kansalaistottelemattomuuden, ja miksi sen käyttäminen on heidän mielestään hyväksyttävää, välttämätöntä ja oikea tapa toimia juuri nyt. Myös filosofisesti kansalaistottelemattomuus asettaa ongelman: kun demokraattisissa yhteiskunnissa säädetään lait yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi ja kansalaisten veloitetaan noudattavan niitä, niin miksi kansalaisen olisi sitten oikeutettua ja moraalisesti hyväksyttävä rikkoa niitä (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 21)?

Monet teoreetikot ovat pyrkineet vastaamaan tähän kysymykseen luomalla omia määritelmiään siitä, mitä kansalaistottelemattomuus on ja miksi, millä ehdoilla ja millaisissa olosuhteissa se on oikeutettua? Määritelmillä on pyritty luomaan teoreettisia, hyväksyttäviä, filosofisesti perusteltuja toimintamalleja, jotka voisivat sekä toimia ohjenuorana kansalaistottelemattomuudelle käytännössä, että samalla kuvaisivat reaali maailmassa tapahtuvaa kansalaisaktivismia riittävällä tavalla. Jo pelkkä kansalaistottelemattomuuden määritelmä itsessään on vahva oikeutuksen väline: jos toiminta nähdään kuuluvan sen piiriin, se antaa poliittista ja laillista selustaa sekä usein hyväksytyyn leiman suuren yleisön silmissä. (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 11-12, 21.) Toiset teoreetikot ovat kuitenkin myös

määritelleet tarkemmin, missä olosuhteissa kansalaistottelemattomuuden voi katsoa olevan oikeutettua. Yksi näistä teoreetikoista on John Rawls. Hänen kansalaistottelemattomuuden teoriansa vuodelta 1971 on alan jättiläisiä: erittäin vaikutusvaltainen, epäilemättä eniten viitattu, ja samalla hyvin laajalti kritisoitu. Useimmin teoriaa kritisoidaan siitä, että se on liian ideaali, rajoitettu ja vanhentunut kuvaamaan reaalimaailman kansalaistottelemattomuutta. Rawlsin teoria onkin aikansa kuva, monet sen kriteereistä heijastavat vahvasti aikansa sosio-poliittista ympäristöä ja silloisen kansalaisaktivismin esille tuomia epäkohtia. Modernin aikakautemme kansalaisaktivismi on haastanut Rawlsin teorian kriteerit niin monella tavalla, että monet ovatkin pohtineet teorian relevanttisuutta 2000-luvun aktivismin kuvaajana ja oikeuttajana (Esim. Celikates 2016).

Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuuden epäkohta, eli väärä, jota pyritään kansalaistottelemattomuuden avulla muuttamaan, on globaali ilmastokriisi. Tämä haastaa Rawlsin teorian valtiokeskeisyyttä ja sen tiukasti rajattuja oikeutettua kansalaistottelemattomuuden hyväksytyjä epäkohtia. Toisaalta monella muulla tavalla liikkeen kansalaistottelemattomuus vastaa pitkälti perinteistä käsitystä kansalaistottelemattomuudesta. Liikkeen aktivismin onkin kuvailtu poikenneen viime aikojen muusta kansalaistottelemattomuuden kehityksestä, joka oli siirtynyt kauemmas perinteisen kansalaistottelemattomuuden näkemyksen mukaisesta toiminnasta, ja sen sijaan painottaneen juuri sen merkitystä toiminnassaan (Scheuerman 2022.) Voisi siis sanoa, että Extinction Rebellion muutaman muun tuoreen ilmastoliikkeen kanssa on palannut konseptin juurille ja herättänyt sen uuteen kukoistukseen. Samalla liikkeen kansalaistottelemattomuus yleisesti tunnustetaan kansalaistottelemattomuudeksi, ja vaikka suuri yleisö voi kyseenalaistaa liikkeen metodien hyväksyttävyyttä, harva teoreetikko on kyseenalaistanut sen filosofista oikeutusta.

Tästä lähti kiinnostukseni tutkia Elokapiinan omia perusteluja kansalaistottelemattomuudelle nimenomaan Rawlsin teorian viitekehyksen kautta. Halusin selvittää, miten tämän modernin, globaalien liikkeen ideologia sopii yhteen Rawlsin tunnetusti tiukasti rajatun, perinteisen teorian ehtojen kanssa ja mitä tästä voisi päätellä

kansalaistottelemattomuuden oikeuttamisesta ja toisaalta Rawlsin teorian relevanttiudesta nykyaikana. Tutkimuskysymykseni on: Kuinka Elokapinan kansalaistottelemattomuus heidän omissa julkaisuissaan kuvailemana ja perustelemana sopii yhteen John Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian ehtojen kanssa ja täyttääkö liikkeen kansalaistottelemattomuus teorian kriteerit? Alakysymyksinä tutkielmassa ovat: Onko liikkeen kansalaistottelemattomuus Rawlsin viitekehyksen kautta tulkittuna oikeutettua, kuinka relevantti Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoria on modernissa aktivismissa, ja tarvitaanko modernin aktivismin oikeuttamiseen enää tarkasti määriteltyä kansalaistottelemattomuuden teoriaa vai riittääkö siihen pelkkä laajempi yleiskäsitys?

2. Ilmastoaktivismi ja kansalaistottelemattomuus

2.1 Uusi ilmastoaktivismi

Ilmastonmuutos ja sen uhkaavat seuraukset ihmisille ja koko maapallon hyvinvoinnille ovat nykyään keskiössä niin poliitikkojen agendoilla, mediassa, korkeakoulujen opetuksessa kuin erilaisissa yhteiskunnallisissa keskusteluissakin ympäri maailman. Nykyiset ympäristöpoliittiset toimet eivät ole onnistuneet estämään jatkuvasti pahenevaa ilmastonmuutosta, mikä on herättänyt valtavasti tyytymättömyyttä ja huolta ajan loppumisesta kesken. Tästä taustasta on noussut uuden ympäristöaktivismin aalto, jossa osa liikkeistä on hylännyt demokraattisen järjestelmän maltillisemmat vaikutuskeinot ja siirtynyt suoraan toimintaan, massaprotesteihin ja kansalaistottelemattomuuteen. Uusi globaali ilmastoaktivismi jatkaa pitkää linjaa ympäristöön liittyvässä aktivismissa ja ruohonjuuritasolta ponnistavissa kansalaistottelemattomissa aktivistiliikkeissä aina naisten äänioikeutta tai rotuerottelun lopettamista ajaneista liikkeistä globalisaatiota tai ydinaseita vastustaviin liikkeisiin. (Richardson 2020, 1-2.) Kansainvälisistä ympäristöliikkeistä kansalaistottelemattomuutta on jo aiemmin käyttänyt toiminnassaan mm. Greenpeace, ja Suomessakin se oli käytössä ympäristöaktivistien strategiana mm. Kojjärven kiistassa jo vuonna 1979 (Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä 2023). Tuoreiden ilmastoliikkeiden toiminnassa ja ideologiassa on kuitenkin nähty myös uusia piirteitä aina ilmastohätätilan retoriikasta lasten ja nuorten massaosallistumiseen (Richardson 2020, 1).

Kööpenhaminan ilmastokokous COP15 vuonna 2009 nähdään eräänlaisena nykyisen globaalin ilmastoaktivismin lähtöpisteenä, kun yli 100.000 aktivistia kokoontui mielenosoitukseen Kööpenhaminassa ja samanaikaisesti protesteihin muissa maissa. Pariisiin ilmastokokous vuonna 2015 taas toimi alkusykäyksenä ilmastoliikkeiden siirtymiselle suosimaan pelkkien mielenosoitusten lisäksi myös suoraa toimintaa. Osa näistä kampanjoista kohdistui erityisesti fossiilisten polttoaineiden teollisuuteen ja tämän suunnan merkittävimpiä suoran toiminnan esimerkkejä ovat olleet globaalit *Break Free* -kampanjat sekä saksalaisen *Ende Gelände* -liikkeen toiminta. (de Moor, De Vydt, Uba & Wahlström 2021, 620-621.) Viimeisin fossiilisten polttoaineiden lopettamista ajava ilmastoliike on Just Stop Oil,

joka laskee itse toimintansa väkivallattomaksi siviilivastarinnaksi (Just Stop Oil: about us) ja on shokeerannut yleisöä heittämällä keittoja taideteosten päälle museoissa (Gayle 2022).

Pariisin ilmastokokouksen jälkeen syntyi myös liikkeitä, joiden nähdään edustavan aivan uudenlaista globaalia ilmastoaktivismia. Greta Thunberg nousi globaaliksi supertähdeksi, kun hän aloitti perjantaiset koululakkonsa elokuussa 2018 ja vietti päivän koulun sijaan Ruotsin parlamentin edessä protestina Ruotsin ilmastotoimille. Uutiset yhden ihmisen protestista levisivät valtavalla vauhdilla sosiaalisen ja perinteisten medioiden kautta ympäri maailmaa ja pian Thunberg sai kannattajia eri maista ja näin *Fridays For Future* -liike oli syntynyt. Globaaleja koululakkoja on sittemmin järjestetty eri maissa ympäri maailmaa ja vuonna 2019 se keräsi arviolta 6 miljoonaa lakkoilijaa. (de Moor, De Vydt, Uba & Wahlström 2021, 620-621.) Vain pari kuukautta Gretan ensimmäisen koululakon jälkeen syntyi myös toinen tärkeimmistä uuden ilmastoaktivismiin liikkeistä, *Extinction Rebellion*, jonka Suomen haara tunnetaan nimellä Elokapina.

Joost de Moor, Michiel De Vydt, Katrin Uba ja Mattias Wahlström tutkivat *Extinction Rebellion* ja *Fridays For Future* -liikkeitä vuoden 2019 aikana pyrkimyksenään selvittää, miten ne poikkeavat aiemmasta ilmastoaktivismista ja miten uudenlaisia nämä uudet liikkeet siis todella ovat. He löysivät joitakin tuttuja piirteitä ja käytäntöjä jo aiemmista liikkeistä: osallistujat edustivat osan nuoresta iästä huolimatta hyvin tyyppillisiä ilmastoaktivisteja erityisesti oman tai vanhempien koulutusasteen osalta ja menetkään eivät olleet uusia, vaan koululakkoprotesteja oli järjestetty jo Pariisin ilmastokokouksen aikaan ja yleisemmin kansalaistottelemattomuus, marssit ja mielenosoitukset ovat kuuluneet ympäristö- ja ilmastoaktivismiin jo pitkään. Tutkijat löysivät kuitenkin molemmista liikkeistä myös piirteitä, jotka näyttäisivät todella olevan uusia ilmastoaktivismissa. Osallistujien historiallinen määrä ja kansalaistottelemattomuuden vahva painotus strategiavalintana ovat poikenneet aiemmasta ilmastoaktivismista. Aiempaan aktivismiin verrattuna poikkeuksellista oli uusien aktivistien suuri osuus protestiin osallistujista, ja se, että osallistujina oli niin paljon nuoria ja lapsia. Lisäksi kun aiemmin ilmastoliikkeet kohdistivat toimintansa ylikansallisiin instituutioihin tai globaaliin fossiilisten polttoaineiden teollisuuteen, *Extinction Rebellion* ja

Fridays For Future ovat taas pääasiallisesti keskittyneet kohdistamaan aktivisminsa paikallisiin hallituksiin ja tehneet siten ympäristöaktivismin kehityksessä paluun valtion rajojen sisälle. (de Moor, De Vydt, Uba & Wahlström 2021, 619-624.)

2.2 Extinction Rebellion ja Elokapina

Extinction Rebellion perustettiin Iso-Britanniassa lokakuussa 2018, jolloin he kokoontuivat Lontoon Parlamenttiaukiolle julistamaan kapinan Iso-Britannian hallitusta vastaan. Seuraavina viikkoina liikkeen aktivistit mm. järjestivät tiesulkuja Thames-joen silloille, istuttivat puita keskelle Parlamenttiaukiota ja liimasivat itsensä Buckinghamin palatsin aitoihin lukien samalla kirjettä kuningattarelle. Liike painottaa päästrategianaan väkivallatonta kansalaistottelemattomuutta pyrkiessään estämään massasukupuuton ja minimoimaan sosiaalisen romahduksen riskiä. Liikkeen sanoma levisi erittäin nopeasti ja paikallisryhmiä perustettiin pian eri maihin ympäri maailmaa. *Extinction Rebellion* kuvaakin itseään aidosti globaaliksi liikkeeksi, jota eri maiden ryhmät vahvistavat tuomalla mukanaan uusia näkökulmia, viisautta, asiantuntijuutta ja inspiraatiota (*Extinction Rebellion* -liikkeen internetsivut: What is XR? Our story).

Suomen Elokapina perustettiin jo seuraavina viikkoina marraskuussa 2019, ja se levisi pian useissa kaupungeissa toimivaksi kansalliseksi liikkeeksi. Se on osallistunut sekä globaalin liikkeen kampanjoihin, että järjestänyt omia paikalliskampanjoita, joihin on osallistunut tuhansia aktivisteja ympäri Suomen. (Elokapinan internetsivut: Meistä.) Globaalin liikkeen paikallisryhmäksi voi liittyä matalalla kynnyksellä, kunhan ryhmä toteuttaa liikkeen peruseriaatteita (De Moor et al, 2021, 621). Ryhmien välillä onkin jonkun verran eroa niin eri maissa toteutetuissa kampanjoissa kuin sosiaalisen median viestinnässäkin. Mm. Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen ryhmien Instagram-sivuilla kansalaistottelemattomuuden käyttöä ei näytetä yhtä perusteellisesti selitettävän kuin Suomen ryhmässä. Suomen Elokapina näyttäisikin olevan erityisen kunnostautunut kansalaistottelemattomuuden perusteluissaan, mistä syystä se myös valikoitui tutkimuskohteekseni. Elokapina itse kertoo olevansa itsenäinen osa globaalia *Extinction Rebellion* -liikettä, jonka jokaisen maan ryhmä jakaa samat

arvot, toimintaperiaatteet ja kolme tärkeintä vaatimusta, mutta jotka kuitenkin päättävät asioistaan itse ja muokkaavat toimintaansa ja vaatimuksiaan parhaaksi näkemällään tavalla. Vaikka eri ryhmät toimivat usein taustatoiminnassaan yhteistyössä, ne ovat itsenäisiä ja edustavat kannanotoissaan pääasiallisesti omaa ryhmäänsä. (Elokapinan internetsivut: UKK. Mikä on kansainvälisen Extinction Rebellion-liikkeen ja Elokapinan suhde?.)

Elokapina kertoo olevansa ruohonjuuritason kansalaisliike, jolla ei ole johtajia tai hierarkista valtarakennetta. Toiminta tapahtuu erilaisten ryhmien kautta ja kaikkia toimintaan osallistujia yhdistävät liikkeen yhteiset arvot, periaatteet ja vaatimukset. (Elokapinan internetsivut: UKK. Onko Elokapinalla johtajia?.) Vaatimuksia on neljä: Kerro Totuus, Toimi Nyt, Vahvistetaan Demokratiaa ja Oikeudenmukainen muutos. Ensimmäisellä vaaditaan hallitusta tunnustamaan tilanteen äärimmäinen vakavuus ja tiedottamaan siitä läpinäkyvästi kriisitiedottamisella, toisella vaaditaan välittömiä, yksilöityjä ilmastotoimia. Kolmannella vaaditaan kansalaisfoorumin perustamista ja neljännellä ekokriisistä kaikkein eniten kärsivien yhteisöjen huomioonottamista ja etusijalle laittamista päätöksenteossa. (Elokapinan internetsivut: Vaatimuksemme.) Ryhmän periaatteet ja arvot sisältävät mm. periaatteita väkivallattomasti toimimisesta, jatkuvasta oppimisesta, valtarakenteiden purkamisesta ja ryhmän toiminnan välttämättömyydestä (Elokapinan internetsivut: Periaatteet ja Arvot). Kaikilta ryhmän kampanjoihin osallistuvilta vaaditaan liikkeen väkivallattoman suoran toiminnan mallin periaatteiden hyväksymistä ja toteuttamista, johon kuuluu mm. väkivallattomuuteen sitoutuminen, ulkopuolisten huomioiminen ja kunnioittava kommunikointi kaikkien kanssa (Elokapinan internetsivut: Toimintakonsensus).

Kuten globaalillakin *Extinction Rebellion* -liikkeellä, myös Elokapinalla pääasiallisena toimintametodina ovat mielenosoitukset, joihin kuuluu myös suunnitelmallinen kansalaistottelemattomuus. Elokapina on katkaissut teitä liikenteeltä ja jättänyt noudattamatta poliisin käskyjä eri tapahtumissaan. (Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä 2023.) Elokapina nostaakin globaalin liikkeen tavoin kansalaistottelemattomuuden yhdeksi tärkeimmistä metodeistaan ja kertoo pyrkivänsä estämään sillä pahimpien skenaarioiden

toteutumisen sekä tuomaan ilmasto- ja ympäristökriisin kaikkien tietoisuuteen (Elokapinan internetsivut: Meistä).

3. Kansalaistottelemattomuus konseptina ja modernin kansalaisaktiivisuuden työkaluna

3.1 Kansalaistottelemattomuuden merkitys ja määritelmien moninaisuus

Elokapina käyttää päästrategianaan kansalaistottelemattomuutta, mikä nostattaa mediassa, poliitikoissa ja kanssakansalaisissa tunteita niin puolesta kuin vastaan. Moni kyseenalaistaa strategian hyväksyttävyyden, tarpeellisuuden ja tehokkuuden liikkeen ajaman asian eteenpäin viemisessä (esim. Karvala 2021). Ehkäpä myös siksi Elokapina perustelee usein omilla kotisivuillaan ja sosiaalisen median julkaisuissaan miksi sitä käyttää, miksi se on heidän mielestään tarpeellista ja jopa välttämätöntä, ja miksi sen käyttäminen on oikeutettua yhteiskunnallista toimintaa. Myös filosofisesti kansalaistottelemattomuus asettaa ongelman, johon teoreetikot ovat pyrkineet vastaamaan: kun demokraattisissa yhteiskunnissa säädetään lait yhteiskuntajärjestyksen turvaamiseksi ja kansalaisten veloitetaan noudattavan niitä, niin miksi, millä ehdoilla ja millaisissa olosuhteissa kansalaisen olisi sitten oikeutettua rikkoa niitä? Demokratiassa poliittisen vaikuttamisen tulee yleisesti tapahtua laillisesti demokraattisten instituutioiden, kuten vaalien, tai julkisen keskustelun kautta, joten milloin tästä säännöstä on moraalisesti hyväksyttyä poiketa? (Koikkalainen, Nykänen & Harjuma 2022, 11, 21.)

Lukemattomat teoreetikot ovat pyrkineet vastaamaan näihin kysymyksiin luomalla omia määritelmiään kansalaistottelemattomuudelle. Määritelmillä on pyritty luomaan teoreettisia, hyväksytyjä, filosofisesti perusteltuja toimintamalleja, jotka voisivat sekä toimia ohjenuorana kansalaistottelemattomuudelle käytännössä, että samalla kuvaisivat reaali maailmassa tapahtuvaa kansalaisaktiivisuutta riittävällä tavalla.

Kansalaistottelemattomuuden määritelmillä on kuitenkin paljon suurempikin merkitys kuin vain teoreettisten rajojen luominen tietyille toiminnalle tai ilmiön kuvaaminen: konsepti tarjoaa käyttäjilleen vahvan oikeuttavan välineen ja mahdollisuuden linkittyä pitkään historialliseen linjaan kansalaistottelemattomia merkkihenkilöitä. Jos lakia rikkova poliittinen protesti käsitetään kansalaistottelemattomuuden piiriin kuuluvaksi, sen yleinen hyväksyttävyyden suuren yleisön silmissä kasvaa ja aktivisteihin saatetaan jopa suhtautua

ihannoituina kansalaisaktivismiin idoleina, kuten Martin Luther King Jr. tai Mahatma Gandhi. (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 11-12, 21.) Kansalaistottelemattomuuden konsepti tarjoaa siis poliittista ja moraalista selustaa. Sillä on usein myös laillisia seurauksia: koska lain rikkominen sen puitteissa käsitetään eri tavoin kuin muu laittomuus, se voi merkitä myös lievempien tuomioiden saamista oikeudessa. (Scheuerman 2018, 3.)

Kansalaistottelemattomuuden määritelmästä ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Teorioita on useita ja niitä on kritisoitu niiden eri sisällöistä, painotuksista ja siitä, etteivät ne tunnu riittävällä tavalla kuvaavan reaalimaailman eri kansalaistottelemattomuuden ilmiöitä. Scheuerman on jakanut erilaiset kansalaistottelemattomuuden määritelmät neljään luokkaan sen mukaan, mikä määritelmille on ollut ominaisinta ja miten ne ovat eronneet toisistaan. Hänen mukaansa uudet teoriat ovat aina pyrkineet korjaamaan edellisen teorian puutteita, ja ne ovat kuvanneet myös aikansa sosio-poliittista ympäristöä. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat määritelmät, joissa uskonto on keskeistä ja kansalaistottelemattomuus nähdään moraalisenä, hengellisenä, pyhänä velvollisuutena taistella pahuutta vastaan. Tähän luokkaan kuuluvat mm. Martin Luther King Jr. ja Mahatma Gandhi. 1960- ja 70-luvun liberaalit teoreetikot, joihin mm. John Rawls kuului, taas painottivat aikansa liberaalin pluralismin tärkeyttä ja näkivät kansalaistottelemattomuuden jumalallisen velvollisuuden sijaan ennen kaikkea hyödyllisenä keinona pyrkiä ajamaan vähemmistöjen oikeuksia enemmistön ylivallalta. Demokraattisten mallit, joita mm. Hannah Arendt ja Jürgen Habermas edustavat, taas kritisoivat liberaalien kansalaistottelemattomuuden mallien rajoittunutta demokratiakäsitystä ja ympäröivän liberaalin poliittisen järjestyksen pitämistä itsestäänselvyytenä. Heidän teoriansa haastoivat aiempia väittämällä kansalaistottelemattomuuden merkityksen olevan pyrkimyksessä korjata demokraattisia puutteita, ja samalla mahdollistaa laajoja poliittisia ja sosiaalisia muutoksia. Scheuermanin neljäs luokka on anarkistiset mallit, jotka ovat haastaneet kaikkien aiempien määritelmien perusoletukset valtion ja lain kunnioittamisesta, ja täten koko kansalaistottelemattomuuden käsityksen siten kuin se on perinteisesti ymmärretty. Näiden luokkien lisäksi jotkut vaihtoehtoisemmat ajattelijat, kuten naisten liike, on tarjonnut oman tärkeän lisänsä kansalaistottelemattomuuden keskusteluun. (Scheuerman 2018, 5-7.)

Scheuermanin luokat eivät toki jaa teorioita täydellisesti, niissä on keskenään useita eroja ja toisaalta yhteistä myös muiden luokkien teorioiden kanssa. Koikkalainen, Nykänen ja Harjumaa ovat mm. kirjoittaneet klassisten teoreetikkojen, kuten Rawlsin ja Razin näkevän kansalaistottelemattomuuden ennen kaikkea kansalaisten moraalisen ja poliittisen *oikeutena* tietyissä olosuhteissa, kun taas Gandhi ja tuoreemmin Candice Delmas ovat painottaneet kansalaistottelemattomuudessa oikeuden lisäksi moraalisen *velvollisuuden* merkitystä muita yhteisön jäseniä kohtaan epäoikeudenmukaisuuden vastustamisessa. (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 20.)

Teorioiden näkemyseroista huolimatta perinteisissä käsityksissä kansalaistottelemattomuudesta on myös useita yhteisiä tekijöitä. Seppälä, Nykänen ja Harjumaa kirjoittavat, että kansalaistottelemattomuuden klassisiin määritelmiin kuuluu teon väkivallattomuus, poliittinen luonne, julkisuus ja sen laillisten seurausten hyväksyminen sekä ajatus teosta viimeisenä jäljellä olevana keinona. Niihin kuuluu myös usko valtiokeskeisyyteen, erityisesti niiltä osin, että teon tavoitteena tulee olla pyrkimys kansallisten lakien tai politiikan muutokseen ja että valtiolle kuuluu väkivallan monopoli. Ympäristöaktivistit ovat perinteisesti turvautuneet näihin tiukasti rajattuihin ja filosofisiin kansalaistottelemattomuuden malleihin poliittisessa aktivismissaan. (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 1.) Globaali ilmastoaktivismi taas on haastanut nämä mallit valtion rajat ylittävällä epäkohdallaan ja usein myös ylikansallisella toiminnallaan.

3.2 Globalisaatio ja moderni kansalaistottelemattomuus

Globalisaatio on mullistanut poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen systeemimme totaalisesti ja se on siten vaikuttanut myös tämän päivän aktivismiin. Globaali aktivismi aiheuttaa haasteen monille perinteisille käsityksille kansalaistottelemattomuudesta, joiden perustana on kansallisvaltio ja asioiden ajaminen kansallisten lakien ja politiikan muuttamiseksi. Scheuermanin mukaan globalisaation ja yksityistämisen myötä tapahtunut poliittisen vallan osittainen siirtyminen mm. YK:n tai IMF:n kaltaisille instituutioille, hallitusten välisille organisaatioille tai yksityisille toimijoille mullistaa käsityksen kansalaistottelemattomuudesta

ja sen rajaehdoista, koska aiemmasta poiketen moderni aktivismi usein kohdistuu näistä juontuviin epäkohtiin (Scheuerman 2018, 103-104). Seppälä, Nykänen ja Harjumaa huomauttavat, että nykyajan aktivismia muokkaa globalisaation ja poliittisen vallan uuden jakautumisen lisäksi myös monet muut valtion rajat ylittävät ilmiöt, kuten digitalisaatio, massamuuttoliikkeet, populismin nousu ja valeutisten aikakausi. Monet näiden ilmiöiden synnyttämistä aktivismiliikkeistä näkevät itse toimintansa kansalaistottelemattomuutena, vaikka mm. niiden päämäärät, väkivallattomuus ja lainkuuliaisuus on kyseenalaistettu perinteisten teorioiden valossa. Uudet kehityssuunnat ja niiden synnyttämä aktivismi ovatkin ravistelleet modernia kansalaistottelemattomuuden teoreettista keskustelua ja herättäneet kysymyksiä sen roolista ja relevanttiudesta globaalissa maailmassa. Keskusteluissa on muun muassa pohdittu, kuinka suhtautua aktivismiin, jonka suhde lain kunnioittamiseen tai väkivallattomuuteen ei olekaan yhtä ristiriidatonta kuin tottelemattomilla aiemmin ja voiko ilmastonmuutosta vastustavan aktivismin lukea kuuluvan kansalaistottelemattomuuden piiriin, kun sen tavoite ei olekaan kansallislakien muuttaminen vaan globaalin ilmastokriisin lopettaminen. Kun moni moderni esimerkki kansalaistottelemattomuudesta ei sovikaan perinteiseen näkemykseen kansalaistottelemattomuudesta, tulisiko tuota näkemystä ja määritelmiä muokata? (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 1-2.) Oman kontribuutionsa keskusteluun ovat antaneet mm. Robin Celikates, joka tarjoaa tuoreen, modernia maailmaa paremmin kuvaamaan pyrkivän määritelmänsä (Celikates 2016, 39) ja Candice Delmas ajatuksillaan sivistymättömästä tottelemattomuudesta (*uncivil disobedience*), johon hänen mukaansa moni tuore reaalimaailman esimerkki sopii perinteistä kansalaistottelemattomuuden (*civil disobedience*) määritelmää paremmin (Delmas 2018).

Toisaalta kansalaistottelemattomuuden määritelmien moninaisuus tuoreine päivityspyrkimyksineen on herättänyt myös keskustelua siitä, voiko koko konseptia pitää enää merkityksellisenä ja käyttökelpoisena nykymaailmassa. Alalla on pohdittu, onko kansalaistottelemattomuuden käsite nykyään jo niin jakautunut ja hajanainen, ettei se ole enää käyttökelpoinen ideologisena, normatiivisena konseptina ja onko aika ajanut auttamatta ohi siitä, kun kansalaistottelemattomuus oli filosofisesti perusteltu, suhteellisen selkeä käsite, joka kuvasi ja ohjasi myös reaalimaailman aktivismia. Kun käsitteen konteksti on niin muuttunut sen alkuaajoista ja sen lukuisat määritelmät jakavat vahvasti alan

teoreetikkojen mielipiteitä, vieläkö kansalaistottelemattomuuden konseptia voi pitää oikeutuksen välineenä ja ohjenuorana modernille aktivismille? (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 2.) Haasteistaan huolimatta kansalaistottelemattomuudella ja sen käsitteellä on kuitenkin vielä paikkansa myös 2020-luvun globaalissa maailmassamme. Koikkalainen, Nykänen ja Harjumaa muistuttavat, että vaikka kansalaistottelemattomuuden konseptin rajoja ja sisältöä tuleekin kriittisesti pohtia sen merkityksellisyyden säilyttämiseksi, tarve yhteiskunnan poliittiselle ja moraalaiselle arvioinnille ja epäkohtien vastustamiselle eivät ole kadonneet minnekään (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 24).

Kansalaistottelemattomuutta käytetäänkin edelleen tutkitusti erilaisissa konteksteissa. Viimeisimpiä kansalaistottelemattomuuden tutkimuksia esitellään syksyllä 2022 ilmestyneessä kirjassa *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Kirjan eri tutkimukset edustavat eri maiden esimerkkejä vastarinnasta, jotka ovat tai ainakin muistuttavat läheisesti kansalaistottelemattomuutta, ja tutkimuskohteet vaihtelevat ympäristöliikkeiden aktivismista hakkeri-aktivismiin. Osassa tutkimuksista on perehdytty oman tutkielmani tavoin jonkun ajankohtaisen kansalaistottelemattoman liikkeen tutkimiseen tietyn kansalaistottelemattomuuden teorian kautta, kun taas toisissa on pyritty kasvattamaan kansalaistottelemattomuuden konseptin ymmärrystä jättämällä perinteiset teoriat syrjään ja keskittymällä niiden sijaan ruohonjuuritasolla tapahtuvan kansalaistottelemattomuuden piirteiden, kehityksen tai merkityksen kuvaamiseen. Kirja esittelee siten laajalti modernia aktivismia ja osallistuu viime aikojen kansalaistottelemattomuuden tieteelliseen keskusteluun etsien sen merkitystä, luonnetta ja rajoja nykyajan kontekstissa. (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 1-7.)

Stellan Vinthagenin ja Jørgen Johansenin tutkimus keskittyi Norjan ympäristöliikkeiden kansalaistottelemattomuuden kehitykseen neljän tutkimuskohteen kautta. He päätyivät pohtimaan, mitä tuo kehitys kertoo kansalaistottelemattomuuden tehokkuudesta ja mitä voidaan pitää tehokkuuden mittarina. Kolme neljästä kohteesta epäonnistui pyrkimyksessään estää aktivismin pääasiallisena kohteena ollut epäkohta, kuten padon rakentaminen tai vesiputousten tuhoutuminen. Kampanjat saavuttivat kuitenkin onnistumisia muilla tavoin. Ne

onnistuivat vaikuttamaan siihen, että vallanpitäjät alkoivat suhtautua aktivistien nostamiin epäkohtiin vakavammin ja ottivat ne paremmin huomioon päätöksissään. Suurimmaksi saavutukseksi tutkijat nostavat kuitenkin näistä kampanjoista seuranneen demokraattisen oppimisen, mikä yhdessä tieteellisen keskustelun kanssa on muuttanut Norjan poliittista kulttuuria ympäristöystävällisemmäksi, vähemmistöt paremmin huomioon ottavaksi ja kansalaistottelemattomuuteen demokratiaan kuuluvana työkaluna suhtautuvaksi. Vinthagen ja Johansen päättelivätkin, että huolimatta epäonnistumisesta suorien päämäärien saavuttamisen suhteen, kansalaistottelemattomuudella saavutettiin tärkeitä kehityksen virstanpylväitä, mikä ajan kanssa johti uudenlaiseen poliittiseen kulttuuriin. (Vinthagen & Johansen 2022, 27, 43-44.)

Elokapina käyttää yhtenä yleisimpänä perustelunaan kansalaistottelemattomuudelleen sen tehokkuutta. Tämä on yksi aineistoni teemoista, mikä ei kuulu Rawlsin teoriaan eikä sitä painoteta muissakaan perinteisissä kansalaistottelemattomuuden teorioissa. Norjan ympäristöliikkeiden saavutukset poliittisen kulttuurin muuttamisessa niin poliitikkojen kuin suuren yleisönkin osalta antaa tärkeää tutkimuksellista kontekstia tämän teeman analysointiin. Erittäin huomionarvoista kansalaistottelemattomuuden tehokkuutta arvioitaessa onkin juuri tutkijoiden tekemät huomiot siitä, että vaikka suorissa päämäärissä epäonnistuttaisiin, kansalaistottelemattomuudella voi olla pidemmän aikavälin vaikutuksia, jotka voivatkin muokata tulevaisuuden maailmaa enemmän kuin lyhyen tähtäimen saavutukset olisivat tehneet.

Mika Luoma-aho taas on tutkinut nykyistä huume politiikkaa vastustavien aktivistien kansalaistottelemattomuutta käyttäen tutkimuskohteenaan Turun Hamppumarssia ja viitekehysenään Rex Martinin teoriaa. Martinilla on Rawlsin tavoin tietyt kriteerit kansalaistottelemattomuudelle, ja Luoma-aho käy läpi Hamppumarssin piirteitä Martinin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden kuuteen kriteeriin peilaten ja niistä keskustellen. Tutkimuksellaan hän osallistuu kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen keskusteluun: millainen toiminta ja missä olosuhteissa voidaan nähdä oikeutettuna poliittisena lain rikkomisena. (Luoma-aho 2022, 65, 68, 76-78.) Myös oman tutkielmani tavoite ja metodi

ovat osittain samansuuntaisia, esittelen Elokapinan omia kuvailuja ja perusteluja kansalaistottelemattomuudesta verraten niitä Rawlsin teorian kriteereihin ja pyrin sen kautta osallistumaan keskusteluun modernin kansalaistottelemattomuuden oikeutuksesta.

Viime vuosien kansalaistottelemattomuuden tutkimukset ympäri maailmaa osoittavat, että se on edelleen erittäin luotettu strategia myös modernissa ajassamme hyvin erilaisissa konteksteissa ja aktivistiliikkeissä (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 3-7) ja se näyttäisi myös olleen tehokas metodi vielä viime aikojenkin sekavassa, globaalissa aktivismin maailmassa. (Seppälä, Nykänen & Harjumaa 2022, 2)

3.3 John Rawlsin kansalaistottelemattomuus

Valitsin tutkielmani teoriaksi John Rawlsin teorian kansalaistottelemattomuudesta vuodelta 1971, joka kuuluu klassisiin, perinteisiin kansalaistottelemattomuuden teorioihin ja niistä sen liberaaliin haaraan. Kirjassaan *A Theory of Justice* Rawls esittelee oman näkemyksensä yhteiskuntasopimusteoriasta, jonka aiempia teoreetikkoja edustavat Locke, Rousseau ja Kant (Rawls 1971/1972, viii). Teoria lähtee liikkeelle hypoteettisesta alkutilanteesta, jossa ihmiset päättävät muodostaa yhteiskunnan ja sopivat sen säännöistä ja periaatteista tietämättöminä omista asemistaan tulevassa yhteiskunnassa, mikä tekee heistä sopimusta luodessa puolueettomia ja tasa-arvoisia. Tämä luo Rawlsin mukaan ideaalin teoreettisen asetelman, jonka puitteissa voidaan luoda yhtäläiset ja reilut oikeudenmukaisuusperiaatteet yhteiskunnalle. (Salo 2014.) Rawlsin teoria on siis lähtökohtaisestikin idealistinen, hypoteettinen malli ideaalista yhteiskunnasta, joten sen sopivuus suoraan reaalimaailman yhteiskuntiin on haaste.

Osana teoriaansa Rawls määrittelee myös mitä kansalaistottelemattomuus on, milloin se on oikeutettua ja mikä sen rooli on yhteiskunnassa. Rawls rajaa kansalaistottelemattomuuden teoriansa sopimaan vain yhteiskuntiin, jotka ovat suurimmaksi osaksi hyvin hallittuja ja lähes oikeudenmukaisia, mutta joissa kuitenkin esiintyy joitakin merkittäviä

epäoikeudenmukaisuuksia. Rawlsin mukaan vain demokratia voisi olla tällainen yhteiskunta, joten hänen teoriansa käsittelee kansalaistottelemattomuuden merkitystä ja ehtoja ainoastaan laillisesti ja hyväksyttävästi perustetussa demokraattisessa järjestelmässä. Rawlsille kansalaistottelemattomuuden ongelma esiintyykin vain tällaisissa yhteiskunnissa, koska epäoikeudenmukaisissa ja korruptoituneissa järjestelmissä kaikki keinot ovat hyväksytyjä niitä vastustaessa. Ongelma nousee lähes oikeudenmukaisissa yhteiskunnissa, joiden kansalaiset tunnustavat ja hyväksyvät perustuslain legitimitietin: milloin siis velvollisuus noudattaa yhteiskunnan lakeja väistyy epäoikeudenmukaisuuksien vastustamisvelvoitteen ja perusvapauksien puolustamisoikeuden tieltä? Rawls pyrkii määritelmillään erottamaan kansalaistottelemattomuuden muista yhteiskunnallisen vastustamisen muodoista ja luomaan kriteerit, minkälaisena ja missä olosuhteissa se on oikeutettua ja hyväksyttävää. Rawls näkee demokraattisen yhteiskunnan tasa-arvoisten ihmisten yhteistyömallina, jossa vakavien epäoikeudenmukaisuuksien kohteeksi joutuneiden vähemmistöjen ei tarvitse alistua, vaan kansalaistottelemattomuus tarjoaa hyväksyttävän välineen vääryyden korjaamiseen. Rawls pohjaa koko kansalaistottelemattomuuden teoriansa vain oikeudenmukaisuuden konseptiin. Hänelle kansalaistottelemattomuus on poliittisen toiminnan muoto, jolla puhutellaan yhteisön oikeudentajua vedoten tasavertaisten ihmisten yhteistoiminnan periaatteisiin. Teoria perustuu ajatukseen yhteisesti jaetusta oikeudentajusta, johon pohjaten kansalaiset tulkitsevat perustuslakia ja säätelevät yhteiskunnan järjestystä. Rawls huomauttaakin, että kansalaistottelemattomuus on tehokas vastustamisen keino vain yhteiskunnissa, joita oikeudentaju merkittäväällä tavalla säätelee. Rawls rajaa yksinkertaisuuteen vedoten oikeudenmukaisen kansalaistottelemattomuuden teoriansa käsittelemään vain kotimaisia instituutioita ja yhteiskunnan sisäisiä epäoikeudenmukaisuuksia. (Rawls 1972/1971, 363, 365, 371, 383-385, 387.)

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriaa on kritisoitu runsaasti. Robin Celikates kirjoittaa, että Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmä voi ensin vaikuttaa suhteellisen ongelmattomalta ja terveeseen järjen mukaiselta, mutta tarkemmassa tarkastelussa lähes jokainen sen ominaisuuksista on osoittautunut kyseenalaiseksi alan keskusteluissa ja Celikates pitää sitä itsekin liian tiukkarajaisena ja ideaalina kuvaamaan nykyajan reaali maailman aktivismia. Hän on esittänyt modernin aktivismin esimerkkejä, jotka

haastavat Rawlsin teorian kriteerejä, ja kyseenalaistanut näiden kriteerien sopivuutta poliittisen aktivismin teoreettiseksi mittapuuksi. Hän yhtyy myös David Lyonsin väitteeseen siitä, että jopa tunnetuimpien kansalaistottelemattomuuden esimerkkien, Henry Thoreau, Mahatma Gandhi ja Martin Luther King Jr., toiminnan voi nähdä olevan osittain ristiriidassa tiettyjen Rawlsin teorian ehtojen kanssa. Celikatesin mukaan Rawlsin määritelmät kansalaistottelemattomuudesta ja sen oikeutuksesta ovat siten liian normatiivisia ja rajoitettuja, ja Celikates pitää ongelmallisena, että ne perustuvat teoreettiseen ideaaliin eivätkä ota huomioon protestien sosiaalista ja poliittista todellisuutta. (Celikates 2016, 38-40.)

Rawlsin teoria on teoreettisen, ideaalin tasonsa ja yksinkertaistamisenkin vuoksi tehtyjen tiukkojen rajojensa lisäksi myös vahvasti aikansa kuva. Koikkalainen, Nykänen ja Harjumaa ovat korostaneet historiallisen kontekstin merkitystä ja kirjoittaneet, että Rawlsin teoria kuvastaa aikansa aktivistiliikkeisiin positiivisesti suhtautuvaa poliittista ilmapiiriä ja mm. uskoa yhteiseen, jaettuun oikeudentajuun (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 23-24). Myös Scheuerman on kirjoittanut Rawlsin teorian sosio-poliittisesta taustasta. Se kuvaa aikansa Westphaliaalaista poliittista käsitystä siitä, mikä kaikki kuului valtion sisäisiin asioihin ja kuvasti uskoa kansallisvaltion yliverlaiseen asemaan ja sen kykyyn ratkaista kansalaistensa ongelmia ja poliittisia epäkohtia. Ero sisä- ja ulkopoliittisten asioiden välillä oli selkeä ja tiukka, ja kansalaistottelemattomuus kuului valtion rajojen sisäisiin asioihin. Teorian kansalaistottelemattomuuden ideologia sai innoituksensa aikalaistensa Martin Luther King Juniorin ja Yhdysvaltojen kansalaisoikeusliikkeen aktivismista ja perustui ihanteeseen liberalistisesta, pluralistisesta poliittisesta kulttuurista. Rawlsille kansalaistottelemattomuus oli keino vähemmistöille pyrkiä vakuuttamaan poliittinen enemmistö siitä, että asiat yhteiskunnassa eivät olleet yhteisen oikeustajun mukaisia. Yhteisöön vetoamisella hän tarkoitti perustuslaillisen demokratian kansalaisten yhteisöä, jossa hän kuvitteli vallitsevan yhteinen liberaali ja pluralistinen poliittinen kulttuuri ja jaettu oikeudentaju. Aikansa pluralismin ihanteen mukaisesti perinteisiin uskonnollisiin tai moraalisiin arvoihin ei kuulunut vedota kansalaistottelemattomuudessa, vaan sen tuli pohjata poliittisiin oikeudenmukaisuuden periaatteisiin. Lain kunnioittaminen, enemmistön vakuuttaminen väkivallattomuudella ja tavoite kansallisvaltion lakien muutokseen sopivat myös tähän

aikaansa kuvastavaan liberaaliin malliin. Scheuerman näkee Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden epäkohtien rajaamisen vain tiettyjen poliittisten oikeudenmukaisuuden periaatteiden loukkauksiin myös johtuvan uskosta valtion julkisen sektorin instituutioiden kykyyn pystyä tehokkaasti hallitsemaan muita, mm. taloudellisia ja sosiaalisia epäkohtia. Scheuermanin mukaan tämäkin pohjasi sotien jälkeiseen laajalle levinneeseen aikaansa näkemukseen, jonka mukaan valtio pystyi sääntelyllä vähentämään taloudellista epäoikeudenmukaisuutta ja suitsimaan kapitalismin heikkouksia. (Scheuerman 2018, 104-108.) Kuinka hyvin tämä 1970-luvun sosio-poliittista maailmankuvaa ilmentävä teoria siis voi kuvata enää 2020-luvun aktivismia?

Maailman suuret muutokset globalisaatiosta digitalisaatioon ovatkin haastaneet muiden perinteisten kansalaistottelemattomuuden teorioiden tavoin myös Rawlsin määritelmiä. Kuten Celikates kritisoi, monet nykyajan esimerkit aktivismista eivät suoraan tunnu enää sopivan Rawlsin teorian ahtaisiin raameihin. Myös Scheuermanin mukaan globalisaatio ja siitä seurannut globaali aktivismi, mikä perustuu ylikansallisten epäkohtien korjaamiseen ja yhteistyöhön muiden maiden aktivistien kanssa, ja missä pyritään vaikuttamaan niin valtiollisiin kuin yksityisiin valtaapitäviin toimijoihin, rikkoo Rawlsin määritelmän rajat monella tavalla (Scheuerman 2018, 103-105). Siobhan O'Sullivan, Clare McCausland ja Scott Brenton ovatkin kyseenalaistaneet, voiko Rawlsin teoriaa pitää enää relevanttina kuvaamaan kansalaistottelemattomuutta aikana, jolloin aktivismi on globaalia ja epäkohdat eivät usein enää rajoitu vain valtion rajojen sisälle. O'Sullivan, McCausland ja Brenton tutkivat kansainvälisten eläinaktivistien työtä valaanpyynnin vastustamisessa valtamerillä käyttäen Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriaa tutkimuksen viitekehyksenä. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli perehtyä tämän oman aikaansa valtio- ja kansalaiseskeistä sosio-poliittista ympäristöä kuvastavan teorian rajoihin kansainvälisessä, modernissa kontekstissa. Tutkijat pohtivat, voisiko aktivismin nähdä vielä riittävästi täyttävän Rawlsin määritelmän hengen, jos valaanpyyntiaktivismi muuten täyttäisi kaikki määritelmät osiot, paitsi globaalin luonteensa osalta. He päätyivät pohtimaan asiaa globaalin kansalaisuuden käsitteen kautta, jolloin Rawlsin oikeudenmukaisuuden ajatuksen voisi laajentaa valtion rajojen yli koko maailmanlaajuiseksi. Tutkijat totesivat, että globaalin kansalaisuuden konsepti sopii useasti kuvaamaan nykypäivän aktivismia Rawlsin kansallisvaltiokeskeisyyttä paremmin, erityisesti

liittyen ilmastonmuutokseen, valaanpyyntiin tai muuhun vastaavaan ylikansalliseen epäkohtaan, jolloin aktivistit kokevat moraaliseksi velvollisuudekseen toimia epäeettisten lakien muuttamiseksi tapahtuipa epäkohta missä päin maailmaa vaan. O'Sullivan, McCausland ja Brenton väittävät, että ellei kansalaistottelemattomuuden määritelmää olla valmiita päivittämään, koko konsepti saattaa jäädä käytöstä tulevilta sukupolvilta, joille kansallisvaltioiden rajat ylittävien epäkohtien vuoksi taistelu ja globaali aktivismi on arkipäivää. Tutkijat siksi pohtivatkin, tulisiko Rawlsin määritelmä unohtaa kokonaan globalisaation aikakautena vai voisiko sitä uudistaa vastaamaan globaalin politiikan muuttunutta luonnetta. (O'Sullivan, McCausland & Brenton 2017, 261-264, 277-278.)

O'Sullivanin, McCauslandin ja Brentonin tutkimus pohtii Rawlsin teorian relevanttiutta nykyaikanamme erittäin kiinnostavasti ja sen kysymykset liittyvät suoraan myös omaan tutkielmaani. Kuinka Elokapinan kansalaistottelemattomuus sopii Rawlsin teorian kriteereihin ja onko se siten Rawlsin teorian viitekehyksen kautta tulkittuna oikeutettua? Kuinka relevanttina Rawlsin teoriaa voi pitää kuvaamaan ja oikeuttamaan modernia kansalaistottelemattomuutta, kun niin harva reaalimaailman esimerkki mahtuu enää sen tiukkoihin ja osittain vanhentuneisiin raameihin? Tuleeko Rawlsin teoria täysin hylätä vai voisiko sitä päivittää? Voiko modernin kansalaistottelemattomuuden tulkita olevan Rawlsin teorian hengen mukaista, jos se ohittaa teorian kriteerit lähinnä ympäröivän maailman muuttumisen ja sen vaikutusten osalta? Vai aiheuttaako liian väljä tulkitseminen sen, että teoria menettää koko oikeuttavan merkityksensä? Tarvitaanko ylipäätään nykyään vielä tarkkaa teoreettista viitekehystä oikeuttamaan aktivismia, vai riittääkö väljemmät kansalaistottelemattomuuden yleiskäsityksen puitteet oikeuttamaan sen käytön? Näihin kysymyksiin palaan tutkielmani johtopäätöksissä.

Ilmastonmuutos on epäkohtana kansallisvaltion rajat ylittävä, eikä sitä voida ratkaista vain muuttamalla yksittäisen valtion lakeja tai politiikkaa. Muutamat teoretikot ovat kuitenkin pohtineet ilmastoaktivismin kansalaistottelemattomuuden oikeutusta myös Rawlsin teorian viitekehyksessä ja etsineet siitä mahdollisia perusteita ilmastoaktivismin oikeutukselle. Alan Carter näki oikeutuksen siemenen olevan tulevien sukupolvien etujen turvaamisessa ja pohti

sitä mm. Rawlsin teorian sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden ajatuksen kautta, mutta päätyi siihen, ettei Rawlsin teoria kuitenkaan tukenut ylisukupolvisuutta riittävällä tavalla. Carter itse koki kaikkien moraaliseksi velvollisuudeksi suojella tulevia sukupolvia ilmastokatastrofilta ja ryhtyä radikaaliin tottelemattomuuteen nykyisen systeemimme taloudellisia ja poliittisia voimia vastaan. (Carter 1998, 37, 44-45.) Simo Kyllönen taas pohtii ilmastoliikkeiden kansainvälisyyden ja ylisukupolvisuuden merkitystä kansalaistottelemattomuuden oikeutukselle Rawlsin poliittisten velvoitteiden reiluusperiaatteen kautta. Hän argumentoi, että jos vakaa ilmasto käsitetään globaalina, elämälle välttämättömänä hyödykkeenä, Rawlsin teorian reiluusperiaate voisi tarjota perustan ilmastoaktivismiin kansalaistottelemattomuuden oikeutukselle. (Kyllönen 2014, 594-595, 598, 601-602.) Rawlsin teorian käyttäminen ilmastonmuutokseen liittyvässä kansalaistottelemattomuuden oikeutuksessa näyttäisi kuitenkin siis vaativan sen ymmärtämistä tietynlaisen tulkinnan kautta.

Rawlsin teorian puutteista ja rajallisuudesta huolimatta sillä on edelleen myös paljon annettavaa kansalaistottelemattomuuden konseptille. Sillä on erityisesti ollut tärkeä merkitys kansalaistottelemattomuuden yleisen käsityksen luomisessa. Kuten Scheuerman kirjoittaa, monelle aktivistille Rawlsin määritelmä on yhtä kuin kansalaistottelemattomuus. He eivät ole välttämättä teoriasta kuulleetkaan, mutta heidän käsityksensä kansalaistottelemattomuudesta pohjautuu suoraan Rawlsin ajatuksiin. (Scheuerman 2018, 141.) Myös Koikkalainen, Nykänen ja Harjumaa näkevät tässä erään Rawlsin teorian tärkeimmistä merkityksistä: kun yhteiskunnan toimijat poliitikoista journalisteihin arvioivat aktivistien toimia, heidän hyväksyttävien kriteerien listansa seuraa hyvin läheltä Rawlsin määritelmiä. Yleinen käsitys kansalaistottelemattomuudesta pohjaa siis edelleen pitkälti Rawlsin teoreettiseen perintöön. (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa, 2022, 14.) Liittyen kritiikkiin Rawlsin teorian liiallisesta ideaalisuudesta kuvaamaan reaalimaailman kansalaistottelemattomuuden eri variaatioita, Scheuerman on huomauttanut, ettei teoreettinen malli koskaan voikaan kuvata koko reaalimaailman poliittista diversiteettiä. Siihen pyrkiessään teoriasta tulisi niin pintapuolinen ja kategorisesti laaja, että se menettäisi merkityksensä analyttisenä ja normatiivisena työkaluna. Scheuerman väittääkin, että vaikka teoreettisten konseptien tulee pyrkiä kuvaamaan empiiristä todellisuutta ja samalla toimia

teoreettisena, normatiivisena työkaluna, kansalaistottelemattomuus on niin tulkinnanvarainen konsepti, ettei se koskaan pysty ristiriidattomasti kuvailemaan kaikkea tosielämän aktivismia. (Scheuerman 2018, 143.) Rawlsin teoria on ideaalisuudestaan, tiukkarajaisuudestaan ja osittaisesta vanhentuneisuudestaan huolimatta alansa merkkipaalu, niin merkittävänä pidetty teoria, että aiheesta kirjoitettaessa alan tieteellisissä keskusteluissa hyvin harva jättää viittamatta siihen, oli se sitten kriittisesti tai sen saavutuksia korostaen. Lisäksi Koikkalainen, Nykänen ja Harjumaa huomauttavat, että laajasta kritiikistä huolimatta se on yleensä kohdistunut teorian tiettyihin osiin, ei teoriaan kokonaisuutena (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 14). Rawlsin teorialla on siis edelleen paikkansa kansalaistottelemattomuuden tutkimuksessa ja keskusteluissa, mutta sen puutteet tulee huomioida ja sen käyttökelpoisuutta arvioida kriittisesti käytettäessä sitä viitekehyksenä modernin kansalaistottelemattomuuden tutkimuksessa.

4. Extinction Rebellion-liikkeen ja Elokapinan kansalaistottelemattomuus tutkimuksissa ja tieteellisessä keskustelussa

Seuraavaksi esittelen, miten *Extinction Rebellion* -liikkeen ja Suomen Elokapinan kansalaistottelemattomuutta on jo aiemmin tutkittu, mitä siitä on alan tieteellisissä keskusteluissa todettu, ja kuinka oma tutkielmani suhteutuu näihin tutkimusten tuloksiin ja tieteellisiin pohdintoihin. Täten pyrin asemoimaan tutkielmani osaksi aiempaa tutkimusmaailmaa ja löytämään sen paikan osana modernia kansalaistottelemattomuuden ja sen oikeutuksen keskustelua.

4.1 Extinction Rebellion

Taustaluvussa esitellyn de Moorin, De Vydtin, Uban ja Wahlströmin tekemän tutkimuksen eräs löydös oli se, että Extinction Rebellion kohdistaa aktivisminsa valtion rajojen sisälle paikallisiin hallituksiin. Tämä poikkeaa aiempien ilmastoliikkeiden toiminnasta, joka kohdistettiin ylikansallisiin instituutioihin tai globaaliin fossiilisten polttoaineiden teollisuuteen. (de Moor, De Vydt, Uba & Wahlström 2021, 622-623.) Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuus on tältä osin siis aiempaa globaalia ilmastoaktivismia enemmän Rawlsin valtiokeskeisen teorian mukainen (pyrkimys muuttaa valtion sisäisiä lakeja tai politiikkaa) vaikka itse epäkohta jää edelleen Rawlsin teorian ulkopuolella (valtionrajat ylittävä ilmastonmuutos).

Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuuden ideologian ja toiminnan yhteyttä Rawlsin teoriaan ja laajempaan kansalaistottelemattomuuden perinteiseen käsitykseen on jo jonkin verran pohdittu alan kirjoituksissa ja osana erästä laajempaa tutkimusta. Oscar Berglund ja Daniel Schmidt tutkivat liikettä Iso-Britanniassa sen perustamisen alkuvaiheissa vuosina 2019 ja 2020. Tutkimuskohteena oli Bristolin paikallisryhmä ja laajemmin Iso-Britannian kansallinen ryhmä, joka perusti koko *Extinction Rebellion* -liikkeen. Liikkeen kansalaistottelemattomuus oli yksi tutkimusaiheista ja teoriataustana käytettiin perinteistä,

lähinnä rawlsilaista käsitystä kansalaistottelemattomuudesta. Berglund ja Schmidt näkivät liikkeen väitteellä rikki olevasta yhteiskuntasopimuksesta selkeän yhteyden Rawlsin yhteiskuntasopimuksen konseptiin, ja totesivat Rawlsin viimeisen keinon ajatuksen näyttäytyvän vahvasti liikkeen ideologiassa. Extinction Rebellion -liikkeen koko peruste toiminnalleen ja olemassaololleen on, että kapinointi on viimeinen keino, koska hallitukset ovat epäonnistuneet ja aika on loppumassa. Liike perustelee, että aiemmat lailliset kampanjointikeinot ilmastomarsseista ilmastojärjestöjen tukemiseen eivät ole onnistuneet muuttamaan kurssia ja eivät siksi toimi. Berglund ja Schmidt väittävät, että tämä ei ole ihan sitä, mitä Rawls viimeisen keinon käsitteellään tarkoitti, mutta ilmastonmuutoksen uhkaava vauhti ja siihen puuttumisen tarpeen kiireellisyys antaa enemmän pontta liikkeen perusteluille kapinoinnin olemisesta viimeinen käytettävissä oleva keino. Rawlsin näkemys kansalaistottelemattomuudesta julkisena puheena näyttäytyy myös liikkeen toiminnassa kommunikointina pääasiallisesti median kautta ja massapidätykset ovat olleet iso osa tätä kommunikointia tuoden liikkeelle valtavasti julkisuutta ja välittäen liikkeen viestiä. Pidätykset osoittavat myös lain kunnioittamista, avoimuutta ja omantunnon perusteisuutta ja Berglund ja Schmidin mukaan liike hakeekin pidätetyksi joutumista tarkoituksellisesti. Berglund ja Schmidt päätyivätkin tutkimuksissaan siihen, että Extinction Rebellion -liikkeen diskurssi pohjaa Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriaan ja se seuraa melko pitkälti liberalistista käsitystä kansalaistottelemattomuudesta ideologiassaan ja toiminnassaan. (Berglund & Schmidt 2020, 3, 26, 31-34, 37.)

Myös Scheuerman on kirjoittanut Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuuden sopivan pitkälti rawlsilaiseen näkemykseen. Liike rikkoo lakia avoimesti, julkisesti ja muita kunnioittaen. Väkivallattomuus on liikkeen peruseriaate, jota kaikkien osallistujien tulee noudattaa ja se ulotetaan myös muiden tahattomaan vahingoittamiseen, joten tiesulkuja ei järjestetä esimerkiksi sairaaloiden tai paloasemien lähistöllä. Scheuerman huomauttaa, että kuitenkin omaisuuden vahingoittaminen hyväksytään, kunhan sillä on selkeä eettinen päämäärä eikä se ole pelkkää vandalismia. Liikkeen jäseniltä myös vaaditaan laillisten seurausten hyväksymistä ja omilla kasvoilla avoimesti toimimista, ja myös Scheuermanin mukaan massapidätyksillä haetaan moraalista selustaa ja yleisön empatiaa. Scheuermanin mukaan liikkeen ideologia perustuukin pitkälti

perinteiseen kansalaistottelemattomuuden käsitykseen, ja tämä on ollut yllättävä muutos viime aikojen poliittisen aktivismin kehityksessä, joka oli alan teoreetikoiden mukaan siirtynyt kauemmas klassisesta kansalaistottelemattomuudesta. (Scheuerman 2022.)

Tutkijat ovat kuitenkin löytäneet Extinction Rebellion -liikkeen aktivismista myös piirteitä, jotka eivät ristiriidattomasti sovi rawlsilaiseen kansalaistottelemattomuuteen. Eräs liikkeen käyttämä perustelu kansalaistottelemattomuuden tehokkuudelle on, että vastarinta onnistuu tavoitteissaan, kunhan siihen osallistuu vähintään 3,5% kansalaisista, ja lähteenä väitteelle käytetään Erica Chenowethia (Extinction Rebellion-liikkeen internetsivut: Our Values. We set our mission on what is necessary). Mm. Scheuerman on kyseenalaistanut tämän väitteen. Hänen mukaansa Chenoweth ja Maria J. Stephan tutkivat satoja historiallisia vastarintaliikkeitä ja kirjoittivat väkivallattoman vastarinnan tehokkuudesta halutun politiikan muutoksessa ja 3,5% säännöstä vuonna 2011. Chenoweth ja Stephan kuitenkin tutkivat vastarintaa autoritäärisiä hallintoja ja sotilaallisia valloittajia kohtaan, ei politiikan muutokseen pyrkivää vastarintaa demokraattisissa, liberaaleissa yhteiskunnissa. Scheuerman näkeekin tutkimuksen tulosten siirtämisen täysin eri kontekstiin ongelmallisena. Hänen mukaansa Chenoweth on itsekin avoimesti kertonut olevan epäselvää, voisiko 3,5% sääntöä soveltaa ilmastoaktivismiin, kun tutkimuksen tuloksiin päädyttiin niin eri kontekstissa. (Scheuerman 2022.) Berglund ja Schmidt pohtivat Extinction Rebellion -liikkeen 3,5% sääntöä Rawlsin teorian viitekehyksessä. Rawlsille kansalaistottelemattomuuteen kuuluu kiinteästi yhteiskunnan järjestyksen ja lain kunnioittaminen sekä tekojen laillisten seurausten hyväksyminen. Täten osoitetaan yhteiskunnalle, että kansalaistottelemattoman teon tavoitteena on muuttaa tiettyjä lakeja ja politiikkaa, ei aloittaa vallankumousta. Koska 3,5% sääntö perustuu tutkimuksiin, joiden mukaan tämä määrä kansalaisia on riittänyt vallankumouksen onnistumiseen ja vallan vaihtamiseen, Berglund ja Schmidt pohtivat, voiko tämän Extinction Rebellion -liikkeen tavoitteen siis nähdä vallankumouksellisena. Lisäksi Berglundin ja Schmidtin mukaan liikkeen tavoite kansalaisfoorumin perustamiselle ilmastokriisin ratkaisemiseksi on sinänsä reformistinen, mutta riippuen miten paljon valtaa se saisi yli muiden instituutioiden ja miten kokonaisvaltaisesti se päättäisi muuttaa nykyistä kapitalistista järjestelmäämme ympäristön hyvinvoinnin suojaamiseksi, voisi senkin nähdä jo vallankumouksellisena. Extinction Rebellion on kertonutkin kannattavansa varojen ja vallan

uudelleenjakamista ja rikkaan eliitin itsekkäiden intressien estämisestä. Tutkijoiden mukaan liikkeen määrittelemisen Rawlsin lain kunnioittamisen kriteeriin sopivaksi tai sopimattomaksi riippuukin siitä, miten vallankumouksellisena sen eliitin vastaista ideologiaa ja joitakin toiminnan osia pitää. Berglund ja Schmidt kuitenkin huomauttavat, että myös mm. Martin Luther King Juniorin aktivismin sopivuus Rawlsin lain kuuliaisuus -kriteeriin on samoin kyseenalaistettu. (Berglund & Schmidt 2020, 33- 34.) Extinction Rebellion -liikkeen 3,5% säännön ja kansalaisfoorumien mahdollinen näkeminen vallankumouksellisena on kiinnostava. Suomen Elokapiinan yhteiskunnan lakien ja yleisen järjestelmän kunnioittaminen nousee aineistossani esiin monella tavalla, joten tämä oli mielenkiintoinen haaste sen ristiriidattomuudelle. Berglund ja Schmidt kuitenkin pohtivat kansalaisfoorumien osalta asiaa hypoteettisesti, millainen se mahdollisesti saattaisi olla instituutiona, ja 3,5% säännönkin pohdinta on hyvin tulkinnanvaraista. Suomen Elokapiina on myös ottanut tähän aiheeseen kantaa sivuillaan ja kertoo suoraan tavoittelevansa demokratian vahvistamista, ei sen kaatamista (Elokapiinan internetsivut: UKK. Haluatteko korvata edustuksellisen demokratian tai ”kaataa nykyjärjestelmän”?). Käsittelen tätä aihetta tarkemmin analyysissäni luvussa 6.1, ja Berglundin ja Schmidtin tutkimuksen ajatukset antoivat hyvää taustaa pohdintaani.

Berglundin ja Schmidtin mukaan Extinction Rebellion -liikkeen tarkoituksellisiin massapidätyksiin liittyy myös henkilökohtaisen uhrautumisen aspekti, mikä liitetään perinteiseen käsitykseen kansalaistottelemattomuudesta. Tutkijat näkevät uhrautumisella tärkeän roolin liikkeen kansalaistottelemattomuuden oikeuttamisessa. Yleensä kansalaistottelemattomuutta harjoittavat liikkeet koostuvat aktivisteista, jotka itse suoraan kärsivät epäkohdasta, jota he pyrkivät korjaamaan. Extinction Rebellion -liikkeen jäsenet eivät itse tällä hetkellä kärsi suoraan ilmastonmuutoksen negatiivisista vaikutuksista, joten heidän täytyy hakea toimintansa aiheuttamalle häiriölle oikeutus muualta, ja henkilökohtainen uhrautuminen voi tällöin auttaa yleisön empatian saamisessa. (Berglund & Schmidt 2020, 34-35.) Myös Scheuerman kirjoittaa tarkoituksellisten pidätysten uhrautumisen merkityksestä. Hänen mukaansa Extinction Rebellion -liikkeen ideologiassa on selvästi nähtävissä Gandhin, Kingin ja muiden uskonnollisten aktivistien näkemys kansalaistottelemattomuudesta moraalisenä ja henkisenä, itsensä uhraavana tekona, jonka perustana on universaali rakkaus. Myös vaatimus vallanpitäjille totuuden kertomisesta viittaa

näkemykseen kansalaistottelemattomuuden moraalisuudesta, eettisyydestä ja totuuteen pohjaamisesta, mikä on tuttua Gandhin ja Kingin toiminnasta. (Scheuerman 2022.) Myös Berglund ja Schmidt näkevät Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuuden ideologiassa Gandhin vaikutuksen (Berglund & Schmidt 2020, 28) ja liike on itsekin kertonut ideologiansa olevan osittain Gandhin ideologiaan pohjaavaa (Burgess & Read 2020, 175).

Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuuteen kuuluu siis aspekteja, jotka eivät liity Rawlsin määritelmiin. Uhrautuminen kuuluu perinteisiin käsityksiin kansalaistottelemattomuudesta, mutta Rawlsin teoriaan se ei kuulu. Rawls ei myöskään suhtaudu kansalaistottelemattomuuteen henkisenä, eikä universaali rakkaus ole osa sen määritelmää. Myös oman tutkielmani aineisto osoittaa, että osa Elokapinan toiminnasta ja ideologiasta pohjaa gandhilaiseen ideologiaan. Berglund ja Schmidt peilasivat Extinction Rebellion -liikkeen kansalaistottelemattomuutta yleisempään, liberalistiseen käsitykseen kansalaistottelemattomuudesta, joka toki pohjaa laajalti Rawlsiin. Omassa tutkielmassani taas käytän tiukemmin pelkkää Rawlsin teoriaa viitekehyksenä, ja siten gandhilaisen ideologian aiheet, jotka poikkeavat rawlsilaisesta ajattelusta, jäävät sen ulkopuolelle. Lisäksi aineistostani nousee tehokkuuden painottamisen teema, joka ei pohjaa perinteisiin kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen teorioihin ja toisaalta tottelemattomuuden globaali epäkohta haastaa perinteistä näkemystä.

4.2 Elokapina

Myös Suomen Elokapinan kansalaistottelemattomuutta on jo tutkittu. Tapio Nykänen, Sami Kotiranta, Johan-Eerik Kukko ja Tiina Seppälä tutkivat Elokapinan kansalaistottelemattomuuden oikeutusta Rawlsin teoriaa viitekehyksenään käyttäen ja esittelevät tutkimustaan juuri julkaistussa kirjassa Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot. Heidän mukaansa Rawlsin reunaehdon lähes demokraattisesta yhteiskunnasta voi Suomen kohdalla nähdä toteutuvan, joten teorian käyttö Suomen kontekstissa on mielekästä. Tutkimuksen mukaan Elokapinan kansalaistottelemattomuus on ollut viimesijaista ja vakaumuksellista, väkivallatonta ja julkista sekä lakia kunnioittavaa ja

lailliset seuraukset hyväksyvää eikä siis vallankumouksellista. Tutkimuksen mukaan Elokapinan toiminnan voidaan myös ajatella puolustavan Suomen perustuslaissa mainittuja perusoikeuksia elämään, turvallisuuteen ja terveelliseen elinympäristöön. Tämä voisi tällöin täyttää Rawlsin ehdon siitä, että kansalaistottelemattomuus on oikeutettua vain silloin, kuin yhteiskunnan kaikkein keskeisimpiä oikeusperiaatteita, kuten vapautta tai mahdollisuuksien tasa-arvoa, on rikottu pitkäaikaisesti. Nykänen, Kotiranta, Kukko ja Seppälä kuitenkin huomauttavat, että kaikki liikkeen tavoitteet eivät välttämättä liity yhtä suoraan keskeisimpiin oikeusperiaatteisiin ja lisäksi liikkeen toiminnan ja perustelujen globaali luonne on haaste tulkittaessa sitä Rawlsin valtiokeskeisen teorian kautta. Viime aikojen keskusteluissa on kuitenkin esitetty, että vakaan ilmaston voisi määritellä maailman yhteiseksi hyväksi, johon liittyvät velvollisuudet tulisi jakaa oikeudenmukaisesti. Jos nykyinen ilmastopolitiikka rikkoo tätä oikeudenmukaista yhteiseen hyvään liittyvien velvollisuuksien jakoa, voisi tämän tulkita sopivan Rawlsin teorian ajatuksiin. Nykänen et al toteavat, että jos tällainen Rawlsin teorian laajennus hyväksyttäisiin, se voisi antaa myös Elokapinan toiminnalle lisäperustelun. (Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä 2023.) Tämän tutkimuksen tulokset vastaavat pitkälti omia tulkintojani Elokapinan kansalaistottelemattomuudesta Rawlsin teorian kautta analysoituna ja vahvistavat monilta osin analyysini tuloksia. Tutkimus antoi myös arvokasta tieteellistä taustaa erityisesti epäkohdan analyysini pohdintaan, sekä auttoi Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän suomennoksellaan ymmärtämään määritelmän kriteerin *conscientious* merkityksen aiempaa selkeämmin ja sitä kautta selkeytti analyysiäni kriteeriin liittyvän teeman kohdalla.

5. Aineisto- ja analyysimenetelmät

Päätin siis tutkia pro gradu -tutkielmassani Elokapinan omaa kansalaistottelemattomuutensa kuvausta ja perusteluja John Rawlsin perinteisen teorian kautta. Koska halusin tutkia Elokapinan ”virallista linjaa”, sitä miten he perustelevat ja kertovat strategiastaan julkisesti, päätin valita tutkielmani aineistoksi liikkeen kotisivuilta ja sosiaalisen median julkaisuista kerätyn aineiston. Jotta pääsisin pohtimaan Rawlsin teorian relevanttisuutta ja merkityksellisyyttä nykyaikana, luonteva analyysimenetelmävalinta taas oli teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tutkimuksen menetelmävalinnat vaikuttavat suuresti siihen, millaisesta näkökulmasta tutkittavaa asiaa tutkitaan, millainen aineistosta muodostuu, millaisia tuloksia sen avulla voi saada, miten tulokset ovat yleistettävissä ja ylipäätään millaista tietoa tutkimuksen avulla voi tuottaa. Menetelmien tehtävä on olla työkaluja tutkimuksen teossa ja niiden valinnassa tärkeintä onkin, pystyykö niiden avulla vastaamaan tutkimuskysymykseen. Menetelmävalintani olivat perusteltuja ja ne tarjosivat tutkimukseni tavoitteita varten sopivimmat työkalut, mutta kaikkien menetelmien tavoin niihin liittyi myös haasteita ja rajoitteita, jotka tuli ottaa tutkimusta tehdessä huomioon.

5.1 Aineistona kotisivut ja sosiaalinen media

Tutkimuskohdetta valitessani pohdin aluksi ottavani tutkimukseeni Elokapinan lisäksi toisen ilmastoliikkeen, ja myöhemmin pohdin myös Elokapinan kahden eri maan ryhmän tutkimista. Tämä olisi tuonut laajuutta tutkimusalueeseen ja sillä olisi ollut myös vaikutusta tutkimustulosten yleistettävyyteen. Yleistettävyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka tutkimuksen tulokset ja tulkinnat ovat siirrettävissä tutkimuksen ulkopuoliseen maailmaan selittämään myös tutkimuskohteen ulkopuolisia ryhmiä, tai kertomaan ilmiöstä tutkimuksen aineistoa laajemmin. Valinnat aineiston keruussa ja sen analysointimenetelmissä vaikuttavat siihen, kuinka laajalti niiden kautta tuotettu tieto on yleistettävissä tutkimuksen ulkopuolelle. Aineisto voi kertoa esimerkiksi vain tietyn ryhmän ajatuksista tietyistä ilmiöistä tai sitten ilmiöstä laajemminkin. Oman tutkimuksensa tulosten yleistettävyyden mahdollisuudet ja rajat on ymmärrettävä ja tutkimuksessa myös selitettävä ja perusteltava. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 143-144.)

Haasteeksi muiden harkitsemieni tutkimuskohteiden kohdalla osoittautui se, ettei niistä ollut tarjolla yhtä laajaa, mielenkiintoista ja perusteltua, internet-sivuilta kerättävissä olevaa aineistoa, kuin Suomen Elokapinalla. Verrattuna muihin tarkastelemiini ilmastoliikkeisiin ja Extinction Rebellion -liikkeen muiden maiden englanninkielisiin ryhmiin, Suomen Elokapina vaikutti olevan erityisen kunnostautunut selittämään laajalti ja perusteellisesti kansalaistottelemattomuuden käyttöään kotisivuillaan ja sosiaalisen median alustoillaan, ja se tarjosi siksi erinomaisen aineiston tutkia ryhmän kansalaistottelemattomuuden ideologiaa. Päädyin siis käytännön syistä, ja toisaalta pyrkimyksestä laadukkaaseen tutkielmaan, ottamaan tutkimuskohteekseni pelkästään Suomen Elokapinan. Aineistovalintani oli perusteltu ja tuotti mielestäni inspiroivan aineiston, mutta sillä oli kuitenkin myös haittapuoli: tutkimalla vain yhtä ryhmää tutkimuksen yleistettävyyttä kärsii. En voi yleistää tutkimukseni tuloksia kovinkaan laajalti, en voi esimerkiksi väittää tutkielmassani, että näin modernien ilmastoliikkeiden perustelut kansalaistottelemattomuudesta sopivat perinteiseen teoreettiseen viitekehykseen, voin vain väittää, että näin tämän tutkimani ryhmän perustelut sopivat siihen. Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne ja Paavilainen kuitenkin huomauttavat, että tutkimuksen yleistettävyyden rajallisuutta ei pidä nähdä tutkimuksen heikkoutena, vaan kyse on tällöin tutkimuksen vahvuudesta kertoa jotakin tietystä ilmiöstä tietyissä olosuhteissa (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 144). Koska Suomen Elokapina on kuitenkin osa laajaa, globaalia ilmastoliikettä ja edustava esimerkki tutkimani asian puolestapuhujana, se tarjosi kiinnostavan esimerkin kansalaistottelemattomuuden ideologiasta modernissa ajassamme yhden kiinnostavan ja relevantin ryhmän ajatusten kautta. Yksi kiinnostava jatkotutkimuksen kohde voisi olla tutkia Extinction Rebellion -liikkeen eri maiden ryhmien eroja ja muun muassa selvittää, miksi juuri Suomen haara näyttäisi kertovan ja perustelevan kansalaistottelemattomuuttaan muiden maiden ryhmiä enemmän.

Päätin siis kerätä aineistoni Elokapinan Suomen ryhmän kotisivujen ja sosiaalisen median julkaisuista. Koska halusin tutkia mahdollisimman objektiivisesti tutkimuskohteeni virallista, julkista linjaa, sitä, mitä he itse julkisesti kansalaistottelemattomuudestaan kertovat, koin heidän julkaisemansa julkiset materiaalit tarpeisiini sopivimpana. Salla-Maaria Laaksosen mukaan tällainen aineisto on luonnollista aineistoa ja valmista tekstidataa, jossa aineiston

tarkkaan rajaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vaikka sosiaalisen median aineisto on helposti saatavilla, se vaatii tutkimuseettistä harkintaa sekä perusteltuja valintoja rajaamisessa ja aineiston käsittelyssä laadukkaan aineiston tuottamiseksi. (Laaksonen.) Aineiston rajaaminen internet-materiaaleista onkin todella vaatinut tarkkaa valintaa ja systemaattista työtä, jotta aineistoni olisi tarpeeksi laaja, laadukas ja relevantti, että sen avulla voi aidosti vastata tutkimuskysymykseen, ja ettei siihen ole sisällytetty tutkittavaan asiaan liittymätöntä materiaalia, joka vääristäisi tuloksia. Toisaalta vaarana oli myös, että aineistosta voisi rajata pois osia, mitkä voisivatkin olla tutkimuksen kannalta oleellisia. Tutkielman aineiston keräämiseen liittyvässä kirjallisuudessa painotetaan, että koska valitut rajaukset vaikuttavat aineistosta saatuihin tuloksiin ja mahdollisiin näkökulmiin, tulee niiden olla perusteltuja ja johdonmukaisia. Kriteerien tulee pysyä samoina jokaisen valitun otteen keräämisessä ja rajausten tulee tukea sitä, että aineistolla pystytään vastaamaan tutkimuskysymykseen riittävällä tavalla ja että tulokset ovat luotettavia. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010.)

Pyrin keräämään aineistoni mahdollisimman selkeillä rajauksilla ja mahdollisimman vähillä oman tulkintani varaisilla päätöksillä. Pidin otteeni mahdollisimman systemaattisena ja loogisena, mukaan otin materiaalia samoilla kriteereillä ja rajasin pois aineistostani samoin perustein aineistooni kuulumattomat osiot. Koska halusin tutkia kansalaistottelemattomuuden kuvausta, selitystä ja perusteluja, rajasin materiaaleista mukaan ne kohdat ja julkaisut, joissa ryhmä selittää ja perustelee kansalaistottelemattomuuden käyttöä toiminnassaan. Rajaaminen ei kuitenkaan ollut käytännössä ihan yhtä helppoa, kuin periaatteellinen päätös rajausehdoista. Esimerkiksi pohtimista vaati se, perusteltiinko joissain julkaisuissa kansalaistottelemattomuuden käyttöä silloinkin, kun tätä termiä ei ollut mukana perustelussa, mutta perusteltu toiminta vaikutti olevan kansalaistottelemattomuutta. Toisaalta osassa julkaisuista kerrottiin muista, laillisista liikkeen toimista, joten nämä tuli materiaalista tunnistaa ja systemaattisesti rajata pois. Vaikka suurimmaksi osaksi aineiston kerääminen oli selkeää asettamillani rajauksilla, vaati se siis kuitenkin tarkkuutta ja harkintaa. Päädyin myös rajaamaan aineistostani pois julkaisut, joissa yksittäiset aktivistit perustelevat kansalaistottelemattomuuteen osallistumisestaan. Vaikka liikkeen hierarkia on matalaa ja yksittäisten aktivistien ajatukset voivat yhdessä luoda

liikkeen linjan, halusin nyt tutkimuksessani keskittyä niihin ajatuksiin, jotka oli julkaistu koko ryhmän nimissä. Täten en joutunut miettimään, poikkeako jonkun aktivistin omat ajatukset liikkeen ”virallisesta linjasta” ja aineistoni pysyi tutkimukselleni asettamissani raameissa. Sain valitsemillani kriteereillä mielestäni edustavan aineiston, jossa liike kertoo ja perustelee kansalaistottelemattomuuden käyttöä liikkeen toiminnassa monin eri tavoin laajalla kirjolla. Aineistosta löytyi useita eri teemoja, joita peilaamalla valitsemaani teorian viitekehukseen pystyin vastaamaan erinomaisesti tutkimuskysymykseeni.

Aineistoni keräämiseksi kävin läpi Suomen Elokapinan kotisivujen eri osiot ja liikkeen eri sosiaalisen median alustojen julkaisuja. Päädyin valitsemaan aineistooni Instagram-julkaisuista ja kotisivuilta ne kohdat, joissa ryhmä selittää ja perustelee kansalaistottelemattomuuttaan. Aineistoon mukaan valittuja Instagram-julkaisuja on yhteensä 31 ja ne on julkaistu välillä 27.3.2019 – 14.10.22, kotisivujen materiaali kerättiin 18.10.2022.

5.2 Menetelmänä teorialähtöinen sisällönanalyysi

Valitsin teorialähtöinen sisällönanalyysin tutkielmani analyysimetodiksi, koska koin vuosikymmeniä vanhan, monen jo vanhentuneeksi kritisoiman kansalaistottelemattomuuden teorian ja modernin, globaalien aktivistiryhmän toiminnan monelta osin yhteensopivuuden olevan kiinnostava lähtökohta tutkielmalleni. Koska oikeuttamisen kysymykset ja kansalaistottelemattomuuden käsite, historia ja yhteentörmäykset nykyajan aktivismin kanssa sekä toisaalta merkittävän teorian merkityksen hiipuminen ja uusi mahdollinen nouseminen tutkimuskohteeni kautta olivat merkittävimmät kiinnostuksenaiheeni, päädyin siihen, että teorialähtöinen sisällönanalyysi oli paras analyysimenetelmävalinta tutkielmalleni. Valitsemani analyysimenetelmän kautta teorian rooli pysyi tutkimuksessa koko ajan vahvana ja se ohjasi koko analyysiprosessia.

Laadullinen sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimetoista ja siinä keskitytään analysoimaan, mistä aineisto kertoo, millaisia teemoja siinä esiintyy ja mitä asioita se käsittelee. Kielellistä muotoa ei analysoida. (Vuori.) Analyysin tarkoituksena on nostaa aineistosta esiin olennainen, tutkimuksen tavoitteet samalla huomioiden (Puusa 2020). Sisällönanalyysit jaetaan sen mukaan, kuinka paljon teoria ohjaa analyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pyritään mahdollisimman avoimesti, ilman teoreettisia silmälaseja, etsimään aineistosta elementtejä, jotka kertovat tutkittavasta asiasta jotakin tutkijaa kiinnostavaa (Vuori.). Teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä tutkijan työskentelyyn vaikuttavat sekä teorialähtöisyys että aineistolähtöisyys. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä taas aineistoon perehdytään ensisijaisesti teorian kautta. (Puusa 2020.) Tutkija valitsee tällöin teoreettisen viitekehyksen kautta ne elementit, jotka aineistossa ovat olennaisia. Käytännössä tutkimuksissa kuitenkin yhdistellään usein aineisto- ja teorialähtöisiä menetelmiä. (Vuori.)

Analyysin vaiheisiin kuuluu koodaus, jossa aineistosta etsitään ja nimetään sisällöllisiä elementtejä yleensä aineistoa useita kertoja läpi käymällä ja systemaattisesti samoja seikkoja tunnistamalla (Vuori). Koodauksen jälkeen havainnot teemoitellaan, eli etsitään koodattujen havaintojen väliltä yhtenäisyyksiä tai eroja ja jaotellaan näin havainnot teemoihin. Seuraavassa vaiheessa samankaltaisia teemoja yhdistellään yläkategorioihin ja niitä taas ylempiin kategorioihin niin pitkälle, kuin se on aineiston sisällön kannalta olennaista. Yläkategoriat nimetään sisällön mukaan ja niillä pyritään käsitteellistämään aineiston kuvaukset. Tätä vaihetta kutsutaan joskus tyypittelyksi. Lopulta analysoinnin kautta löytyneet merkitykset tulkitaan ja selitetään, ja tulkinnan ja pohdinnan kautta vedetään tuloksista johtopäätöksiä. (Puusa 2020.) Johtopäätöksillä pyritään kertomaan, mikä aineiston sisällössä on tutkimuksellisesti kiinnostavaa (Vuori). Tutkimuksen teoreettisilla johtopäätöksillä tutkimuksen tuloksia peilataan siitä jo aiemmin tiedettyyn eli ilmiön teoreettiseen viitekehykseen. Metodien haasteisiin kuuluu erityisesti tulkinnanvaraisuus, tulkinta voi vaikuttaa jo aineiston keruuvaiheessa, se voi vaikuttaa monella tavalla koodaus- ja teemoitteluvaiheissa ja se vaikuttaa luonnollisesti myös tutkimuksen johtopäätöksiin. Esimerkiksi teemoitteluvaiheessa jotkut havainnot voivat samanaikaisesti liittyä useamman teeman alle, joten tutkija joutuu lopulta päättämään omalla harkinnallaan, kuinka havainnot

parhaiten tulee teemoitella, ja kaikki teemat ovat kokonaisuudessaan tutkijan tulkintoja aineiston sisällöstä. Tutkijat ovat olleet eri mieltä siitä, pitäisikö tulkinta pyrkiä pitämään mahdollisimman vähäisenä aineiston analyysin alkuvaiheissa, mutta useimmat ovat päätyneet siihen, että tulkintaa tapahtuu väistämättä analyysin jokaisessa vaiheessa ja jokainen tutkija analysoi ja tulkitsee aineiston hieman eri tavoin. Tulkinnanvaraisuuden ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa menetelmän heikkoutta, vaan tärkeintä on pyrkiä perustellusti ja systemaattisin menetelmin vastaamaan tutkimuskysymykseensä ja siten tarjota vähintäänkin eräs mahdollinen tulkinta ilmiöstä. (Puusa 2020.)

Teorialähtöinen sisällönanalyysi tarjosi siis menetelmän, jolla pääsin tekemään tutkimustani nimenomaan teoria edellä ja toimintaa ohjaten. Analysoinkin aineistoni pääasiallisesti sen keinoin, kuitenkin osittain siihen myös aineistolähtöisyyttä yhdistellen. Päätin lähestyä aineistoa ensin aineistolähtöisesti nostaen teemat teorian sijaan aineistosta, koska halusin selvittää, millaisilla teemoilla kansalaistottelemattomuutta nykypäivänä perustellaan, ja kuinka nämä teemat sopivat Rawlsin teorian määritelmiin ja ajatuksiin. Rawlsin teoria oli kuitenkin koko analyysin ajan vahvasti teemoittelun tukena, teemoihin vaikuttavina teoreettisina silmälaseina ja lopullisen jaottelun kriteerinä. Analyysimetodiini kuuluu vahvasti tulkinnanvaraisuus, jokainen tutkija löytäisi aineistosta hieman eri teemat, mutta tulkinta ei saa kuitenkaan olla niin subjektiivista, että se vääristäisi tuloksia. Välttääkseni tämän, pyrin analysoimaan aineistoni johdonmukaisesti, tarkasti ja systemaattisesti analyysimetodini työkalujen ja vaiheiden avulla. Löytyneet tulokset sopivat myös loogisesti aiheen aiempaan tutkimustietoon. Oli hyvin kiinnostavaa löytää niin monia teemoja, jotka suoraan liittyivät tämän perinteisen teorian kriteereihin, ja jotka nostavat sen arvoa teoreettisena viitekehyksenä vielä tämänkin päivän aktivismin tutkimuksessa. Toisaalta löytämäni ristiriidat teorian ajatusten kanssa sekä teorian ulkopuoliset teemat olivat mielenkiintoisia myös ja kertoivat jotakin nykyajan aktivismin ideologioista yhden ryhmän esimerkin kautta, ja toisaalta valitsemani teorian osittaisesta vanhentuneisuudesta. Analyysini johtopäätöksissä pohdin erityisesti, mitä tämä analyysin tulos kertoo Rawlsin teorian käyttökelpoisuudesta nykyajan kansalaistottelemattomuuden arvioimisessa ja tarvitaanko ylipäätään enää tarkkaa määritelmää oikeuttamaan modernia reaalimaailman kansalaistottelemattomuutta.

6. Elokapinan kansalaistottelemattomuus teemoina

Löysin aineistostani analyysini tuloksena useita erilaisia teemoja, joilla Elokapina selittää ja perustelee kansalaistottelemattomuuden käyttöä toiminnassaan. Löytämäni teemat jaoin kolmeen yläkategoriaan: Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään liittyvät teemat, Rawlsin oikeutettuun kansalaistottelemattomuuteen liittyvät teemat ja Rawlsin teorian ulkopuoliset teemat. Esittelen näiden kategorioiden analyysit seuraavaksi omissa alaluvuissaan.

6.1 Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään liittyvät teemat

Aloitin esittelemällä Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään liittyvien teemojen analyysini. Rawlsin määritelmä kansalaistottelemattomuudesta kuuluu alkuperäiskielellään englanniksi seuraavasti: ”... *a public, nonviolent, conscientious yet political act contrary to law usually done with the aim of bringing about a change in the law or policies of the government*” (Rawls 1972/1971, 363). Teon täytyy siis olla julkinen, väkivallaton, lainvastainen ja sen tavoitteena tulee olla muuttaa lakia tai hallituksen politiikkaa. Määritelmä on lisäksi rajattu sopimaan vain demokraattisiin yhteiskuntiin ja niissä kansalaistottelemattomuus toimii perustuslaillisen järjestelmän vakauttajana. (Rawls 1972/1971, 363-364, 383.) Määritelmän osa *conscientious yet political act* on vakuuttavimmin suomennettu kirjassa *Tottelematon kansa vakaumukselliseksi mutta poliittiseksi toiminnaksi* (Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä 2023).

Aineistostani löysin useita teemoja, jotka liittyvät näihin kriteereihin joko kiinteästi tai osittain. Näitä teemoja ovat: Avoimuus ja julkisuus; Epäkohta esille, viesti perille; Väkivallattomuus ja rauhanomaisuus; Lain rikkominen ja laillisten seurausten hyväksyminen; Yhteiskuntasopimus on rikki, politiikkaa on muutettava; Demokratian työkalu sekä Omatunto ja moraalit, oikeus ja velvollisuus. Seuraavaksi analysoin näitä teemoja Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän kriteereihin peilaten.

Avoimuus ja julkisuus

Elokapinan toiminta on avointa ja julkista. Kansalaistottelemattomuuden teot, kuten teiden katkaiseminen, tapahtuvat julkisella paikalla ja toiminnasta keskustellaan ja tiedotetaan avoimesti. Aineistossa on runsaasti esimerkkejä, missä tiedotetaan meneillään olevista ja tehdyistä kansalaistottelemattomuuden toimista (IG eli instagram-julkaisu 17.4.2019, 20.4.2021 ja 6.10.2022) ja lisäksi myös joistakin tulevista teoista kerrotaan etukäteen (esim. IG 23.9.2019). Aineistossa myös painotetaan, että liikkeen kansalaistottelemattomuuden tempauksiin osallistuvat toimivat avoimesti omilla kasvoillaan ja nimellään. Aineistossa nostetaan lisäksi esiin se, että myös liikkeen strategia ja tavoite saada toimintaan mukaan jatkuvasti enemmän ihmisiä, ovat täysin avoimia ja julkisia. (Elokapinan internetsivut: UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?.)

Teon julkisuus on Rawlsille kansalaistottelemattomuuden oleellisimpia periaatteita. Teko tulee tehdä julkisesti ja se kohdistuu julkisiin periaatteisiin. Se on avointa, sitä ei salailla tai peitellä. Lisäksi sitä edeltää reilun ennakkovaroituksen antaminen. (Rawls 1972/1971, 366.) Kriitikot ovat kyseenalaistaneet julkisuuden kriteerin kansalaistottelemattomuuden määritelmässä joidenkin modernin aktivismin muotojen myötä, esimerkiksi Celikates on pohtinut, kuinka anonyymi hakkeriaktivismi tulisi tässä yhteydessä ymmärtää. Lisäksi Celikates on huomauttanut, että monien kansalaistottelemattomien tekojen, tiesulut mukaan lukien, toiminnan teho perustuu juuri yllätyksellisyyteen eli siihen, ettei niistä varoiteta etukäteen. (Celikates 2016, 38.) Elokapinan kansalaistottelemattomuuden avoimuus ja julkisuus sen sijaan ovat suoraan linjassa Rawlsin teon julkisuuden kanssa ja jopa ennakkovaroituksesta löytyy esimerkkejä. Tämä teema sopii siis erittäin hyvin yhteen Rawlsin määritelmän julkisuus-kriteerin kanssa.

Epäkohta esille, viesti perille

Aineistossa mainitaan useamman kerran, että kansalaistottelemattomuus on silloin oikeutettua, kun sen avulla nostetaan joku todellinen epäkohta esille (Elokapinan internetsivut: UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta? ; IG 21.10.2020). Aineiston mukaan kansalaistottelemattomuudella halutaan herättää huomiota ja siten nostaa epäkohta keskusteluun (IG 15.10.2020), tiedottaa ihmisiä siitä (IG 23.9.2019), tehdä ongelma näkyväksi (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?), kiinnittää kansalaisten ja päättäjien huomio epäkohtaan (IG 6.10.2022) ja herätellä heitä sen kiireellisyydestä ja vakavuudesta (IG 11.10.2021). Tiedottaminen ja viesti epäkohdan vakavuudesta on tarkoitettu koko yhteiskunnalle (IG 23.9.2019), mutta vaatimukset kohdistetaan päättäjille (IG 14.8.2020). Aineistossa selitetään, että teiden katkaisulla ei pyritä tavallisten kansalaisten elämän hankaloittamiseen, vaan kansalaistottelemattomuus kohdistetaan hallitukseen tai eri kaupunkien päättäjiin (IG 14.8.2020; 12.3.2021). Metodien avulla halutaan välittää viesti päättäjille, että nykyinen riittämätön ilmastopolitiikka aiheuttaa vahvasti huolta kansalaisissa (IG 20.4.2021), muistutetaan heitä tilanteen vakavuudesta ja heidän vastuustaan sen korjaamisessa (IG 24.4.2019) ja pyritään painostamaan heitä muuttamaan ilmastopolitiikkaansa niin, että epäkohta estyisi tai ainakin lievenisi (IG 17.4.2019).

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän julkisuus viittaa myös siihen, että tekoa voidaan verrata julkiseen puheeseen, missä ilmaistaan syvää poliittista vakaumusta julkisella foorumilla ja pyritään täten vakuuttamaan enemmistö vähemmistön vaateiden oikeudenmukaisuudesta. Rawlsille kansalaistottelemattomuudessa on kyse oikeudenmukaisuuden periaatteiden loukkauksista ja oikeudentajuun vetoamisesta, kansalaistottelemattomuuden avulla pyritään puhuttelemaan enemmistön oikeudentajua ja antamaan reilu varoitus, että oman vilpittömän ja harkitun mielipiteen mukaan reilun yhteistyön olosuhteita on rikottu. Kansalaistottelemattomuudella vähemmistö pakottaa enemmistön harkitsemaan, haluaako se todella pitää systeemin ennallaan, vai tunnustaako

se oikeudentajuun nojaten vähemmistön vaateet oikeutetuiksi. Rawlsille nämä reilun yhteistyön loukkaukset liittyvät perusvapauksien ja mahdollisuuksien tasa-arvon loukkauksiin (Rawls 1972/1971, 366, 372, 382-383.), mutta muuten Elokapinan perustelut sopivat myös tältä osin melko hyvin Rawlsin teoriaan. Se perustelee tuovansa vakavan epäkohdan yhteisön tietoisuuteen (IG 23.9.19), esittelee miksi sen harkitun mielipiteen mukaan yhteiskuntasopimusta on rikottu (IG 10.6.2021) ja vetoaa yhteisöön ja vallanpitäjiin harkitsemaan sen vaatimuksia ilmastopolitiikan kiireellisestä muutostarpeesta (IG 6.10.2022). Elokapina myös kuvaa aineistossa kansalaistottelemattomuutta kommunikointina yhteiskunnan tai lainsäätäjien kanssa (IG 21.10.2020), mikä on suorassa linjassa Rawlsin julkisen puheen ajatuksen kanssa.

Elokapina myös perustelee mahdollisimman keskeistä, julkista, häiriötä aiheuttavaa paikanvalintaa juuri sillä, että tämä herättää enemmän huomiota ja täten liikkeen tärkeä viesti pääsee paremmin esille ja sen sanoma menee paremmin perille (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?). Rawls mainitsee teoriassaan, että kansalaistottelematon teko tulee suunnitella huolellisesti, jotta sillä voi vedota tehokkaasti laajempaan yhteisöön, ja että se ei käänny tarkoitustaan vastaan ärsyttäessään liikaa enemmistöä niin, että he alkaisivatkin vastustaa liikkeen ajamaa asiaa. On myös tärkeää, että sen viesti tulee ymmärretyksi oikein ja koko teko on järkevästi muotoiltu niin, että se todella edistää toivottuun lopputulokseen pääsemistä. Rawls jättää kuitenkin teoriansa teorian tasolle ja kirjoittaa, ettei se ota kantaa kansalaistottelemattomuuden käytännön järjestelyihin. (Rawls 1972/1971, 376.) Elokapinan kansalaistottelemattomien tekojen vaikutuksen arviointi enemmistön mielipiteen muodostukseen ilmastonmuutoksesta ja toivotun lopputuloksen edistämiseen ei kuulu tämän tutkielman piiriin. Mutta aineisto näyttäisi osoittavan Rawlsin teoriassa mainittuja huolellista suunnittelua sekä pyrkimystä tehokkaaseen yhteisöön vetoamiseen ja ryhmän sanoman selkeään viestimiseen.

Väkivallattomuus ja rauhanomaisuus

Aineistosta löytyy runsaasti mainintoja ja kuvailua siitä, että liikkeen toiminta on väkivallatonta. Aineistossa toistuvat mm. sanat väkivallaton (IG 29.8.2019), rauhallinen (IG 15.10.2020), rauhanomainen (IG 17.4.2019). Väkivallattomuus onkin yksi liikkeen peruseriaatteista, johon kaikki osallistujat sitoutuvat (Elokapinan internetsivut: Toimintakonsensus). Mielenkiintoisena yksityiskohtana nousee useampi maininta liikkeen toimintatavasta päästää ambulanssit ja muut hälytysajoneuvot tiesulusta läpi (IG 15.10.2020, 14.10.2022), millä myös osoitetaan liikkeen väkivallattomuutta ja muiden kunnioitusta. Aineistossa on myös kuvailu tapahtuneesta tilanteesta, missä poliisi sumutti toistuvasti mielenosoittajia, jotka pysyivät rauhallisina ja väkivallattomina senkin jälkeen (IG 15.10.2020). Gandhin toiminnan kerrotaan olevan esimerkki samanlaisesta väkivallattomasta suorasta toiminnasta, jota liike harjoittaa (IG 27.3.2019).

Väkivallattomuus on yksi Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän osa. Rawlsin teorian mukaan kansalaistottelemattomuus on julkista puhetta ja väkivaltaiset teot, jotka johtaisivat toisten loukkaantumiseen, olisivat tämän puhuttelumuodon kanssa ristiriidassa. Mikä tahansa toisten perusvapauksien loukkaaminen myös sumentaisi kansalaistottelemattomuuden luonnetta. Sillä voidaan varoittaa, mutta se ei ole uhkaus. Lisäksi väkivallattomuus osoittaa lain kunnioittamista ja todistaa tottelemattoman vaikuttimien vilpittömyyttä ja vakaumuksellisuutta. (Rawls 1972/1971, 364, 366-367.)

Elokapinan väkivallattomuuden ja rauhanomaisuuden painottaminen kansalaistottelemattomassa toiminnassaan täyttää lähtökohtaisesti Rawlsin teorian väkivallattomuuden kriteerin. Tosin Andreas Marcoun mukaan teoretikot ovat huomauttaneet, että jos väkivalta konseptina ymmärretään laajasti, myös tien katkaisun voisi tulkita väkivallaksi, koska se rajoittaa muiden oikeutta vapaaseen liikkumiseen. Lähihistoriasta löytyy jopa esimerkki tuomiosta, mikä annettiin väkivallasta ajoneuvon ajajaa kohtaan, kun tämä joutui pysähtymään rauhanomaisen tiesulkuprotestin vuoksi. Myös hätäajoneuvojen kuten ambulanssin estyminen ajamaan sairaalaan tiesulun vuoksi on herättänyt keskustelua tiesulkujen suhteesta väkivallan tai pakottamisen konsepteihin. Yleensä kuitenkin väkivalta käsitetään suppeammin fyysisen voiman käyttönä satuttamistarkoituksessa ja tämä nähdään sopivampana määritelmänä arvioitaessa

väkivaltaisuutta tai väkivallattomuutta kansalaistottelemattomuuden keskusteluissa. (Marcou 2021.) Keskustelun hätäajoneuvojen ajamisen estymisestä tiesulun vuoksi voisi kuitenkin kuvitella liittyvän Elokapinan päätökseen ja aineiston mainintaan päästää ne läpi tiesuluista.

Elokapina on perustellut tiukkaa sitoutumistaan väkivallattomuuteen sillä, että väkivallattomat taktiikat ovat tehokkaimpia keinoja muutokseen (Elokapinan internetsivut: Periaatteet ja arvot). Aineistossa taas painotetaan väkivallattomuuden yhteydessä kunnioitusta muita kohtaan (IG 27.3.2019) ja mainitaan myös paremman tulevaisuuden luominen oman esimerkin kautta (IG 26.9.19). Tässä ideologisena esikuvana on selkeästi Gandhin ajatukset väkivallattomuudesta ja kaiken elävän kunnioituksesta, aivan kuten liike itse kertoo, tästä lisää luvussa 6.3. Vaikka motivaatio ja ideologinen tausta näyttäisi siis eroavan Rawlsin väkivallattomuuden ideologiasta, käytännössä Elokapinan vahva sitoutuminen väkivallattomuuteen kuitenkin täyttää Rawlsin määritelmän väkivallattomuuden kriteerin.

Lain rikkomisen ja laillisten seurausten hyväksyminen

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään kuuluu, että teko on lainvastainen. Kansalaistottelemattomuus voi olla suoraa, jolloin rikotaan sitä lakia mitä halutaan muutettavan, tai epäsuoraa, jolloin rikotaan jotakin muuta lakia. Usein on vahvoja syitä olla rikkomatta kansalaistottelemattomuuden epäkohtaan liittyvää lakia; se ei olisi tilanteeseen soveltuvaa, siitä seuraavat seuraukset voisivat olla kohtuuttomat tai sitä ei ole mahdollista suoraan rikkoa, esimerkeiksi Rawls antaa maanpetoksen tai ulkopoliittisiin suhteisiin liittyvien lakien rikkomisen. Ollakseen kansalaistottelemattomuutta teon tulee kuitenkin olla lainvastainen, eikä esimerkiksi testitapaus, jolla haetaan tuomioistuimelta uutta näkemystä rikotusta laista, ja tottelemattomat ovat silloin valmiita rikkomaan lakia huolimatta siitä, muutetaanko rikottua lakia heidän hyväkseen myöhemmin tuomioistuimessa vai ei. Samalla kun lakia rikotaan, perustuslaille ja järjestelmälle ollaan kuitenkin uskollisia. Tämä uskollisuus ja kunnioitus yhteiskunnan laille ja järjestykselle ilmaistaan teon julkisella ja väkivallattomalla

luonteella sekä suostumalla kantamaan kansalaistottelemattomuuden lailliset seuraukset. Näin Rawlsin mukaan voidaan pyrkiä vakuuttamaan enemmistö siitä, että kansalaistottelemattoman teon perusteena todella on poliittinen omatunto ja vilpittömyys. (Rawls 1972/1971, 364-367.)

Elokapinan kansalaistottelemattomuuden teot, useimmiten teiden katkaisu liikenteeltä, ovat lainvastaisia ja osallistujia onkin pidätetty näiden seurauksena. Aineistossa on kuvauksia näistä tilanteista (esim. IG 15.10.2020) ja niiden perusteella on selvää, että osallistujat tietävät tekojen laittomuuden, ne tehdään harkitusti ja suunnitellusti, ja tekojen laittomuuden tiedetään olevan tärkeä ja merkittävä osa kansalaistottelemattomuutta (IG 21.10.2020). Teiden katkaisu on Rawlsin mainitsemaa epäsuoraa kansalaistottelemattomuutta, ilmastopolitiikan ja -lakien tiukennusta tavoitellessa niiden lakien rikkominen ei luonnollisesti sovellu tilanteeseen. Elokapinan kansalaistottelemattomuuden laittomuus sopii siis täydellisesti tähän Rawlsin teorian osaan. Myös Rawlsin teorian lain kunnioittamisen kriteeri täyttyy Elokapinan kansalaistottelemattomuudessa. Aineistossa kerrotaan toistuvasti, että liikkeen aktivistit toimivat avoimesti ja hyväksyvät toimiensa lainmukaiset seuraukset (IG 21.10.2020). Aineistossa huomautetaan kuitenkin, että kaikki seuraukset eivät välttämättä ole olleet laillisia ja oikeudenmukaisia. Esimerkiksi poliisin paprikasumutteen käyttö aktivisteihin kyseenalaistetaan ja muistutetaan, että vaikka aktivistit hyväksyvätkin tekojensa lailliset seuraukset, on heillä myös oikeus selvittää oikeusjärjestelmän kautta, onko tämä todella laillista ja kohtuullista voimankäyttöä tilanteessa (IG 15.10.2020.). Tämäkin kuitenkin nimenomaan kertoo liikkeen luottamuksesta ja kunnioituksesta oikeusjärjestelmää ja lakeja kohtaan. Tämä teema siis täsmää erittäin hyvin Rawlsin teoriaan.

Yhteiskuntasopimus on rikki, politiikkaa on muutettava

Rawlsille kansalaistottelemattomuuden määritelmään kuuluu, että teko on poliittinen. Se ilmaisee syvältä omastatunnosta kumpuavaa poliittista vakaumusta ja se kohdistetaan enemmistölle, jolla on poliittinen valta. Sitä myös ohjaa ja oikeuttaa poliittiset periaatteet,

eli ne oikeudenmukaisuuden periaatteet, jotka säätelevät perustuslakia ja sosiaalisia instituutioita yleensäkin. Sillä myös vedotaan juuri tähän poliittisen järjestelmän pohjana olevaan yhteiseen oikeudentajuun. Rawlsin teorian mukaan yhteiskuntasopimukseen kuuluu, että järjestelmä on oikeudenmukainen ja kun lähes oikeudenmukaisessa järjestelmässä tapahtuu epäoikeudenmukaisuuksia, oikeutetulla kansalaistottelemattomuudella voidaan korjata niitä ja ylläpitää oikeudenmukaisen perustuslain vakautta. (Rawls 1972/1971, 364-366, 383-384.)

Elokapinan kansalaistottelemattomuuden perusta on selkeän poliittinen. Se ilmaisee poliittista vakaumusta ja se kohdistetaan poliittisen vallan pitäjille. Elokapina lähtee siitä, että olemme keskellä ilmastohätätilaa, jota vallanpitäjät eivät ole estäneet tarpeeksi tiukalla ilmasto- ja ympäristöpolitiikalla. Aineistossa kerrotaan yhteiskuntasopimuksen olevan täten rikki, koska nykyinen ja aiemmat hallitukset ovat epäonnistuneet tehtävässään varmistaa kansalaisilleen elämälle välttämättömiä elinolosuhteita. Päättäjien nähdään suosivan talouden kasvua ja ylikuluttamista ilmaston varjelemisen sijaan ja vääränlaisen politiikan kerrotaan johtavan ihmiskunnan tuhoon monella tavalla. Päättäjien riittämättömän ilmastopolitiikan nähdään olevan ihmisoikeusrikos, koska sen vuoksi ilmasto jatkaa kuumentumista (IG 18.5.2021.). Vallanpitäjät ovat myös jättäneet toteuttamasta tieteeseen pohjaavia suosituksia, joilla pyritään estämään biodiversiteettikatoa ja rajoittamaan ilmastonmuutosta (IG 14.10.2022). Aineistossa huomautetaan myös, että ongelmat ovat olleet tiedossa jo pitkään, mutta niihin ei ole riittävällä tavalla puututtu, eivätkä nykyisetkään toimet riitä ilmastokriisin ratkaisemiseen (Elokapinan internetsivut: UKK. Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä tai eduskuntatalon edessä). Hallituksen nähdään käyttävän korulauseita ilmastonmuutostoimistaan ja -tavoitteistaan kertoessaan, mutta todellisuudessa toimet ovat riittämättömiä ja hallituksen preferenssit nähdään olevan toisaalla (IG 18.5.2021). Aineistossa kerrotaan myös, että vastuu ilmastokriisin estämisessä ei ole yksilöillä, vaan päättäjillä (IG 21.10.2020). Aineistossa perustellaan, että koska päättäjät ovat epäonnistuneet näin vakavasti tehtävässään, laajamittainen kansalaistottelemattomuus on välttämätöntä ja oikeutettua (IG 25.8.2022, Elokapinan internetsivut: UKK. Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä tai eduskuntatalon edessä). Aineistossa kritisoidaan myös ilmastoneuvottelujen epäonnistumista ja kerrotaan tämän oikeuttavan

kansalaistottelemattomuuden: ”Madridin ilmastoneuvotteluiden epäonnistuminen antaa vahvan mandaatin jatkaa kansalaistottelemattomuutta” (IG 21.12.2019).

Elokapinan kansalaistottelemattomuus on siis Rawlsin teorian mukaisesti poliittista. Kuten Berglund ja Schmidt tutkimuksessaan toteavat, Elokapinan ajatuksessa rikki olevasta yhteiskuntasopimuksesta on myös selvä yhteys Rawlsin yhteiskuntasopimukseen (Berglund ja Schmidt 2020, 31).

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään kuuluu myös, että sen pyrkimyksenä on muuttaa lakeja tai politiikkaa, ja hän rajaa tämän yksinkertaistamisen nimissä koskemaan vaan valtion sisäisiä lakeja ja politiikkaa (Rawls 1972/1971, 371). Ilmastoliikkeiden aktivismi on aiempina vuosina kohdistunut ylikansallisiin instituutioihin tai globaaliin fossiilisten polttoaineiden teollisuuteen, mutta Elokapinan toiminta on tehnyt tässä paluun kansalaistottelemattomuuden juurille siinä, että se kohdistaa viestinsä paikallisryhmiensä kautta kansallisille vallanpitäjille ja tavoittelee muutosta paikalliseen politiikkaan (De Moor et al 2021, 623).

Myös aineistoni perusteella Elokapinan kansalaistottelemattomuuden pyrkimyksenä on muuttaa Suomen politiikkaa ja lakeja sellaisiksi, että ne osallistuisivat ilmastokriisin ja luontokadon estämiseen tai ainakin merkittävään hidastumiseen nykyisen tilanteen pahentamisen sijaan. Aineistostani löytyy niin vaateita ilmastopolitiikan muutokselle yleisemmällä tasolla kuin tarkempiakin vaatimuksia politiikan ja lakien muuttamiseksi. Yleisemmällä tasolla hallitusta vaaditaan esimerkiksi pysäyttämään luontokato (IG 6.10.2022), mitoittamaan ilmastotoimet oikein (IG 11.10.2021), kuuntelemaan asiantuntijoita (IG 29.8.19), ottamaan vastuunsa tulevaisuuden turvaajana vakavasti (IG 24.4.2019) ja toimimaan tilanteen edellyttämällä tavalla (IG 29.8.2019). Yksinkertaisimmillaan vaaditaan vain *muutosta* (IG 6.10.2022). Mutta aineistossa on myös yksilöidympiä vaatimuksia siitä, millaisia muutoksia politiikkaan ja lainsäädäntöön tulisi tehdä. Vaaditaan mm. hallitukselta sitovaa lainsäädäntöä hiilineutraaliuden saavuttamiseksi (IG 4.6.2021) ja sisällyttämään kulutusperäiset päästöt päästövähennystavoitteisiin (IG

31.3.2022) sekä kunnanvaltuustolta paikallisten luontoalueiden suojelua kaavoituspäätöksissä (IG 3.6.2021). Aineistoni ulkopuolella Elokapinan kotisivujen vaatimuksissa on lisää tarkkoja politiikan pykäläiä, mitä ryhmä ajaa muutettavaksi, joten on selvää, että ryhmä hakee kansalaistottelemattomuudellaan muutosta Suomen politiikkaan ja lakeihin.

Rawlsille kansalaistottelemattomuuden määritelmään siis kuuluu pyrkimys muuttaa kansallisia lakeja tai hallituksen politiikkaa hallintojärjestelmän sisällä perustuslakia kunnioittaen. Syvemmän nykyisen poliittisen järjestelmän vastustamisen Rawls taas määrittelee kansalaistottelemattomuuden ulkopuolelle ja se liittyy esimerkiksi järjestäytyneeseen, militanttiin vastarintaan. Tällöin vallitsevaa järjestelmää ei pidetä kohtuullisen tai lähes oikeudenmukaisena eikä enemmistön oikeudentajuun tällöin voida vedota, koska se koetaan virheelliseksi tai tehottomaksi, joten sen sijaan pyritään vastustamaan vallalla olevaa oikeudenmukaisuuden näkemystä ja pakottamalla siirtämään liikettä toivottuun suuntaan. Tällainen vastarinta ei ole laille uskollinen, koska se vaatisi vallanpitäjiin luottamista ja heidän legitimizeettinsä tunnustamista, vaan se edustaa syvempää laillisen järjestyksen vastustamista. Vallassa oleva järjestelmä koetaan niin epäoikeudenmukaisena, että nähdään tarpeellisena hakea radikaaleja ja jopa vallankumouksellisia muutoksia, joihin pyritään herättämällä yleisön tietoisuus näiden perustavanlaatuisen muutosten tarpeesta. (Rawls 1972/1971, 367-368.) David Lyons on kritisoinut tätä Rawlsin kansalaistottelemattomuuden kriteeriä vallitsevan järjestelmän lain kunnioituksesta ja sen pitämisestä lähes oikeudenmukaisena. Hänen mielestään niin Thoreau, King kuin Gandhikaan eivät toiminnassaan pitäneet vallitsevaa järjestelmää ollenkaan lähes oikeudenmukaisena eivätkä kokeneet velvollisuutta totella lakeja, joita he pitivät järjestyttävän epäoikeudenmukaisina. (Lyons 1998.)

Berglund ja Schmidt pohtivat Britannian Elokapinan tutkimuksessaan, tulisiko ryhmän tiettyjä toiminnan osia ja tavoitteita tulkita jo vallankumouksellisiksi pelkän politiikan muutoksen hakemisen sijaan ja sopiiko se tältä osin Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän kanssa yhteen (Berglund ja Schmidt 2020, 33- 34). Myös aineistossani

ilmaistaan ryhmän tavoittelevan sellaista yhteiskunnan mullistavaa muutosta, mitä ilmastokriisin pysäyttäminen vaatii (IG 16.3.2021), ja että ylikulutukseen perustuvia epätasa-arvoisia rakenteita tulee muuttaa (IG 20.9.2022), mitkä voisi mahdollisesti tulkita jo pelkkää politiikan muutosta suuremmaksi pyrkimykseksi. Suurimmaksi osaksi aineistossa kuitenkin vaaditaan valtiollista väliintuloa, hallitukselta tiukempia ilmastotekoja ja selkeämpää tiedottamista (IG 24.2.2019) tai tietyiltä ministereiltä keskusteluyhteyttä (IG 11.10.2021). Vaikkakin aineistossa kerrotaan nykyisen järjestelmän tuottavan epäkohtaa ja olevan epäreilu (IG 3.6.2021), muutosta haetaan kuitenkin nykyisen poliittisen järjestelmän sisältä. Nykyisiä vallanpitäjiä vaaditaan tekemään muutoksia, ei vaadita nykyisen hallintomuodon muuttamista. Aineistoni ulkopuolella liike kertoo myös sivuillaan suoraan, että se ei vastusta edustuksellista demokratiaa eikä tavoittele yhteiskunnan instituutioiden kaatamista tai anarkiaa vaan pyrkii päinvastoin vahvistamaan demokratiaa ja tavoittelee kansalaisfoorumia sen täydennykseksi (Elokapinan internetsivut: Usein kysytyt kysymykset. Haluatteko korvata edustuksellisen demokratian tai ”kaataa nykyjärjestelmän”?). Siksi huolimatta siitä, että jotkut ilmaisut voivat herättää ajatuksen Rawlsin teorian rajojen ylittävien muutosten tavoittelusta, aineistoni perusteella on kuitenkin selvää, että muutosta haetaan Suomen politiikkaan ja lakiin nykyisen järjestelmän sisällä ja sitä täydentäen, ei systeemin vaihtoa. Myös Nykänen, Kotiranta, Kukko ja Seppälä kirjoittavat, että Elokapina on toiminnassaan kunnioittanut laillista järjestelmää eikä heidän tavoitteenaan ole ollut vallankumous tai yleisen laittomuuden lietsominen (Nykänen et al 2023). Siten Rawlsin teorian kriteerit poliittisuudesta ja politiikan muutoksen tavoittelusta laille uskollisena täyttyvät Elokapinan kansalaistottelemattomuudessa myös.

Demokratian työkalu

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoria on rajattu sopimaan vain demokraattisiin yhteiskuntiin ja niissä kansalaistottelemattomuuden tehtävänä on olla yksi yhteiskuntajärjestystä vakauttavista ja vahvistavista keinoista. Demokraattinen hallintojärjestelmä perustuu ajatukseen tasa-arvoisten ihmisten yhteistyöstä eikä vakavasti epäoikeudenmukaisesti kohdeltujen tarvitse tällöin alistua. Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoria pyrkii määrittelemään, millä ehdoilla legitiimissä

demokraattisessa yhteiskunnassa valtaa voi oikeutetusti vastustaa vetoamalla demokraattisen hallintojärjestelmän poliittisiin periaatteisiin. Oikeutettu kansalaistottelemattomuus on yksi perustuslaillisen järjestelmän vakauttavista keinoista, vaikkakin lain vastainen. Vapaiden ja säännöllisten vaalien ja perustuslakia tulkitsevan itsenäisen oikeuslaitoksen ohella kansalaistottelemattomuus, harkitusti ja hillinnällä käytettynä, auttaa ylläpitämään ja vahvistamaan oikeudenmukaisia instituutioita. Se auttaa estämään epäoikeudenmukaisuuksiin sortumista ja korjaamaan jo tapahtuneita epäoikeudenmukaisuuksia. Se tuo siksi vakautta demokraattiseen yhteiskuntaan ja on laittomuudestaan huolimatta moraalisesti oikea tapa ylläpitää perustuslaillista hallintojärjestelmää. Se on siis yksi demokraattisen järjestelmän tärkeistä työkaluista, joilla valtaa voi oikeutetusti vastustaa ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta ylläpitää. (Rawls 1972/1971, 363, 383-386.)

Myös Elokapina kuvaa aineistossani kansalaistottelemattomuuden kuuluvan demokratiaan ja olevan yksi sen työkaluista ja vaikutuskeinoista (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?). Aineistossa selitetään, ettei kansalaistottelemattomuus merkitse demokratian vastustamista vaan se on päinvastoin demokraattisen järjestelmän sääntöjen mukaista toimintaa (IG 21.9.2021). Elokapinan näkemys kansalaistottelemattomuudesta demokratian työkaluna näyttäisi siis sopivan Rawlsin teoriaan kohtalaisen hyvin. Tutkimani ryhmä toimii Suomessa, jonka lähes oikeudenmukaisuuden voi toki kyseenalaistaa, mutta se on vakaasti ja demokraattisesti hallittu yhteiskunta, joten tulkitsen sen sopivan riittävän hyvin Rawlsin määritelmän rajaukseen aivan kuten Nykänen, Kotiranta, Kukko ja Seppäläkin omassa tutkimuksessaan (Nykänen et al 2023).

Omatunto ja morali, oikeus ja velvollisuus

Aineistosta nousee kansalaistottelemattomuuden perusteeksi myös oikeuden ja velvollisuuden kysymykset sekä morali ja eettisyys. Aineistossa esitetään muun muassa, että nykyisessä tilanteessa on moraalinen velvollisuus kapinoida (Elokapinan internetsivut:

Meistä. UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?). Aineistossa tähän liittyviä toistuvia sanoja ovat oikeus ja velvollisuus (IG 18.5.2021), perustuslaillinen velvollisuus (IG 25.8.2022), on oikein yrittää (IG 10.6.2021), on oikein vastustaa (IG 10.6.2021), omatuntomme velvoittaa (IG 19.6.2021). Aineistossa perustellaan, että kaikilla on oikeus puolustaa itseään ja muita väkivallattomasti vääryyttä vastaan (IG 18.5.2021) ja että on oikein pyrkiä pysäyttämään ilmastokriisi (IG 10.6.2021). Lisäksi tietyn valtionyhtiön toiminta nähdään moraalisenä vääryytenä, joka vaatii kansalaisilta kannanottoa (IG 14.8.2020). Tämän teeman ajatukset ovat pitkälti Gandhin ideologian mukaisia ja vastaavat sen ajatusta kansalaistottelemattomuudesta moraalisenä velvollisuutena vastustaa vääryyttä, tästä lisää luvussa 6.3. Mutta kuinka tämän teeman ajatukset sopivat Rawlsin teoriaan?

Rawlsin koko oikeudenmukaisuusteoria käsittelee oikeudenmukaisuuden periaatteita ja kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia osana lähes oikeudenmukaista yhteiskuntaa, siten hän käsittelee näitä kysymyksiä myös kansalaistottelemattomuuteen liittyvässä osiossaan. Hänen mukaansa kansalaistottelemattomuuden ongelmassakin, mikä nousee vain demokraattisessa yhteiskunnassa, on kyse velvollisuuksien ristiriidan ongelmasta, jossa vastakkain ovat toisaalta lakien tottelemisvelvollisuus ja toisaalta omien oikeuksien puolustamisoikeus ja epäoikeudenmukaisuuden vastustamisvelvollisuus. Kyse on siitä, missä kohdassa jälkimmäinen oikeus ja velvollisuus siis ylittää ensimmäisen sitovuuden. Rawlsille tämä oikeutettu kansalaistottelemattomuus, eli oikeus ja velvollisuus vastustaa vääryyttä yli lain tottelemisvelvollisuuden, liittyy vain tiettyjen oikeuksien selkeiden loukkausten vastustamiseen, eli mitä tahansa vääryytenä kokemaa ei ole oikeutta vastustaa kansalaistottelemattomuuden keinoin. (Rawls 1972/1971, 363, 372.) Ilmastonmuutos ei Rawlsin teorian hyväksymiin tiukasti rajattuihin vääryyksiin perinteisellä tulkinnalla sovi. Elokapinan perustelu kansalaistottelemattomuudelleen perustuslaillisena oikeutena ei siten sovi ristiriidattomasti yhteen Rawlsin teorian kansalaisen oikeuksien ja velvollisuuksien rajoitusten kanssa.

Elokapinan aineistossa kansalaistottelemattomuutta perustellaan siis myös sillä, että se on vallitsevassa tilanteessa epäkohdan vuoksi moraalisesti oikein ja että aktivistien omatunto velvoittaa toimimaan. Rawls mainitsee teoriasa osiossa kansalaistottelemattomuuden roolista yhteiskunnassa, että oikeutetun kansalaistottelemattomuuden tehtävä on vakauttaa oikeudenmukaista perustuslakia ja se on laittomuudesta huolimatta moraalisesti oikea tapa ylläpitää perustuslaillista hallintojärjestelmää (Rawls 1972/1971, 384). Rawls ei kuitenkaan siis näe minkä tahansa epäkohdan vuoksi harjoitettua kansalaistottelemattomuutta moraalisesti oikeana, vaan hänelle vain tiettyjen vääryyksien vastustaminen kansalaistottelemattomuudella on oikeutettua ja niissä tapauksissa se on moraalisesti oikea tapa demokraattisen hallintojärjestelmän keinovalikoimassa vakauttaa järjestelmää. Lisäksi Rawlsin mukaan henkilökohtaiseen moraaliiin tai uskontoon ei voi vedota kansalaistottelemattomuutta perustellessa, vaikka nämä voivatkin tukea tottelemattoman vetoomusta. Sen sijaan kansalaistottelemattomuudella vedotaan enemmistön oikeudentajuun ja terveen järjen oikeudenmukaisuuden periaatteisiin, joita voidaan odottaa kaikkien kansalaisten seuraavan. (Rawls 1972/1971, 365, 384-385.)

Elokapinan omantunnon velvoittamiseen ja moraaliiin vetoaminen kansalaistottelemattomuuden perusteluissa näyttäisi siis myös olevan ristiriidassa Rawlsin teorian kanssa, eli koko tämä teema haastaa Rawlsin teoriaa.

Vaikka Rawls ei hyväksy kansalaistottelemattomuuden perusteeksi omaatuntoa tai moraalialia, se ei myöskään saa pohjata pelkästään henkilökohtaisten tai ryhmän etujen ajamiseen. Sen sijaan perusteena tulee olla syvä vakaumus ja tämän Rawls sisällytti myös määritelmänsä. (Rawls 1972/1971, 364-366.) Nykänen et al kirjoittavat, että Rawlsille tämä vakaumuksellisuus merkitsi sitä, ettei tottelemattomuus perustu hetkelliseen mielijohteeseen eikä omien etujen tavoitteluun, vaan yhteiseen, harkittuun, poliittiseen vakaumukseen. Kuten Nykänen et al toteavat, Elokapinan toiminta on ollut kiistatta vakaumuksellista ja täyttää siten tämän Rawlsin kriteerin. (Nykänen et al 2023.) Siten vaikka Elokapinan näkemys kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä moraaliiin ja omaantuntoon vetoamisesta on ristiriidassa Rawlsin teorian kanssa, ja pohjaakin toiseen kansalaistottelemattomuuden käsitykseen, sen toiminnan vakaumuksellisuus kuitenkin täyttää viimeisenkin Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän kriteerin.

Koska kansalaistottelemattomuuden määritelmää pidetään jo itsessään vahvana oikeutuksen välineenä, tarkastellaan siis lopuksi, kuinka Elokapinan kansalaistottelemattomuus sopii analyysin perusteella Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmään. Julkisuus-kriteeri täyttyy sekä siinä mielessä, että Elokapinan kansalaistottelemattomuus tapahtuu avoimesti ja julkisesti ja siinä, että se nähdään julkisena puheena, kommunikointina yhteiskunnan kanssa, jossa tuodaan esiin epäkohta, pyritään varmistamaan viestin perille meno ja vedotaan täten vallanpitäjiin ja enemmistöön asioiden muuttamiseksi. Myös väkivallattomuuden kriteeri täyttyy täydellisesti, vaikkakin taustalla vaikuttaa eri ajatusmallit kuin Rawlsilla. Ehto lainvastaisuudesta samaan aikaan lakijärjestelmälle kuuliaisena pysyen täyttyy myös. Elokapinan tavoitteena on myös muuttaa kansallisia lakeja ja politiikkaa. Kriteeri vakaumuksellisesta mutta poliittisesta teosta täyttyy täysin, vaikkakin omaantuntoon ja moraaliin vedotaan Rawlsin ajatusten vastaisesti. Määritelmän kriteereistä täyttyvät siis kaikki, vaikka sävyeroja Rawlsin teoriaan löytyy. Lisäksi toiminta tapahtuu demokraattisessa yhteiskunnassa, joka on riittävän lähellä Rawlsin määritelmän rajausta.

Rawlsille kansalaistottelemattomuuden määritelmä kuitenkin vasta erottaa toiminnan muista demokraattisen vallan vastustamisen muodoista (Rawls 1972/1971, 363) ja asettaa oikeutetulle kansalaistottelemattomuudelle muotovaatimukset (Nykänen et al 2023). Rawlsille oikeutettu kansalaistottelemattomuus edellyttää vielä määritelmääkin tiukemmin rajattujen ehtojen täyttymistä, joihin liittyvien teemojen analyysiin siirrytään seuraavassa luvussa.

6.2 Rawlsin oikeutettuun kansalaistottelemattomuuteen liittyvät teemat

Rawls määrittelee teoriassaan olosuhteet ja ehdot, minkä täytyessä kansalaistottelemattomuus on oikeutettua ja sen oikeutus ylittää lakien tottelemisvelvollisuuden. Rawls antaa kansalaistottelemattomuudelle teoriassaan kolme edellytystä, joiden täytyessä kansalaistottelemattomuus on oikeutettua. Epäkohdan laatu

on tarkkaan rajattu, tottelemattomuuden täytyy olla viimeinen mahdollinen keino ja samanaikaista kansalaistottelemattomuutta tulee rajoittaa yhteiskunnassa jonkinlaisella vähemmistöjen välisellä sopimisella. (Rawls 1972/1971, 371-375.) Aineistostani löytyi teemat liittyen Rawlsin kahteen ensimmäiseen oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ehtoon: Epäkohtana ilmastokriisi ja Viimeinen keino.

Epäkohtana ilmastokriisi

Epäkohtaa, jonka vuoksi Elokapina on ryhtynyt kansalaistottelemattomuuteen ja johon se pyrkii saamaan kansalaistottelemattomuuden avulla muutosta, kuvataan aineistossa sanoilla ilmastohätätila (IG 19.6.2021), ilmastokriisi (IG 12.5.2020), ilmastokatastrofi (IG 3.6.2021), ympäristökriisi, luontokato (IG 21.9.2021), biodiversiteettikato (IG 12.5.2020), ekologinen romahdus (IG 3.6.2021), eksistentiaalinen hätätilanne (IG 26.20.2021) ja kuudes sukupuuttoaalto (IG 29.8.2019). Aineistossa kuvataan, miten ilmastonmuutos on johtamassa mm. maaperän köyhtymiseen, tuhansien lajien sukupuuttoon, äärimmäisiin sääilmiöihin (IG 24.4.2019) ja erilaisiin sosiaalisiin kriiseihin kuten nälänhätään ja massapakolaisuuteen (IG 26.10.2021). Aineistossa huomautetaan, että jo nyt metsäpalot ovat lisääntyneet, arktinen alue sulaa (IG 26.10.2021) ja viime kesä oli erityisen kuuma ja kuiva ympäri maailmaa (IG 25.8.2022). Uhkana on koko ekosysteemin romahdus (IG 24.4.2019), yhteiskuntarauhan menetys, hyvän elämän edellytysten katoaminen maapallolta (IG 26.10.2021) ja ihmisten olemassaolo (IG 19.6.2021). Ihmisten toiminta on aiheuttanut ilmastonmuutoksen (IG 26.9.2019) ja sitä edelleen aiheuttava globaali järjestelmä tulee nyt kyseenalaistaa niin päättäjien kuin tavallisten kansalaistenkin toimesta (IG 3.6.2021). Päättäjien ilmastotoimet ovat olleet jo vuosikausia riittämättömiä ja tähän täytyy nyt tulla muutos (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?).

Aineistossa painotetaan, että tilanne on vakava ja se pahenee nopeasti (esim. IG 9.10.2021). Korjaavat ilmastotoimet tulee tehdä heti (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?), sillä nyt on jo

kiire. Tilanteen vakavuutta ja kiirettä ilmaistaan mm. ilmauksilla: ilmastohätätilan edetessä ei ole aikaa jahkailulle (IG 19.6.2021), aikamme on lopussa (IG 3.6.2021), ei ole varaa odottaa, akuutti ilmastohätätila (Elokapinan internetsivut: Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?), ilmastotoimien on kriittistä tapahtua nopeasti (IG 21.10.2020), pian on jo myöhäistä, ilmastoteot toimeenpantava välittömästi (IG 26.10.2021). Asian vakavuutta ja kiireellisyyttä perustellaan tieteellisellä tiedolla, joka on painottanut jo pitkään kiireellisten vastatoimien tarpeellisuutta, mutta vallanpitäjät eivät ole tätä kuunnelleet (IG 14.10.2022). Aineistossa huomautetaan myös, ettei Suomi voi tuudittautua sillä, että sen päästöt olisivat pienenä maana pienet verrattuna isompien maiden päästöihin, vaan sen päästöt asukasta kohden ovat maailman kärkeä, ja osana Euroopan Unionia sillä on vastuunsa EU:n valtaviin päästöjen vähentämisessä. Jokaisen panos nähdään tärkeänä ilmamekanismin raskuuden vähentämisessä (IG 15.10.2020.). Epäkohta aiheuttaa huolta (IG 26.9.2019) ja epätoivoa, joita lannistumisen sijaan kohdataan toimimalla (IG 29.8.2019). Häätätilanteesta johtuen kansalaistottelemattomuus nähdään välttämättömänä, pakollisena ja oikeutettuna menetelmänä hakea muutosta: ”Ilmastohätätila ei jätä meille vaihtoehtoja” (IG 19.6.2021)

Rawlsin teorian mukaan oikeutetun kansalaistottelemattomuuden epäkohdan laatu taas tulisi kohdistua vain kahteen vapauden periaatteen loukkaukseen, jotka ovat merkittäviä ja selkeitä epäoikeudenmukaisuuksia. Rawlsin mukaan muita vääryyksiä ei ole yhtä helppo arvioida, niissä vetoisuus yhteisön oikeudentajuun ei ole yhtä selkeä, ja tällaiset tulisivat jättää poliittisen prosessin ratkaistavaksi, jolloin kohtuullinen kompromissi on saavutettavissa. Lisäksi keskustelu on rajattu vain valtion sisäisiin epäoikeudenmukaisuuksiin. Oikeutettuun kansalaistottelemattomuuteen sopiviksi epäkohdiksi Rawls esittää tasavertaisen vapauden periaatteen vakavat loukkaukset ja mahdollisuuksien reilun tasa-arvoisuuden periaatteen räikeät loukkaukset. Tasavertaisen vapauden periaate merkitsee, että jokaisella tulee olla tasavertainen oikeus mahdollisimman laajaan perusvapauteen, joka sopii yhteen muiden vastaavan vapauden kanssa. Mahdollisuuksien tasa-arvolla Rawls tarkoittaa, että sosiaaliset ja taloudelliset eriarvoisuudet tulee järjestää niin, että virat ja asemat ovat avoimia kaikille reilun mahdollisuuksien yhtäläisyyden ehdoilla. Selkeiksi esimerkeiksi näiden periaatteiden loukkauksista Rawls antaa

sen, jos tietyltä vähemmistöltä kielletään oikeus äänestää tai hakea virkaan, omistaa maata tai muuttaa paikasta toiseen sekä tietyn uskonnollisen ryhmän alistamisen ja heiltä erinäisiin mahdollisuuksiin pääsyn estämisen. Tasa-arvoisen vapauden periaate on poliittisen järjestyksen perusta ja se määrittelee tasa-arvoisen kansalaisuuden yleisen aseman perustuslaillisessa hallintojärjestelmässä. Kunhan tätä periaatetta kunnioitetaan yhteiskunnassa täysin, Rawlsin mielestä muut merkittävätkin ja sitkeätkin epäoikeudenmukaisuudet pysyvät hallinnassa. (Rawls 1972/1971, 60, 83, 371-373.)

Muiden muassa Celikates on kritisoinut Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ehtoja ongelmallisiksi. Rajaus vain tiettyjen yksilön perusoikeuksien loukkausten sopimisesta oikeutetun kansalaistottelemattomuuden epäkohdiksi niiden selkeyden ja helpon havaitsemisen vuoksi ei ole perusteltu. Celikatesin mukaan muidenkin periaatteiden loukkaukset ovat usein ihan yhtä selkeitä havaita ja lisäksi voivat suoraan vaikuttaa myös Rawlsin teorian mukaisiin yksilön vapauksiin. Esimerkiksi protestit, joiden epäkohtana on eläinten oikeuksien loukkaukset tai institutionaaliset demokraattiset ongelmat, jotka haittaavat kansalaisten osallistumista demokraattiseen itsehallintoon, jäävät Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ulkopuolelle. Rawlsin teorian ehdot ovat siten liian rajoitettuja ja jättävät suuren osan nykyajan aktivismista ulkopuolelleen. (Celikates 2016, 39-40.)

Myöskään Elokapinan kansalaistottelemattomuuden epäkohta ei sovi Rawlsin teorian raameihin ainakaan teorian tiukemman tulkinnan kautta. Ilmastonmuutos on valtion rajat ylittävä ongelma, eikä se suoraan sovi Rawlsin mainitsemiin esimerkkeihin perusvapauksien tai mahdollisuuksien tasa-arvon loukkauksista. Elokapina itse perustelee elämän edellytysten maapallolla olevan uhattuna ja hallituksen epäonnistuneen niiden turvaamisessa kansalaisilleen, eli yksilön oikeutta elämään olisi tällöin loukattu (IG 18.5.2021). Voisiko oikeutta elämään siis tulkita olevan pitkäaikaisesti ja vakavasti loukattu ja onko se Rawlsin tarkoittama perusvapaus? Tutkittu tieto ilmastonmuutoksen valtavasta vauhdista ja vakavista seurauksista tuntuisi antavan tälle väitteelle pohjaa. Nykänen, Kotiranta, Kukko ja Seppälä myös totesivat tutkimuksessaan, että Rawlsin epäkohdan ehto sisältää kaikkein

keskeisimpien oikeusperiaatteiden pitkäaikaiset loukkaukset, ja Elokapinan voidaan ajatella puolustavan Suomen perustuslaissa mainittuja perusoikeuksia elämään, turvallisuuteen ja terveelliseen elinympäristöön, joten tämän ehdon voisi ajatella täyttyneen. Nykänen et al kuitenkin huomauttavat, että kaikki liikkeen tavoitteet eivät suoraan liity vastaaviin oikeusperiaatteisiin, ja että liikkeen toiminnan ja epäkohdan globaali luonne on joka tapauksessa haaste Rawlsin teorian perinteiselle ymmärrykselle. (Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä 2023) Siten Elokapinan kansalaistottelemattomuuden epäkohta on ainakin osittain ongelmallinen Rawlsin teorian kautta analysoituna. Ilmastokriisin sopiminen Rawlsin hyväksytyjen epäkohtien raameihin näyttäisi vaativan teorian väljempää tulkittamista ja tuoreiden laajennusehdotusten hyväksymistä. Perinteisesti tulkiten tämä teema ei sovi Rawlsin teorian ehtoihin.

Viimeinen keino

Elokapina perustelee kansalaistottelemattomuuttaan myös sillä, että se on viimeinen jäljellä oleva keino pyrkiä ilmastopolitiikan muutokseen ja sitä kautta lieventää ilmastonmuutoksen tuhoavuutta. Perusteluina tälle on mm. se, että vaikka ilmastonmuutoksesta on tiedetty jo vuosikymmeniä, riittäviin toimiin sen ehkäisemiseksi ei olla ryhdytty. Aiempien liikkeiden kansalaisvaikuttaminen ei ole tuottanut toivottavaa tulosta ja päättäjät ovat epäonnistuneet politiikassaan. (Elokapinan internetsivut: UKK. Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä tai eduskuntatalon edessä?.) Demokraattisen järjestelmän kautta vaikuttaminen äänestämällä tai vetoamuksilla päättäjille ei ole johtanut politiikan muutokseen, eivät myöskään lailliset kansalaisvaikuttamisen keinot kuten mielenosoitukset, kulkueet, kampanjointi tai sosiaalisen median julkaisut (IG 14.8.2020; IG 15.10.2020). Aineistossa todetaan myös, ettei politiikkaan mukaan lähtemistä nähdä järkevänä vaihtoehtona, koska juuri poliitikot ovat epäonnistuneet estämään ilmastokriisin (IG 15.10.2020). Myöskään tieteellinen tieto tilanteen vakavuudesta, solmitut kansainväliset ilmastosopimukset tai poliitikkojen ilmastolupaukset eivät ole johtaneet riittäviin toimiin vaan tilanne pahenee edelleen (IG 12.5.2020). Aineistossa perustellaan siksi, että kaikkea muuta on jo yritetty, ja mikään laillinen ja sosiaalisesti hyväksytympi keino ei siis ole

toiminut, joten kansalaistottelemattomuus on nyt viimeinen jäljellä oleva keino hakea muutosta. Kansalaistottelemattomuuden valintaa perustellaan myös sillä, että tilanteen vakavuuden ja nopean etenemisen vuoksi järeitä vastatoimia tarvitaan kiireellisesti, ja kansalaistottelemattomuus on viimeinen jäljellä oleva keino, jonka avulla voitaisiin saavuttaa tarpeeksi nopeita ja radikaaleja muutoksia ilmastokatastrofin estämiseksi (IG 3.6.2021.).

Myös Rawlsin teoriassa viimeisen keinon ajatus on keskeinen. Kansalaistottelemattomuuden tulee olla viimeinen mahdollinen keino ja todella tarpeellista ollakseen hyväksyttävää, ja se onkin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden toinen edellytys. Tämä tarkoittaa, että liike on jo pyrkinyt vetoamaan poliittiseen enemmistöön muilla, laillisilla keinoilla, mutta nämä yritykset eivät ole tuottaneet tulosta. Vallanpitäjät eivät ole osoittaneet kiinnostusta vähemmistön vaateisiin tai olleet halukkaita huomioimaan niitä, lailliset protestit, mielenosoitukset ja muut lailliset pyrkimykset lain muutoksiin on jätetty huomiotta eivätkä ole johtaneet onnistuneisiin lopputuloksiin. Viimeisen keinon kriteeri ei kuitenkaan tarkoita, että lailliset keinot tulee olla loppuun käytetty, vaatimuksia normaaleja poliittisia kanavia pitkinhän voisi jatkaa loputtomasti ja vapaan puheenvapauden käyttäminen on aina mahdollista. Jos aiemmat lailliset yritykset vedota enemmistöön ovat osoittautuneet hedelmättömiksi ja jätetty huomiotta, on kohtuullista olettaa näin tapahtuvan myös uusien laillisten pyrkimyksien kohdalla ja siten tämän ehdon voidaan nähdä täyttyneen. Rawls pitää myös mahdollisena, että jotkut tilanteet ovat niin äärimmäisiä, ettei tätä viimeisen keinon sääntöä ole velvollisuutta noudattaa. Rawls antaa esimerkiksi uskonnonvapauden vähemmistöltä kieltävän lain, tällöin laillisia poliittisen vastustamisen keinoja ei ole velvollisuutta käyttää ensin vaan jopa kansalaistottelemattomuus voisi olla liian mieto keino tällaisen vihamielisyyden ja epäoikeudenmukaisuuden edessä. (Rawls 1972/1971, 373.)

Rawls tarkoittanee viimeisellä keinolla sitä, että liike on jo käyttänyt kaikkia laillisia väyliä poliittisen muutoksen aikaansaamiseksi ja ne ovat epäonnistuneet. Elokapinan perustelut viimeisestä keinosta perustuvat pitkälti siihen, että muut, vastaavaa muutosta ajaneet ryhmät ovat jo vuosikymmeniä käyttäneet niitä ja ne eivät ole tuottaneet tulosta. Toki ryhmäkin kertoo äänestäneensä ja yrittäneensä vedota laillisin keinoin, mutta pääasiallisesti

perustelu pohjaa siihen ajatukseen, että näitä muita keinoja on jo yritetty, muiden liikkeiden toimesta, jo ennen kuin liikettä on edes perustettu ja siksi liike valitsi kansalaistottelemattomuuden heti alusta lähtien pääasialliseksi vaikutuskeinokseen. Perusteluihin kuuluu myös, ettei tieteellinen tieto ole onnistunut muuttamaan ilmastopolitiikkaa eikä politiikkaan ehdokkaaksi lähtemistä pidetä hedelmällisenä keinona saada muutosta aikaan. Tilanteen vakavuus ja kiire tehdä nopeita muutoksia tilanteen pelastamiseksi vaikuttavat myös siihen, ettei enää ole aikaa kokeilla erilaisia laillisia keinoja, jotka ovat muiden liikkeiden yritysten perusteella osoittautuneet hedelmättömiksi. Vaikka tämä ei siis sovi Rawlsin viimeisen keinon ajatuksen kanssa yhteen täydellisesti, se sopii mielestäni riittävän hyvin. Rawls kirjoittaa, että jos aiemmat yritykset laillisia väyliä pitkin ovat osoittautuneet hedelmättömiksi, on kohtuullista olettaa tulevienkin pyrkimysten kanssa käyvän samoin ja tällöin siirtyminen kansalaistottelemattomuuteen on oikeutettua. Miksi näin ei voisi kohtuullisesti olettaa myös silloin, jos muiden vastaavien ryhmien saman epäkohdan muutosyritykset tai tieteellisen tiedon tutkittuihin faktoihin perustuvat muutossuositukset eivät ole johtaneet toivottuihin tuloksiin? Rawls myös antaa vapauslausekkeen äärimmäisten tilanteiden, kuten vähemmistöltä uskonnonvapauden kieltämisen kohdalla. Vaikka ilmastonmuutos ei kuulu Rawlsin tarkoittamiin perusvapauksien loukkauksiin, tutkittu tiede tukee liikkeen näkemystä ilmastokriisin todellisesta uhasta maapallollemme, joten tilanteen voisi tulkita olevan nyt niin äärimmäinen, ettei laillisten keinojen käyttämiseen ole enää aikaa, varaa tai moraalista velvollisuutta. Kuten Berglund ja Schmidt tutkimuksessaan totesivat, ilmastonmuutoksen valtava vauhti ja uhka antavat voimaa ja tukea viimeiseen keinoon vetoamiselle (Berglund ja Schmidt 2020, 33). Siksi tämä Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden kriteeri täyttyy riittävän hyvin.

Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden kolmas ehto on, että yhteiskuntajärjestelmän koossapysymisen varmistamiseksi kansalaistottelemattomuutta ei saisi olla samaan aikaan yhteiskunnassa liikaa. Rawlsin teorian mukaan yhteiskunta pystyy kestämään vain tietyn määrän kansalaistottelemattomuutta samanaikaisesti ja kaikkien vähemmistöjen ryhtyessä samaan aikaan kansalaistottelemattomuuteen yhteiskuntaan syntyisi niin vakava epäjärjestys, että uhkana olisi perustuslain ja koko yhteiskunnan sortuminen. Luonnollinen oikeudenmukaisuuden velvollisuus saattaa siksi vaatia joissain

tapauksissa itsehillintää ja aktivistien tulee pyrkiä yhteistyössä toisten aktivistien kanssa jollain lailla varmistamaan tämä samanaikaisen kansalaistottelemattomuuden rajoittaminen niin, että kaikilla olisi mahdollisuus harjoittaa vuorollaan kansalaistottelemattomuutta, mutta yhteiskunnan sietokyky sen suhteen ei ylittyisi. (Rawls 1972/1971, 373-375.)

Aineistosta ei löydy tähän Rawlsin kolmanteen ehtoon viittaavia ajatuksia. Liiallisesta samanaikaisesta kansalaistottelemattomuudesta tai yhteiskunnan järjestyksen järkkymisestä, saati sortumisesta, sen aiheuttamana ei kuitenkaan Suomessa ole ollut viitteitä. Tästä voisi päätellä, ettei kansalaistottelemattomuutta ole ollut samanaikaisesti *liikaa*, eikä siten tämän kolmannen ehdon tarvitsekaan täyttyä oikeutetun kansalaistottelemattomuuden osalta.

Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ehdoista Elokapinan kansalaistottelemattomuuden epäkohdan laatu ei siis täytä Rawlsin kriteerejä, viimeisen keinon ajatus täyttää riittävän hyvin ja kansalaistottelemattomuuden rajoittamisesta ei ole viitteitä, mutta sitä ei myöskään ole ollut liikaa Rawlsin uhkakuvien mukaisesti. Vaikka oikeutuksen kriteerit täyttyvät osittain, Rawlsin tiukka rajaus hyväksyttävästä epäkohdasta jättää suuren osan nykyajan aktivismista oikeutuksensa ulkopuolelle, niin myös Elokapinan.

Aineistostani löytyi myös kansalaistottelemattomuuden perustelun teemoja, joiden ajatukset ovat Rawlsin teorian ulkopuolella. Näiden analyysiin siirryn seuraavassa luvussa.

6.3 Rawlsin teorian ulkopuoliset teemat

Aineistostani löytyi myös kaksi teemaa, jotka ovat Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian ulkopuolisia. Toinen teema sisältää Gandhin ideologiasta otettuja vaikutteita ja toinen on kansalaistottelemattomuuden tehokkuuden alleviivaaminen, jota ei kansalaistottelemattomuuden teoreettisessa perinteessä ole juurikaan käsitelty.

Gandhi esikuvana

Claire Burgess, Australian Elokapinan alueellinen koordinaattori, on kertonut liikkeen filosofian pohjaavan osittain Gandhismiin (Burgess ja Read 2020, 175) ja aineistossanikin ryhmä kertoo Gandhin olevan esimerkki samanlaisesta kaikkea elävää kunnioittavasta, väkivallattomasta suorasta toiminnasta, jota liike harjoittaa (IG 27.3.19). Gandhi käytti kansalaistottelemattomuutta yhtenä metodinaan vastustaessaan Iso-Britannian kolonialismia Intiassa 1900-luvun alkupuolella (Scheuerman 2018, 11, 13). Gandhin poliittisen liikkeen nimi, Satyagraha, tuli sanoista totuus ja lujuus, ja totuuden hän määritteli olevan yhtä kuin jumala (Chandel 2014). Absoluuttisen totuuden etsiminen kuului Gandhin mielestä aitoon uskonnolliseen henkisyYTEEN, ja totuus, rakkaus ja väkivallattomuus olivat tärkeitä ja tiukasti toisiinsa linkittyneitä periaatteita Gandhin ideologiassa (Scheuerman 2018, 14).

Kansalaistottelemattomuus oli osa tätä uskonnollista totuuden etsimistä ja Gandhi näki sen pyhänä, moraalisen ja jumalallisen velvollisuutena vastustaa moraalista vääryyttä. Oikeutettu kansalaistottelemattomuus vaati osallistujiltaan moraalista ja kunniallista käytöstä. Kansalaistottelemattomuuden englanninkielisen termin *civil disobedience* ensimmäinen osa viittaa sekä kansalaiseen ja tämän velvoitteisiin poliittisen yhteisön osana, että sivistyneeseen, asialliseen käytökseen. Gandhille se merkitsi jälkimmäistä ja tarkoitti lempeyttä, totuudessa pysymistä, nöyryyttä ja rakkautta, sillä sen kautta palveltiin jumalaa. Kansalaistottelemattomuuteen ei siten saanut sisältyä epäkohteliasta tai tylyä käytöstä, vihaa tai rikollisuutta. Sabotaasia ja omaisuuden tuhoamista tuli välttää. Gandhin mukaan osallistujien tuli pyrkiä täydelliseen siveyteen, materiasta luopumiseen, pelottomuuteen ja totuuden etsimiseen. Kansalaistottelemattomuuden tuli olla avointa ja julkista, mutta ei Rawlsin ideologian mukaisesti toisten vakuuttamiseksi omista vaikuttimista, vaan koska jumalalliseen totuuteen ei kuulunut salailu. Oikeutettu kansalaistottelemattomuus oli omantunnonperustaista, sen tuli pohjata suoraan jumalaan, totuuteen ja omaantuntoon. Gandhin kansalaistottelemattomuuden ideologiaan kuului myös lain kunnioittaminen, mikä näytettiin mm. hyväksymällä auliisti ja nöyrästi tottelemattomuudesta seuraava rangaistus.

Gandhin kansalaistottelemattomuuteen liittyikin marttyyriyden ajatus, ja itsensä uhraaminen epäoikeudenmukaisuuden vuoksi osoitti Gandhin mukaan moraalista vilpittömyyttä, mikä saisi vastapuolen harkitsemaan uudelleen oman kantansa oikeudenmukaisuutta. Väkivallattomuus oli kaikkein tärkeimpiä periaatteita ja se ulottui Gandhilla ihmisten kunnioittamisesta myös eläinten väkivallattomaan kohtelemiseen, vaikkakin Scheuermanin mukaan Gandhi uskoi täydellisen väkivallattomuuden olevan mahdotonta epätäydellisessä maailmassamme. (Scheuerman 2018, 11-17.) Totuus ja väkivallattomuus olivat kuitenkin Gandhin ideologian kaksi täydellisen yhteen linkittyynyttä pääpilaria, joista totuus edusti kaiken päämäärää ja väkivallattomuus ainoa oikeaa keinoa päästä sinne. Gandhille rakkaus ja väkivallattomuus olivat yhtä, ja väkivallattomuuden konsepti sisälsikin niin pidättäytymisen toisen satuttamisesta, kuin muiden, myös vihollisten, kohtelemisen rakkaudella ja kunnioituksella. Koska kaikki elävät olennot maan päällä olivat jumalan ilmentymiä, niihin tuli suhtautua rakkaudellisesti ja suurella kunnioituksella. Gandhi toivoi väkivallattomuuden ulottuvan myös koko yhteiskunnan perustaksi, hänen mielestään hyvässä yhteiskunnassa kaikkien tulisi palvella toisiaan omien lahjojensa mukaan ja yhteiskunta perustuisi täten syvään ihmisten väliseen yhteistyöhön ilman poliittista vallankäyttöä. (Chandel 2014.)

Kuten liike itse kertookin, Gandhin ideologian vaikutus näkyy liikkeen kansalaistottelemattomuudessa monella tavalla. Myös aineistossani tämä nousee esiin erityisesti rakkauden ja kaiken elävän kunnioittamisen osalta. Aineistossa kansalaistottelemattomuutta perustellaan rakkaudella ja kerrotaan, että ryhmä toimii rakkaudesta elämään (IG 26.10.2021), rakkaudesta koko elonkehää kohtaan, rakkaudesta niin nykyisiä kuin tuleviakin sukupolvia kohtaan (IG 9.10.2021) ja toiveena on rakkaudellisemman maailman saavuttaminen (IG 21.9.2021). Pari kertaa julkaisu on myös päätetty sanoilla rakkaudella ja raivolla (IG 12.5.2020, IG 11.10.2021). Muiden ihmisten huomioiminen (IG 6.10.2022) ja kunnioitus (IG 26.9.2019) mainitaan myös useamman kerran. Toisten kunnioittaminen näkyy myös siinä, että ryhmän kansalaistottelemattomuudesta seuraava häiriö sivullisille tunnustetaan, tunnustetaan ja sitä pahoitellaan. Kansalaistottelemattomuudesta johtuvan haitan nähdään kuitenkin olevan pieni tai kohtuullinen (IG 21.9.21) verrattuna siihen haittaan, mitä epäkohta uhkaa aiheuttaa

(IG 19.6.2021.). Sitoutuminen väkivallattomuuteen mainitaan muiden huomioimisen ja kunnioittamisen yhteydessä (IG 6.10.2022; IG 26.9.2019), ja Gandhi suoraan mainitaan väkivallattoman toiminnan esikuvana (IG 27.3.2019) eli myös väkivallattomuus seuraa Gandhin väkivallattomuuden ideologiaa Rawlsin motiivien sijaan. Rakkaus ja kunnioitus muita elollisia ja koko elonkehää kohtaan näkyy aineistossa niin huolena luonnon monimuotoisuuden katoamisesta (IG 12.3.2021) kuin myös haluna turvata tulevienkin sukupolvien elinkelpoista elämää (IG 26.10.2021). Nämä ajatukset sopivat hyvin yhteen Gandhin rakkauden, kunnioituksen ja väkivallattomuuden ideologian kanssa. Myös rauhanomainen, häiriötä pahoitteleva ja toisia kunnioittava käytös sopii hyvin Gandhin ajatuksiin tottelemattomien sivistyneestä, kunnioittavasta, asiallisesta käytöksestä.

Sen sijaan Rawlsin mukaan kansalaistottelemattomuudessa ei voi vedota rakkauteen tai uskontoon, koska muiden ihmisten ei voi odottaa ajattelevan niiden periaatteista samalla tavalla, vaan sillä vedotaan terveen järjen oikeudenmukaisuuden periaatteisiin, joita voidaan odottaa muiden noudattavan. Rakkauden kaltaiset ei-poliittiset konseptit voivat tukea toimintaa ja vahvistaa vakaumusta, mutta ne eivät ole perusta perustuslaille eikä oikeutetulle kansalaistottelemattomuudelle. (Rawls 2005/1971, 385.) Scheuermanin mukaan Rawls ei myöskään Gandhin ideologiasta poiketen määritellyt kohteliaasta, sivistynyttä käytöstä osaksi kansalaistottelemattomuutta (Scheuerman 2020, 518). Delmas taas on kyseenalaistanut tämän ja väittänyt, että myös Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriassa sivistynyt käytös on vaatimuslistalla, vaikkakin epäsuorasti (Delmas 2020, 524). Rawls ei kuitenkaan teoriassaan ilmaissut tällaista vaadetta ainakaan samanlaisella selkeällä, yksityiskohtaisella tarkastelulla, kuin muita kansalaistottelemattomuuden kriteerejään, joten itse tulkitseen aineiston kohteliaan, kunnioittavan käytöksen ajatuksen viittaavaan Gandhin, ei Rawlsin ideologiaan.

Myös Gandhin ideologian itsensä uhraamisen ajatus tulee esiin aineistossani. Ryhmä kertoo olevansa valmis asettumaan kehoillaan etulinjaan turvatakseen inhimillisen elämän elinolosuhteet kaikille tulevaisuudessa (IG 26.10.2021) ja olevansa valmis riskeeraamaan itsensä epäkohdan torjumisen tärkeyden vuoksi (IG 15.10.2020). Rawlsin

kansalaistottelemattomuuden teoriaan itsensä uhraamisen ajatus ei kuulu. Myös Gandhin lausumaa ajatusta kansalaistottelemattomuudesta pyhänä velvollisuutena lainataan aineistossa (IG 27.3.2019), ja ryhmä kertoo kansalaistottelemattomuuden olevan nykyisessä tilanteessa moraalinen velvollisuus (Elokapinan internetsivut: UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?) ja omantunnon velvoitus (19.6.2021). Kuten luvussa 6.1 kerroin, tämä vetoaminen omantunnon vaatimukseen ja moraaliseen velvollisuuteen vastustaa vääryyttä sopii suoraan Gandhin ideologiaan kansalaistottelemattomuudesta moraalisen velvollisuutena. Sen sijaan uskontoa, koko Gandhin ideologian perustaa, ei aineistossa mainita. Kansalaistottelemattomuus ei aineiston perusteella siis pohjaa lainkaan jumalan palvelemiseen tai uskonnolliseen velvollisuuteen, eikä uskonnollisuudesta ole muutenkaan liikkeen kohdalla ollut viitteitä, joten tämä poikkeaa Gandhin ideologiasta. Myöskään totuuden konseptin painottamista ei löydy kansalaistottelemattomuuden aineistostani, mutta muualla sitä on alleviivattu, esimerkiksi hallitusta vaaditaan kertomaan totuus uhkaavasta ilmastonmuutoksesta ensimmäisessä ryhmän neljästä virallisesta vaatimuksesta (Elokapinan internetsivut: Vaatimuksemme), ja tämän yhteydestä Gandhin ideologiaan onkin jo kirjoitettu (Scheuerman 2022).

Tehokkuus

Toinen selkeä Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriaan liittymätön teema aineistossani on tehokkuus. Elokapina perustelee kansalaistottelemattomuuden käyttöä strategianaan hyvin vahvasti sillä, että se on tehokas vaikutuskeino. Ajatus metodin tehokkuudesta perustuu aineistossa tutkimustietoon ja historiallisiin onnistumisiin. Aineistossa toistuvat ilmaisut tutkitusti tehokas (IG 19.6.2021), tutkitusti yksi tehokkaimmista keinoista (Elokapinan internetsivut: UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?) ja tehokkain tuntemamme tapa (IG 26.10.2021). Tehokkaalla metodilla pyritään nopeisiin ja aikaansaaviin yhteiskunnallisiin muutoksiin ilmastotoimien osalta (IG 15.10.2020). Historialliset saavutukset, joissa kansalaistottelemattomuutta on käytetty vaikutuskeinona, mainitaan

myös todisteena keinon tehokkuudesta. Aineistossa kerrotaan kansalaistottelemattomuuden merkityksestä muun muassa Suomen itsenäistymisessä, naisten äänioikeuden saavuttamisessa, rotuerottelun lopettamisessa Yhdysvalloissa (Elokapinan internetsivut: UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?) ja Intian irtautumisessa Britannian siirtomaahallinnosta (IG 21.10.2020). Myös Kojärvi-liikkeen onnistuneen kampanjan johtaminen alueen suojeluun ja Vihreät-liikkeen perustamiseen mainitaan (IG 21.10.2020). Aineistossa kerrotaan, että kansalaistottelemattomuus on ollut tärkeä ja olennainen osa erilaisia kansalaisoikeustaisteluja historiassa (IG 10.6.2021). Aineistossa on myös suora maininta, että tietyt tärkeät historialliset muutokset on saavutettu kansalaistottelemattomuudella (IG 19.6.2021).

Kansalaistottelemattomuuden tehokkuus metodina ei kuulu Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian oikeutukseen. Rawls mainitsee kyllä teoriassaan, että oikeutettu kansalaistottelemattomuus voi olla tehokas toisinajattelun muoto vain yhteiskunnissa, joita säätelee merkittävässä määrin oikeudentaju (Rawls 2005/1971, 387), eli hänkin oletettavasti näki sen mahdollisuuden olla tehokas metodi tietyissä olosuhteissa. Tehokkuus ei kuitenkaan ole millään lailla osa kansalaistottelemattomuuden oikeuttavien olosuhteiden teoriaa eikä se liity Rawlsille myöskään kansalaistottelemattomuuden määritelmään tai yhteiskunnallisen rooliin. Tehokkuus ei myöskään kuulu muihin kansalaistottelemattomuuden perinteisten teorioiden kriteereihin metodin oikeutuksesta. Toisaalta Petri Koikkalaisen mukaan aika on kuitenkin ollut usein poliittisen tottelemattomuuden oikeuttamisessa keskeinen konsepti. Lakien muuttaminen laillisia keinoja käyttäen on hidasta ja oikeusistuinlaitos instituutiona yleensä hillitsee yhteiskunnallisen muutoksen vauhtia. Poliittisten ja oikeudellisten instituutioiden hitaus ja muutosvastaisuus motivoi käyttämään muita, nopeammiksi koettuja keinoja tavoitellessa syvästi epäoikeudenmukaisiksi koettujen epäkohtien muuttamista. (Koikkalainen 2023.) Myös Nykänen, Kotiranta, Kukko ja Seppälä kirjoittavat, että demokraattisen yhteiskunnan instituutiot ovat tyypillisesti hitaita ja jos ne reagoivat kohtuuttoman hitaasti vakaviin oikeudenmukaisuuden loukkauksiin, voi syntyä merkittävää tai jopa korjaamatonta vahinkoa. Tällöin kansalaistottelemattomuuden käyttämisen epäkohdan korjaamiseksi voisi

nähdä oikeutettuna. Jos siis poliittinen järjestelmä ei näyttäisi kykenevän estämään ilmastonmuutoksesta juontuvia keskeisten oikeusperiaatteiden merkittäviä ja jatkuvia loukkauksia, Elokapinan kansalaistottelemattomuuden oikeutus kasvaisi. (Nykänen et al 2023.) Elokapinan perusteluilla ajan loppumisesta kesken ja kansalaistottelemattomuuden olemisesta tehokkain jäljellä oleva keino muutoksen aikaan saamisessa näyttäisi siis olevan pohjaa jo aiemmin tottelemattomuuden perinteessä käytetyssä aika-konseptissa ja kokemuksessa laillisten poliittisten väylien hitaudesta metodin oikeutuksessa.

Scheuerman on kuitenkin kyseenalaistanut Elokapinan väitteen kansalaistottelemattomuuden tehokkuudesta ja väittää, että kansalaistottelemattomuuden vaikutuksista, mekaniikasta ja syy-yhteyksistä lopputuloksiin tiedetään vielä hyvin vähän. Hänen mukaansa ei tulisi unohtaa perinteisten kansalaistottelemattomuuden käsitysten vanhaa viisautta siitä, että kansalaistottelemattomuus voi olla potentiaalisesti tehokas vaikutuskeino muiden keinojen, kuten mielenosoitusten, joukossa ja parhaiten menestyneet ryhmät ovatkin käyttäneet metodeinaan hyvin erilaisia vaikutuskeinoja yhden keinon sijaan. (Scheuerman 2022.) Aineistossani kansalaistottelemattomuuden kerrotaan olevan myös tutkitusti tehokasta. Kuten aiemmin kerroin, globaali Extinction Rebellion -liike on usein vastarinnan tehokkuuteen liittyen viitannut Chenowethin tutkimukseen ja 3,5% sääntöön, ja tämän perustelun toimivuus ilmastoaktivismin yhteydessä on kyseenalaistettu (Scheuerman 2022).

Toisaalta Norjan ympäristöliikkeiden kansalaistottelemattomuutta ja sen tehokkuutta tutkineet Vinthagen ja Johansen päätyivät siihen, että vaikka eri liikkeet epäonnistuivat usein yksittäisissä, suorissa tavoitteissaan lyhyellä tähtämellä, pitkällä tähtämellä ne onnistuivat yhdessä tieteellisen keskustelun kanssa vaikuttamaan uudenlaisen ympäristöystävällisemmän ja vähemmistöjen oikeudet paremmin huomioivan poliittisen kulttuurin kehittymiseen Norjassa. Lisäksi niiden ansiosta moni norjalainen suhtautuu kansalaistottelemattomuuteen nykyään demokratiaan kuuluvana tärkeänä vaikutuskeinona. (Vinthagen ja Johansen 2022, 43.) Moni myös myöntää, että Extinction Rebellion, yhdessä muiden viime vuosien ilmastoliikkeiden kanssa, on onnistunut nostamaan

ilmastonmuutoksen uhkaavat seuraukset suuren yleisön tietoisuuteen, yleiseen keskusteluun ja politiikan keskiöön (Scheuerman 2022). Vielä on mahdotonta tietää, johtaako tämä globaalisti tai edes joissakin maissa suuren yleisön asenteen muuttumiseen ja sitä kautta politiikan muutoksiin ilmastotoimien suhteen, mutta Norjan esimerkki kertoo, että tämän kaltainen poliittisen kulttuurin muutos kansalaistottelemattomuuden ja muun aktivistien toiminnan seurauksena on ajan kanssa mahdollinen. Lisäksi vaikka Elokapinan nostamat historialliset onnistuneet kansalaistottelemattomuuden esimerkit jättävät piiloon kaikki ne esimerkit, jotka eivät johtaneet onnistumisiin, ovat ne kuitenkin kiistatta todellisia, onnistuneita esimerkkejä kansalaistottelemattomuuden voimasta.

Kansalaistottelemattomuuden tehokkuuteen tulee siten suhtautua varauksella, mutta samalla ei pidä aliarvioida sen potentiaalia olla tehokas väline epäkohtien esille tuomiseen, mikä voi joskus myös johtaa politiikan muutoksiin suuren yleisön asenteen muuttumisen kautta. Kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen teorioihin sitä ei kuitenkaan ole ehdotettu sisällytettävän alan tieteellisissä keskusteluissa.

Analyysini yhteenvedona totean, että Elokapinan kansalaistottelemattomuus Rawlsin teorian viitekehyksen kautta analysoituna täyttää kansalaistottelemattomuuden määritelmän kriteerit riittävällä tasolla, mutta oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ehdot epäkohdan tiukkojen rajojen osalta eivät täyty. Lisäksi Elokapinan kansalaistottelemattomuus on ottanut vahvasti vaikutteita Gandhilaisuudesta, mutta vain osittain ja jättää erityisesti sen uskontopohjaisuuden oman ideologiansa ulkopuolelle. Elokapina painottaa myös tehokkuuden merkitystä kansalaistottelemattomuuden perusteluissaan, mikä ei pohjaa aiempaan kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen teoreettiseen perintöön. Seuraavan luvun johtopäätöksissä pohdin, mitä tämä tarkoittaa Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian relevanttiuden osalta modernissa ajassamme ja toisaalta tulisiko kansalaistottelemattomuuden teoriaa ja määritelmiä uudistaa kuvaamaan paremmin globaalin aikamme reaali maailman kansalaistottelemattomuutta.

7. Johtopäätökset

7.1 Elokapinan kansalaistottelemattomuus Rawlsin ja yleiskäsityksen viitekehyksissä

Analyysini loppupäätelmänä totesin, että Elokapinan kansalaistottelemattomuuden perustelut John Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian viitekehyksellä analysoituna osoittavat, että Elokapinan toiminta täyttää Rawlsin kansalaistottelemattomuuden määritelmän kriteerit, vaikkakin joiltakin osin ideologia taustalla pohjaa toisenlaiseen ajatteluun kuin Rawlsin teoriassa. Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden määritelmän kriteerit täyttyvät myös osin, mutta epäkohdan laatu ei sovi Rawlsin teorian hyväksytyihin epäkohtiin, kuten eivät muutkaan valtion rajat ylittävät epäkohdat, mikä jättää Elokapinan ohella suuren osan nykyajan kansalaistottelemattomuudesta oikeutuksensa ulkopuolelle. Kuten jo lukemattomat kriitikot ovat huomauttaneet, Rawlsin teoria on erittäin rajattu, ideaalinen ja aikansa kuva, josta syystä harva reaali maailman kansalaistottelemattomuus sopii sen ahtaiden rajojen sisään. Kansalaistottelemattomuuden konseptin ja sen määritelmään sopimisen nähdään jo itsessään antavan aktivisteille vahvan oikeutuksen selustan niin poliittisesti, sosiaalisesti kuin usein laillisestikin, vaikka Rawls vaatiikin teoriassaan oikeutetulta tottelemattomuudelta vielä lisäehtoja. Elokapina täyttää perinteisen käsityksen mukaisen kansalaistottelemattomuuden ehdot, myös Rawlsin teorian mukaiset ehdot riittävällä tavalla, ja se nähdäänkin yleisesti tuoreena esimerkkinä kansalaistottelemattomuudesta. Siksi mielestäni on selvää, että Elokapina jatkaa kansalaistottelemattomien historiallista jatkumoa ja on siten samanlaisen oikeutuksen piirissä kuin muutkin yleisesti kansalaistottelemattomiksi tunnistetut ja tunnustetut aktivistiliikkeet, vaikka se ei Rawlsin oikeutetun kansalaistottelemattomuuden ehtoja täysin täytäkään, eikä siten olisi Rawlsin teoriaa tiukasti tulkiten sen viitekehyksellä täysin oikeutettua. Siten analyysini pohjalta ei mielestäni ole tarpeen pohtia Elokapinan kansalaistottelemattomuuden teoreettista oikeutusta tätä enempää, vaan oleellisempi kysymys on se, mitä analyysini tulos kertoo Rawlsin teorian relevanttiudesta modernina aikakautena, tähän siirryn luvussa 7.2.

Toinen analyysistäni nouseva pohdittava aihe on, tarvitaanko vielä uutta, nykyaikaamme paremmin sopivaa määritelmää kansalaistottelemattomuudelle, vai riittääkö pelkkä yleiskäsitys oikeutukseen nykypäivänä? Analyysini osoitti, että Elokapinan kansalaistottelemattomuudessa on Rawlsin määritelmiin sopivien teemojen lisäksi alateemoja, jotka sopivat paremmin Gandhin kansalaistottelemattomuuden ideologiaan, erityisesti rakkauden, kaiken elollisen kunnioituksen, itsensä uhraamisen, väkivallattomuuden ideologian ja moraalisen velvollisuuden osalta. Liike onkin itse kertonut Gandhin toiminnan inspiroineen osittain liikkeen ideologiaa. Gandhilaisuudesta on tosiaan kuitenkin otettu inspiraatiota vain osittain, esimerkiksi Gandhin perusta koko ideologialleen ja kaikelle toiminnalleen, vahva uskonnollisuus, ei kuulu Elokapinan toimintaan. Lisäksi Elokapina nostaa yhdeksi vahvaksi teemakseen kansalaistottelemattomuuden tehokkuuden alleviivaamisen, jolle ei löydy vastaavuutta kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen teoreettisesta perinteestä. Nykänen, Kotiranta, Kukko & Seppälä toteavatkin, että Elokapina määrittelee kansalaistottelemattomuutensa perusteet aika yleisellä tasolla eikä sitoudu mihinkään yhteen teoriaan tai ajattelijaan (Nykänen et al 2023). Tulkitsen siis, että liikkeen kansalaistottelemattomuuden malli on heidän oma näkemyksensä kansalaistottelemattomuudesta ja sen yleiskäsityksestä, omilla lisäyksillä vahvistettuna. Luultavasti juuri näin on suurin osa aiemmistakin aktivistiliikkeistä toiminut ja osittain sillä osoittanut oman aikansa sosio-poliittista maailmaa, vallalla olevia arvoja ja maailmankuvaa, ja toisaalta muokannut omalla toiminnallaan taas käsitystä siitä, mitä kaikkea kansalaistottelemattomuus voi olla. Elokapinan kansalaistottelemattomuutta pidetään yleisesti perinteisen kansalaistottelemattomuuden käsityksen mukaisena toimintana, eikä se siten haasta perinteisiä määritelmiä samalla lailla kuin moni muu tuore kansalaisaktivismiin esimerkki, mutta ei senkään toiminta minkään yksittäisen perinteisen teorian näkemyksillä selity ja ilmastonmuutos epäkohtana kuitenkin haastaa perinteisiä käsityksiä kansalaistottelemattomuuden epäkohdista. Tarvitaanko siis kansalaistottelemattomuudelle uutta, tarkkaa määritelmää vai riittääkö oikeutukseen, ilmiön kuvaamiseen ja teoreettiseksi ohjenuoraksi reaali maailman aktivismille tällainen ei niin tarkasti määritelty yleiskäsitys, jonka perusteella toiminta on tunnistettavissa kansalaistottelemattomuudeksi? Tämän pohdintaan siirryn luvussa 7.3.

7.2 Rawlsin teoria on aikansa kuva

Huolimatta siitä, että Elokapi on tehnyt kansalaisaktivismiin viime aikojen kehitykseen jonkinlaisen käännöksen takaisin kansalaistottelemattomuuden konseptin historiallisille juurille ja seuraa pitkälti sen perinteistä käsitystä toiminnassaan, edes sen aktivismi ei täysin läpäise John Rawlsin teorian oikeutetun kansalaistottelemattomuuden seulaa. Kuinka relevantti Rawlsin teoria siten on enää modernissa, globaalissa maailmassamme? Rawlsin teoria on useasta syystä ongelmallinen kuvaamaan tai ohjeistamaan reaalimaailman kansalaistottelemattomuutta, erityisesti näin 2020-luvulla. Se on ideaalinen, ehdoiltaan erittäin tiukka ja lisäksi se kuvastaa vahvasti oman aikansa sosio-poliittista maailmankuvaa. Teorian kapea-alaisuutta ovat kritisoineet lukemattomat teoreetikot ja mm. Celikatesin kritiikki osoittaa, miten monet teorian kriteerit ovat kyseenalaisia ja jättävät perusteettomasti ison osan nykyajan aktivismista määritelmiensä ulkopuolelle (Celikates 2016, 38-40). Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa ovat huomauttaneet, että Rawls myönsi itsekin teoriasaan ideaalisuuden, se oli tarkoitettu normatiiviseksi yleiseksi viitekehykseksi, eikä kuvaamaan tarkasti reaalimaailmaa (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 21). Ehkäpä tämä tarkoituksellinen teoreettisuus osittain selittää, miksi edes historian tunnetuimmat kansalaistottelemattomat aktivistit, Mahatma Gandhi ja Martin Luther King Jr., eivät ristiriidattomasti läpäise kaikkia Rawlsin tiukkoja kriteerejä, vaikka Rawls itse näki Kingin ja muiden rotuerottelun lopettamista ajavien aktivistien toiminnan inspiraationa teorialleen (Koikkalainen, Nykänen & Harjumaa 2022, 21). Kuten Scheuerman on todennut, teoria ei koskaan voikaan täysin kuvata reaalimaailmassa tapahtuvaa ilmiötä sen kaikissa variaatioissaan (Scheuerman 2018, 143), mutta kyseenalaistan lukuisten kriitikoiden tavoin teorian relevanttiuden, jos se on niin rajoitettu ja ideaalinen, ettei se kuvaa enää ilmiön todellisuutta juuri minkään liikkeen kohdalla. Toisaalta, tulisiko Rawlsin ajatus teoriasaan teoreettisuudesta ja sopimattomuudesta tarkaksi todellisuuden kuvaukseksi ymmärtääkin niin, että sen viitekehystä käyttäessä reaalimaailman aktivismin tutkimiseen tulee aina käyttää jossain määrin tulkinnanvaraisuutta? Jos ideaalimaailman viitekehystä pyrkii sovittamaan reaalimaailman todellisuuteen, ehkä kaikkien kriteerien ei tällöin tarvitsekaan täytyä, ja aktivismin voi silti tulkita olevan riittävästi teorian hengen mukaista?

Elokapinan kansalaistottelemattomuuden osalta Rawlsin teorian tiukat ja ideaaliset kriteerit täytyivät riittävästi muuten, paitsi oikeutettuun kansalaistottelemattomuuteen sopivan epäkohdan osalta, mihin ympäröivän maailman muutoksella on ollut suuri merkitys. Rawlsin teorian puutteet selittyvätkin osittain sillä, että se kuvastaa selvästi oman aikansa sosio-poliittista ympäristöä. 1960- ja 1970-luvuilla globalisaatiota ei ollut vielä tapahtunut, kansallisvaltiot edustivat suurinta ja käytännössä ainoaa poliittista valtaa, ja sellaisista globaaleista uhista kuin ilmastonmuutos ei tiedetty vielä mitään. Rawls muotoili kansalaistottelemattomuuden teoriansa ja määritelmiensä kriteerit Westphaliaalaisen poliittisen viitekehyksen mukaisesti, liberaali ja pluralistinen ideaali yhteiskuntamalli mielessään ja aikansa kansalaisoikeusaktivismiin innoittamana (Scheuerman 2018, 104, 106-107). Kun Rawlsin teoria on näin selvästi oman aikansa poliittisen ympäristön innoittama ja samalla sen ajan ymmärryksen rajoittama, voisiko teoriaa päivittää nykyaikaan ja tulkita sitä nykyisen sosio-poliittisen maailmamme silmin?

Mitä Rawls ajattelisi ilmastonmuutoksesta ja siihen liittyvästä aktivismista, jos hän eläisi ja muotoilisi teoriansa nyt? Mitä hän ajattelisi globalisaatiosta, ongelmien ylikansallistumisesta, vallan osittaisesta siirtymisestä pois kansallisvaltioilta ja ihmisten globaalista verkostoitumisesta mm. internetin ja muun teknologisen kehityksen seurauksena? Miten hän teoriassaan suhtautuisi globaaleihin ongelmiin ja millaiset vääryydet hän nyt hyväksyisi oikeutetun kansalaistottelemattomuuden epäkohdiksi? On vaikea kuvitella, että Rawls ei olisi sisällyttänyt teoriaansa oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta ja sen epäkohtien hyväksyttävästä ratkaisemisesta globalisaatiota ja sen laaja-alaisia vaikutuksia sosio-poliittiseen ympäristöömme ja sitä kautta kansalaistottelemattomuuteen, tai ilmastokriisiä, mikä on nykypäivän yhteiskunnallisten keskustelujen ja politiikan agendojen keskiössä. Mutta koska näin ei ole, hänen teoriansa käyttö nykypäivän aktivismin arvioinnissa vaatinee tulkintaa. O'Sullivan, McCausland & Brenton pohtivat tutkimuksessaan, voisiko Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian oikeutuksen hengen nähdä toteutuvan, jos tutkimuskohde täyttää sen kriteerit muilta osin, paitsi sen globaalin fokuksen ja ylikansallisen toiminnan osalta (O'Sullivan et al 2017, 264). Sen innoittamana mietin myös Elokapinan kansalaistottelemattomuuden globaalia, Rawlsin ehtojen ulkopuolista epäkohtaa ja pohdin, voisiko Rawlsin teorian hengen nähdä kuitenkin toteutuvan myös Elokapinan osalta, kun se

käytännössä täyttää Rawlsin ehdot muilta osin, paitsi sellaisten kriteerien osalta, jossa ympäröivän maailman muutos erityisen selvästi mielestäni näkyy? Rawls ei voinut 1970-luvulla kuvitellakaan maailmaa, jossa 2020-luvun aktivistit nyt toimivat. Voisiko modernin kansalaistottelemattomuuden tulkita siis olevan Rawlsin teorian hengen mukaista, jos se haastaa sen ehtoja lähinnä vain ympäröivän maailman muuttumisen ja sen monialaisten vaikutusten osalta?

Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teorian käyttö nykypäivänä näyttäisi vaativan siis monestakin syystä tietynlaista aikamme todellisuuden kautta tulkitsemista ja teorian hengen etsimistä. Mutta johtaako tällainen tulkitseminen siihen, ettei koko teoriaa enää tunnista ja se siten menettäisi myös oikeuttavan merkityksensä? Rawlsin teoria näyttäisi kuitenkin aina olleen jossain määrin tulkinnanvarainen. Eri teoreetikot ovat tulkinneet sen kriteereitä hyvin eri tavoin vuosien varrella ja väitelleet siitä, miten sen ehdot tulisi ymmärtää. Jotkut ovat tulkinneet sen vaativan tottelemattomilta asiallista, sivistynyttä käytöstä (Delmas 2020, 524), toisten mielestä se ei Rawlsin teoriaan kuulu (Scheuerman 2020, 518). Toiset tulkitsevat sen ehdon lähes-oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta niin, etteivät mitkään nykyajan yhteiskunnista ole sen kriteerien mukaisia, joten mitään nykyajan kansalaistottelemattomuutta ei sitoisi, eikä voisi oikeuttaa, teorian ehdoilla (Jubb 2019). Jotkut ovat myös pyrkineet teoretisoimaan, voisiko Rawlsin teoriaa kuitenkin tulkita tukemaan ilmastoaktivismia sen eri periaatteisiin pohjaten ja päätyneet hyvin eri lopputuloksiin (Carter 1998; Kyllönen 2014). Teoria on selvästi siis jossain määrin tulkinnanvarainen ja mielestäni sen ideaalisuuden, rajoittuneisuuden ja elinympäristömme muuttumisen vuoksi jonkinlainen tulkinta onkin tarpeen, jos sitä haluaa vielä viitekehyksenä nykyaktivismin yhteydessä käyttää. Scheuermanin mukaan muuttunut maailmamme jättää meille enää riisutun version Rawlsin kansalaistottelemattomuuden teoriasta, jonka kaikki ehdot eivät enää täyty. Scheuerman kirjoittaa, että vaikka voidaan kyseenalaistaa, muistuttaako tämä uusi versio enää ollenkaan alkuperäistä, riisuttu versio on parempi vaihtoehto kuin unohtaa koko teoria kokonaan ja tästäkin versiosta Rawlsin hengen kyllä vielä tunnistaa. (Scheuerman 2018, 121.) Olen tässä Scheuermanin kanssa samoilla linjoilla. Vaikka Rawlsin teoria on antanut valtavasti kansalaistottelemattomuuden teoreettiselle perinteelle, sen yleiskäsityksen muotoutumiselle ja tarjonnut esimerkin uusien ilmastoliikkeiden

ideologioille, on se samalla osittain vanhentunut ja monilta ehdoiltaan globaaliin aikaamme sopimaton. Siksi näkisin, että ellemme halua unohtaa koko teoriaa vaan käyttää sitä vielä jonkinlaisena tutkimuksen viitekehyksenä nykypäivänä tässä maailmassamme missä nyt elämme, tulee se voida tulkita nykypäivän maailman todellisuuden silmälasein, etsimällä teorian henki ja unohtamalla kriteerien ehdottomuus.

7.3 Kohti kehittyneempää konseptia

Vai tulisiko Rawlsin teoria vain unohtaa auttamattoman vanhentuneena ja siirtyä kohti uudempia määritelmiä, jotka pystyvät paremmin huomiomaan muuttuneen maailman ja siitä seuranneet kansalaistottelemattomuuden uudet muodot? Moni teoreetikko on kokenut aiemmat määritelmät riittämättömiksi kuvaamaan nykyajan aktivismin variaatioita, mutta siihen samanmielisyys päättyikin. Eri teoreetikot ovatkin pyrkineet luomaan uusia, paremmin aikaamme sopivia määritelmiä, kaikki hieman eri asioita painottaen ja edellisiä teorioita hieman eri tavoin tulkiten. Yleensä uusia määritelmiä ja konseptin kehitystä on vaadittu sen vuoksi, että tuoreissa esimerkeissä tottelemattomuudesta on joku elementti, mikä haastaa perinteiset käsitykset kansalaistottelemattomuudesta ja ne siten uhkaavat jäädä kansalaistottelemattomuuden konseptin oikeutuksen ulkopuolelle. Candice Delmas on esittänyt kansalaistottelemattomuuden (*civil disobedience*) rinnalle täydentävää määritelmää *uncivil disobedience*, jonka piiriin voitaisiin laskea aktivismi, jossa toiminta muuten täyttää kansalaistottelemattomuuden kriteerit, paitsi että se joko ei ole julkista, väkivallatonta, lakia kunnioittavaa tai asialliseen, sivistyneeseen käytökseen kuuluvaa (Delmas 2020, 524, 527). Robin Celikates taas väittää, että Delmasin uusi täydentävä konsepti jättäisi turhaan kansalaistottelemattomuuden oikeutuksen ulkopuolelle aktivistit, jotka itse näkevät kuuluvansa kansalaistottelemattomuuden piiriin, ja rajaisi perusteetta kansalaistottelemattomuuteen kuuluvaa toiminnan variaatiota. Tällä olisi negatiivisia poliittisia ja laillisia seurauksia niin näille aktivisteille itselleen, kuin myös perusteettomia teoreettisia seurauksia kansalaistottelemattomuuden konseptin kehitykselle. (Celikates 2020, 530-531.) Hän on itse esittänyt kansalaistottelemattomuudelle uutta minimalistisempaa ja yleisemmällä tasolla olevaa määritelmää, jossa moni perinteinen kriteeri julkisuudesta väkivallattomuuteen on jätetty pois (Celikates 2016, 39). Erin R. Pineda taas väittää, että

konseptia pitäisi kehittää sisältämään ymmärryksen kansalaistottelemattomuuteen kiinteästi linkittyvästä aktivistien pidemmän aikavälin toiminnasta, joka tapahtuu protestien välillä ja vaikuttaa niihin suoraan, eikä pelkästä protestin hetkestä (Pineda 2020, 538). Uusia näkemyksiä konseptin kehityksen toivottavasta suunnasta ja paremman määritelmän sisällöstä on useita, eikä kukaan ole toistaiseksi onnistunut luomaan määritelmää, joka nousisi alalla yli muiden ja syrjäyttäisi Rawlsin teorian roolin alan merkkipaaluna.

Elokapinan toiminta ei joidenkin tuoreiden aktivistiliikkeiden tavalla haasta perinteistä käsitystä kansalaistottelemattomuudesta, vaan se täyttää pääosin perinteiset kriteerit, eikä sen teoreettista oikeutusta olla siten nähty ongelmallisena. Mutta ei senkään toiminta ja ideologia yhden määritelmän rajoihin mahdu ja ilmastonmuutos epäkohtana ja globaali liike taustalla on uutta perinteisen käsityksen malliin verrattuna. Lisäksi he ovat tuoneet uuden elementin kansalaistottelemattomuuden perusteluihin, sen tehokkuuden painottamisen. Kun tällainen eri teoreettisista perinteistä inspiroituminen ja niiden käyttäminen liikkeen omalla tavalla nähdään oikeutettuna, yleiskäsityksen mukaisena kansalaistottelemattomuutena, tarvitaanko tarkkaa, yksittäistä kansalaistottelemattomuuden määritelmää enää ollenkaan? Koikkalaisen mukaan julkinen keskustelu ja kritiikki eräistä viime aikojen tottelemattomuuden esimerkeistä on osoittanut, että Suomessakin kansalaistottelemattomuudesta vallitsee jonkinlainen yleiskäsitys, johon peilaten tottelemattomia tekoja arvioidaan (Koikkalainen 2023). Riittääkö tällainen yleiskäsitys ja eri määritelmien attribuuttien yhdisteleminen siis jo kansalaistottelemattomuuden tunnistamiseen ja oikeutuksen välineeksi? Scheuerman näyttäisi olevan tällä linjalla väittäessään, ettei teoreettisessa keskustelussa ole tarvetta väittelylle kansalaistottelemattomuuden määritelmästä. Hänen mielestään kansalaistottelemattomuus tulee aina olemaan kiistanalainen konsepti ja sen erilaiset ja toisistaan poikkeavat määritelmät eivät ole konseptin heikkous, vaan päinvastoin rikkaus ja osoitus konseptin kehityksestä. Hänen mukaansa uudet määritelmät ovat aina pyrkineet parantamaan edeltäjiensä puutteita ja painottaneet kansalaistottelemattomuuden ominaisuuksia eri tavoin kuin kilpailijansa, ja ovat täten lisänneet jotakin uutta ymmärrykseemme kansalaistottelemattomuudesta. Määritelmien moninaisuus on Scheuermanin mielestä väistämätöntä pluralistisessa maailmassamme ja hyväksymällä eri

määritelmien tuoma lisäarvo tämän keskeneräisen konseptin kehittymiseen, tuo kehitys voi jatkua edelleen. (Scheuerman 2020, 517, 521-522.)

Suhtautui sitten kansalaistottelemattomuuden eri määritelmiin niiden moninaisuutta arvostaen tai niiden puutteita kritisoiden ja parempaa määritelmää etsien, määritelmillä on edelleen merkitystä. Kuten Koikkalainen kirjoittaa, kansalaistottelemattomuuden yleiskäsitys, johon reaali maailman tottelemattomien arviointi julkisessa keskustelussa usein pohjaa, perustuu nimenomaan kansalaistottelemattomuuden aiempaan teoretisointiin, käsitteellistämiseen ja erottelukriteereihin (Koikkalainen 2023). Eli syy miksi yleiskäsityksen perusteella tunnistamme ja hyväksymme toiminnan kansalaistottelemattomuudeksi on se, että yleiskäsityksen pohjana on ollut Rawlsin teorian kaltaisia yksityiskohtaisia määritelmiä. Scheuerman on huomauttanut, että liian yleinen ja laaja kansalaistottelemattomuuden määritelmä uhkaa menettää konseptuaalisen koherenttiutensa (Scheuerman 2020, 519). Samoin mitä yleisemmäksi, pintapuolisemmaksi ja kauemmas määritelmistä yleiskäsitys kehittyy, sitä vaikeampaa sen avulla on enää tunnistaa toimintaa kansalaistottelemattomuudeksi. Ja kuten teoretikot ovat todenneet, kun toiminta tunnustetaan kansalaistottelemattomuuden piiriin kuuluvaksi, sillä on vahva oikeuttava merkitys, ja sillä on poliittisia ja laillisia seurauksia niin aktivisteille kuin yhteiskunnillekin. Siksi konseptilla ja sitä riittävän tarkasti kuvaavilla määritelmillä on edelleen paljon merkitystä ja toiveeseen konseptin kehittämisen ja rikastamisen jatkumisesta on helppo yhtyä. Kun uusien määritelmien kehitystä jatketaan, moni Rawlsin teorian kriteereistä antaa niille hyvän pohjan, mutta vähemmällä aikansa sosio-poliittisen ympäristönsä rajoituksilla, nykyajan verkostoituneeseen, globaaliin maailmaan päivitettyinä.

8. Lähdeluettelo

8.1 Tutkimuskirjallisuus

Berglund, Oscar & Schmidt, Daniel (2020) *Extinction rebellion and climate change activism : breaking the law to change the world*. Cham: Palgrave Macmillan, Springer International Publishing AG.

Biswas, Tanu & Mattheis, Nikolas (2022) Strikingly educational: A childist perspective on children's civil disobedience for climate justice. *Educational Philosophy and Theory* 52:2, 145 – 157

Burgess, Claire & Read, Rupert (2020) Extinction Rebellion and environmental activism - the XR interviews. *Journal of human rights and the environment* 11:3, 171-180.

Burtsov, Petri (11.12.2019) Greta Thunberg on Time-lehden vuoden henkilö. *Ylen uutiset* <https://yle.fi/a/3-11113143> (haettu 17.7.2023)

Chandel, Bhuvan (2014) Gandhi on Non-Violence (Ahimsa). *Diogenes* (English ed.) 61: 3-4, 135-142.

Carter, Alan (1998) In Defence of Radical Disobedience. *Journal of Applied Philosophy* 15:1, 29-47.

Celikates, Robin (2016) Rethinking Civil Disobedience as a Practice of Contestation—Beyond the Liberal Paradigm. *Constellations* 23:1, 37-45.

Celikates, Robin (2020) Disobedience and the ideology of civility. Artikkelissa Çıdam, Çiğdem; Scheuerman, William E; Delmas, Candice; Pineda, Erin R; Celikates, Robin & Livingston, Alexander. *Theorizing the Politics of Protest: Contemporary Debates on Civil Disobedience*. *Contemporary political theory* 19:3, 513-546.

de Moor, Joost; De Vydt, Michiel; Uba, Katrin & Wahlström, Mattias (2021) New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism. *Social Movement Studies* 20:5, 619-625.

Delmas, Candice (2018) *A Duty to Resist : When Disobedience Should Be Uncivil*. Oxford University Press, New York.

Delmas, Candice (2020) From resistance to protest: The paradigm shift in theories of civil disobedience. Artikkelissa Çıdam, Çiğdem; Scheuerman, William E; Delmas, Candice; Pineda, Erin R; Celikates, Robin & Livingston, Alexander. Theorizing the Politics of Protest: Contemporary Debates on Civil Disobedience. *Contemporary political theory* 19:3, 513-546.

Elokapinan internetsivut. *Meistä*. <https://elokapina.fi/about-us/>. (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Periaatteet ja arvot*. <https://elokapina.fi/principles-and-values/> (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Toimintakonsensus*. <https://elokapina.fi/action-consensus/> (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Usein kysytyt kysymykset. Haluatteko korvata edustuksellisen demokratian tai "kaataa nykyjärjestelmän"?* <https://elokapina.fi/faq/> (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Usein kysytyt kysymykset: Mikä on kansainvälisen Extinction Rebellion -liikkeen ja Elokapinan suhde?* <https://elokapina.fi/faq/#mik%C3%A4-on-kansainv%C3%A4lisen-extinction-rebellion-liikkeen-ja-elokapinan-suhde> (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Usein kysytyt kysymykset: Onko Elokapinalla johtajia?* <https://elokapina.fi/faq/#onko-elokapinalla-johtajia> (haettu 17.5.2023)

Elokapinan internetsivut. *Vaatimuksemme*. <https://elokapina.fi/our-demands/> (haettu 17.5.2023)

Extinction Rebellion -liikkeen internetsivut. *What is XR? Our story.*

<https://rebellion.global/about-us/> (haettu 17.5.2023)

Extinction Rebellion -liikkeen internetsivut. *What is XR? Our Values. We set our mission on what is necessary.* <https://rebellion.global/about-us/> (haettu 17.5.2023)

Gayle, Damien (14.10.2022) Just Stop Oil activists throw soup at Van Gogh's Sunflowers. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/environment/2022/oct/14/just-stop-oil-activists-throw-soup-at-van-goghs-sunflowers> (haettu 17.7.2023)

Jubb, Robert (2019) Disaggregating Political Authority: What's Wrong with Rawlsian Civil Disobedience? *Political studies*. 67:4, 955-971.

Just stop oil -liikkeen internetsivut. *About us.* <https://juststopoil.org/get-involved/> (haettu 17.7.2023)

Karvala, Kreetta (30.9.2021) Pääkirjoitus: Elokapinan toiminta herättää tunteita – ja se on tarkoituskin. *Iltalehti*. <https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/fd71ada5-8135-4427-9143-a8e6ab558f76> (haettu 19.6.2023)

Koikkalainen, Petri (2023) Onko pakko totella? Lain kyseenalaistamisen poikkeuksellisuus, paradoksaalisuus ja väistämättömyys. Teoksessa Nykänen, Tapio; Kukko, Johan-Eerik ja Koikkalainen, Petri (Toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino, Tampere.

Koikkalainen, Petri; Nykänen, Tapio & Harjumaa, Tiina (2022) The Concept and Practices of Civil Disobedience. Teoksessa Nykänen, Tapio; Seppälä, Tiina & Koikkalainen, Petri (toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Routledge India, London, 11-26.

Kyllönen, Simo (2014) Civil Disobedience, Climate Protests and a Rawlsian Argument for 'Atmospheric' Fairness. *Environmental Values*. 23:5, 593-613.

Laaksonen, Salla-Maaria. Sosiaalinen media tutkimusaineistona. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen

tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
(Viitattu 21.02.2023)

Luoma-aho, Mika (2022) Drugs, Disobedience, and Democracy: Civil disobedience and drug policy. Teoksessa Nykänen, Tapio; Seppälä, Tiina & Koikkalainen, Petri (toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Routledge India, London, 64-81.

Lyons, David (1998) Moral judgment, historical reality, and civil disobedience. *Philosophy and Public Affairs* 27:1, 31-49.

Marcou, Andreas (2021) Violence, communication, and civil disobedience. *Jurisprudence* 12:4, 491-511

Nykänen, Tapio; Seppälä, Tiina & Koikkalainen, Petri (2022) (Toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Routledge India, London

Nykänen, Tapio; Kotiranta, Sami; Kukko, Johan-Eerik & Seppälä, Tiina (2023) Suomen Elokapina 2020-luvun kansalaistottelemattomuutena – liike, oikeutus ja merkitys. Teoksessa Nykänen, Tapio; Kukko, Johan-Eerik ja Koikkalainen, Petri (Toim.) *Tottelematon kansa: Poliittisen vastarinnan muuttuvat muodot*. Vastapaino, Tampere.

O’Sullivan, Siobhan; McCausland, Clare & Brenton, Scott (2017) Animal Activists, Civil Disobedience and Global Responses to Transnational Injustice. Julkaisussa *Res publica* 23:3, 261-280.

Puusa, Anu (2020) Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, Anu ja Juuti, Pauli (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. E-kirja.

Pineda, Erin R. (2020) Civil disobedience, between organizing and mobilizing. Artikkelissa Çıdam, Çiğdem; Scheuerman, William E; Delmas, Candice; Pineda, Erin R; Celikates, Robin & Livingston, Alexander. Theorizing the Politics of Protest: Contemporary Debates on Civil Disobedience, julkaisussa *Contemporary political theory* 19:3, 513-546.

Raeste, Juha-Pekka (19.6.2021) Vaatimukset Elokapinan kaltaisten mielen-osoitusten rajoittamisesta ovat mahdottomia – Asiantuntija: ”Antti Häkkänen ei voi kansallisena poliitikkona tällaista saada”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008069148.html> (haettu 17.7.2023)

Rawls, John (1972/1971) *A Theory of Justice*. Oxford University Press, London

Richardson, Benjamin J. (2020) Editorial, Climate strikes to Extinction Rebellion: environmental activism shaping our future. *Journal of Human Rights and the Environment* 11 (Special Issue) 1-9

Ronkainen, Suvi; Pehkonen, Leila; Lindblom-Yläne, Sari & Paavilainen Eija (2011) *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki, WSOY-Pro.

Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti & Ruusuvuori, Johanna (2010) *Haastattelun analyysi*. Tampere, Vastapaino (E-kirja).

Salo, Juhani (18.11.2014) Rawlsin sopimus. Julkaisussa *Alusta! Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan verkkojulkaisu*. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2014/11/18/rawlsin-sopimus/> (vierailtu 19.6.2023)

Scheuerman, William E. (2018) *Civil Disobedience*, Polity Press, Malden MA

Scheuerman, William E. (2020) Civil disobedience as an essentially contested concept. Artikkelissa Çıdam, Çiğdem; Scheuerman, William E; Delmas, Candice; Pineda, Erin R; Celikates, Robin & Livingston, Alexander. Theorizing the Politics of Protest: Contemporary Debates on Civil Disobedience. *Contemporary political theory* 19:3, 513-546.

Scheuerman, William E. (2022) Political disobedience and the climate emergency. *Philosophy & social criticism* 48:6, 791-812.

Seppälä, Tiina; Nykänen, Tapio & Harjumaa, Tiina (2022) Introduction. Teoksessa Nykänen, Tapio; Seppälä, Tiina & Koikkalainen, Petri (toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Routledge India, London, 1-8.

Vintheim, Stellan & Johansen, Jørgen (2022) Experiments with Civil Disobedience During Norwegian Environmental Struggles, 1970–2000. Teoksessa Nykänen, Tapio; Seppälä, Tiina & Koikkalainen, Petri (toim.) *Civil Disobedience from Nepal to Norway: Traditions, Extensions and Civility*. Routledge India, London, 27-46.

Vuori, Jaana. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> (Viitattu 23.02.2023).

8.2 Aineisto

Elokapinan internetsivut. *Meistä. UKK: Miksette voi osoittaa mieltänne puistossa, jalkakäytävällä, tai eduskuntatalon edessä?* <https://elokapina.fi/faq/#miksette-voi-osoittaa-mielt%C3%A4nne-puistossa-jalkak%C3%A4yt%C3%A4v%C3%A4ll%C3%A4-tai-eduskuntatalon-edess%C3%A4> (kerätty 18.10.2022)

Elokapinan internetsivut. *Meistä. UKK: Miksi kansalaistottelemattomuus olisi oikeutettua? Miten Kapinoinnilla muka saadaan aikaan muutosta?* <https://elokapina.fi/faq/#miksi-kansalaistottelemattomuus-olisi-oikeutettua-miten-kapinoinnilla-muka-saadaan-aikaan-muutosta> (kerätty 18.10.2022)

Aineistoon mukaan valittuja Instagram-julkaisuja on yhteensä 31 ja ne on julkaistu välillä 27.3.2019 – 14.10.22. Instagram-julkaisut (tekstissä viitattu IG) www.instagram.com/elokapina:

27.3.2019, 17.4.2019, 24.4.2019, 29.8.2019, 23.9.2019, 26.9.2019, 21.12.2019, 12.05.2020, 14.8.2020, 30.9.2020, 15.10.2020, 21.10.2020, 12.3.2021, 16.3.2021, 20.4.2021, 18.5.2021, 3.6.2021, 4.6.2021, 10.6.2021, 19.6.2021, 21.9.2021, 9.10.2021, 11.10.2021, 13.10.2021, 26.10.2021, 31.3.2022, 25.8.2022, 20.9.2022, 6.10.2022, 7.10.2022, 14.10.2022.